

Koulunpenkiltä tyytyväiseksi liikunnanopettajaksi – tutkimus koulu- valintakoe- ja opinto-
menestyksen yhteyksistä liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen.

Kasper Mäkelä

Liikuntapedagogiikan
pro gradu –tutkielma
Syksy 2006
Liikuntatieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Mäkelä, K. 2006. Koulunpenkiltä tyytyväiseksi liikunnanopettajaksi – tutkimus koulu- valintakoe- ja opintomenestyksen yhteyksistä liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen. Liikuntapedagogiikan pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto. 100 sivua +liitteet 19 sivua.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää koulumenestyksen, valintakoemenestyksen ja opintomenestyksen yhteyttä liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen. Lisäksi tavoitteena oli selvittää minkälaisia yhteyksiä on koulu- valintakoe- ja opintomenestysten välillä.

Tutkimuksen kohderyhmän muodostivat vuosina 1993-2000 valmistuneet liikunnanopettajat (n=353). Tutkimukseen osallistuneista naisia oli 163 ja miehiä 190. Tietoa kerättiin yliopiston valintakoe- ja opintorekistereistä sekä liikuntakasvatuksen laitoksen keräämästä liikunnanopettajille suunnatusta opinto- ja työtyytyväisyyskyselystä.

Aineiston yksittäisiä muuttujia kuvailtiin jakaumatietojen (ka, %, kh) avulla. Koulu- valintakoe- ja opintomenestystä ja niistä löytyviä selittäviä tekijöitä tutkittiin regressioanalyysillä. Muuttujien välisiä yhteyksiä tutkittiin Pearsonin korrelaatiokertoimen sekä χ^2 -testin avulla. Taustamuuttujien eroja tarkasteltiin t-testillä. Varianssien yhtäsuuruuden testaukseen käytettiin Levenen varianssien yhtäsuuruustestiä ja useiden ryhmien keskiarvojen eron mittauksessa hyödynnettiin LSD-monivertailutestiä.

Tutkimustulosten mukaan liikunnanopettajat ovat tyytyväisiä työhönsä. 85,3% opettajista ilmoitti olevansa tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen työhönsä. Sukupuoli tai äidinkieli eivät olleet yhteydessä työtyytyväisyyteen tässä aineistossa. Sen sijaan työn määrällä ja kouluasteella havaittiin olevan yhteyttä liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen.

Tutkimustulosten mukaan liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä ei voitu ennustaa aikaisemmalla menestyksellä koulussa, valintakokeissa tai opinnoissa. Yksittäinen heikko positiivinen yhteys työtyytyväisyyteen löydettiin opintojen opetustaidon arvosanan ja työtyytyväisyyden väliltä. Reaalikokeen (p=,308**) ja matematiikan (p= ,210*) arvosanat olivat yhteydessä pro gradu –tutkielmaan, reaalikoe liikuntapedagogiikan opintojen laajuuteen (p=,271**) ja äidinkielen arvosana liikuntapedagogiikan arvosanaan (p=,207*). Valintakokeen musiikkikoe oli yhteydessä liikuntapedagogiikan opintojen laajuuteen (,353**) ja pro gradu –tutkielmaan (p=,143). Samoin valintakokeiden kirjallinen koe oli yhteydessä pro gradu –tutkielmaan (p= , 120).

Avainsanat: Koulumenestys, valintakoemenestys, opintomenestys, työtyytyväisyys

1 JOHDANTO	6
2 VALIKOITUMINEN KORKEAKOULUTUKSEEN.....	9
2.1 Valikoitumiseen vaikuttavia tekijöitä	9
2.2 Valikoituminen opettajankoulutukseen.....	12
3 OPISKELIJAVALINTA SUOMEN KORKEAKOULUISSA	14
3.1 Korkeakoulukelpoisuus.....	14
3.2 Valintojen tehtävä	15
3.3 Valintakriteerit	16
3.4 Valintojen validiteetti ja reliabiliteetti	17
3.5 Valintakokeet opintomenestyksen ennustajana.....	19
3.6 Valintojen kehittäminen	19
3.7 Valinnat kokonaisuudessaan	21
4 LIIKUNTAKASVATUKSEN KOULUTUSOHJELMA JA OPISKELIJAVALINNAT	23
4.1 Koulutuksen tavoitteet	23
4.2 Koulutuksen sisältö vuosina 1963-2005	23
4.3 Opiskelijavalinnat liikunnanopettajakoulutukseen 1963-2005	24
4.4 Liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakoe- ja opintomenestystutkimuksia	26
5 OPINTOMENESTYS	32
5.1 Sukupuolen, henkilökohtaisen taustan ja persoonallisuuden vaikutus opintomenestykseen	32
5.2 Opiskelijan iän vaikutus opintomenestykseen	33
5.3 Pohjakoulutuksen vaikutus opintomenestykseen	34
5.4 Yhteenvedo opintomenestyksestä	35
6 TYÖTYTYTYVÄISYYS.....	36
6.1 Mitä on työtyytyväisyys?	36
6.2 Työtyytyväisyysteoriat.....	36
6.2.1 Motivaatioteoriat	36
6.2.2 Tarveteoriat	38
6.2.3 Arvoteoriat	39
6.2.4 Näkökohtateoria	40

6.2.5 Teorioiden vertailua	41
7 LIKUNNANOPETTAJIEN TYÖTYTYVÄISYYS	43
7.1. Liikunnanopettajien työn monet ulottuvuudet	43
7.2 Liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen vaikuttavia tekijöitä	43
7.2.1 Henkilökohtaiset lähtökohdat.....	44
7.2.1 Työn asettamat lähtökohdat	44
7.2.3 Työtyytyväisyyttä lisääviä tekijöitä	45
7.2.4 Työtyytyväisyyttä heikentäviä tekijöitä	46
7.3 Tutkimuksia liikunnanopettajien työtyytyväisyydestä.....	47
8 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA TUTKIMUSON-	
GELMAT	52
9 TUTKIMUSMENETELMÄT	54
9.1 Tutkimuksen kohdejoukko.....	54
9.2 Tutkimusaineiston keruu ja mittarit	54
9.3 Tutkimuksen luotettavuus	55
9.3.1 Validiteetti.....	55
9.3.2 Reliabiliteetti	57
9.4 Analysointimenetelmät	58
10 TUTKIMUSTULOKSET	60
10.1 Kyselyyn vastanneiden liikunnanopettajien taustatietoja	60
10.2 Liikunnanopettajien työtyytyväisyys	62
10.2.1 Työtyytyväisyys sukupuolen, äidinkielen ja työsuhteen mukaan	62
10.2.2 Työmäärän yhteys työtyytyväisyyteen.....	63
10.2.3 Kouluasteen yhteys liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen.....	64
10.3 Koulumenestyksen yhteys valintakoemenestykseen.....	65
10.4 Koulumenestyksen yhteys opintomenestykseen	66
10.5 Koulumenestyksen yhteys työtyytyväisyyteen	67
10.6 Valintakoemenestyksen yhteys opintomenestykseen	70
10.7 Valintakoemenestyksen yhteys työtyytyväisyyteen.....	71
10.8 Opintomenestyksen yhteys työtyytyväisyyteen	74

11. POHDINTA	77
11.1 Koulumenestys ei ennusta tyytyväisyyttä	77
11.2 Valintakokeet ja opintomenestys	78
11.3 Työtyytyväisyys	79
11.4 Jatkotutkimusehdotuksia	83
LÄHTEET	84

1 JOHDANTO

Suomen koulutuspoliittisia ratkaisuja voidaan pitää siinä mielessä onnistuneina, että pyrki- myksenä on taata tasapuoliset mahdollisuudet koulutukseen kaikille sitä haluaville. Perus- koulun jälkeen lukiokoulutukseen suuntaa noin 60% ikäluokasta. Kouluttautumisen yhteis- kunnallisesta arvostuksesta ja siihen kannustamisesta viestii se, että ainoastaan alle 10% ei jatka oppivelvollisuuden jälkeen jatkokoulutukseen. (Ahonen 2003, 18-19.)

Yleissivistävän lukiokoulutuksen yhtenä tarkoituksena on antaa opiskelijoilleen valmiudet yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintoihin. Ylioppilaskirjoitusten yhtenä tehtävänä onkin selvittää onko opiskelija kykenevä yliopisto- tai ammattikorkeakouluopintojen suorittami- seen. Ylioppilaskirjoitusten jälkeen ylioppilaan on osoitettava kyvykkyytensä korkeakoulu- opintoihin vielä valintakokeilla.

Valintakokeita on pyritty viime vuosina kehittämään sekä hakijoiden että valintayksiköiden ajallisia ja taloudellisia resursseja säästäten. Ylioppilaskirjoitusten painottaminen valintape- rusteena, valintayksiköiden välinen yhteistyö ja valintakokeiden supistaminen ovat olleet viimeaikaisia ratkaisuja, joilla on pyritty joustavampaan ja tehokkaampaa opiskelijavalin- taan. Lisäksi yhden korkeakoulun vastaanottamisperiaate on taannut useammalle halukkaal- le opiskelupaikan.

Valintakokeissa korkeakoulut pyrkivät valitsemaan henkilöitä, jotka menestyisivät paitsi opinnoissaan, myös itse alalla. Tähän pyritään valintayksiköiden päättämällä valintakoeosi- oilla ja niiden kriteereillä. Varsin yleisesti käytössä olevia osioita ovat muun muassa kirjal- linen koe, yksilö- tai ryhmähaastattelu ja psykologinen koe. Lisäksi taidealoilla ja liikunnan alalla voi olla taiteellista lahjakkuutta tai motorisia valmiuksia mittaavia koeosioita. Lisäksi osa opiskelijoista voidaan valita suoraan ylioppilaskirjoitusten perusteella tai valinta kokei- den ja ylioppilaskirjoitusten yhteispistemäärän perusteella.

Erinomainen koulu- tai valintakoemenestys ei välttämättä ennusta erinomaista opintomenestystä. Esimerkiksi osa hakijoista voi kokea päätyneensä väärälle alalle ja keskeyttää opinnot. Osa opiskelijoista taas kokee opiskelupaikan vaikkapa vain väylänä toiseen koulutusyksikköön ja tätä kautta esimerkiksi opintotukikuukausien tuoma motivaatio muodostuu vain ulkoiseksi (Rantanen 2004, 59.) Itse opintomenestystä voidaan arvioida kahdelta kannalta. Opintoissa saadut arvosanat kertovat opintojen laadusta, saavutetut opintoviikkomäärät puolestaan opintojen tehokkuudesta. Opintomenestykseen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa opiskelijan ikä, sukupuoli, henkilökohtainen tausta ja persoona. Lisäksi opiskeltavan aineen arvostuksella, opiskeluun käytetyllä ajan määrällä, pohjakoulutuksen määrällä ja opiskelutekniikoilla on havaittu olevan yhteyttä opintomenestykseen. (McKenzie 1989; Uusikylä 1990, 199-200; Blickle 1996; Smith & Naylor 2001; Diseth 2002; Niemi-virta 2004; Rantanen 2004, 104.)

Yliopistomaailman asettamat vaatimukset voivat olla hyvin erilaiset kuin työelämän. Näin ollen yliopistojen pitäisi opiskelijoita valitessaan miettiä sitä, minkälaisia ovat työelämän tarpeet ja miten ne kohtaisivat parhaiten myös yliopistomaailman tarpeet. Merkittävintä ei liene löytää opiskelijoita, joiden valmistumista mitataan sekuntikelloilla tai laajoilla tutkintotodistuksilla vaan yksilöitä, jotka pärjäävät hyvin opintojen jälkeen myös työelämässä.

Työtyytyväisyys on yksi merkittävistä puheenaiheista työhön liittyvistä asioista keskusteltaessa. Nykyinen työmaailman kehitys korostaa työntekijän tehokkuutta ja tuloksellisuutta. Myös opettajan ammatti on saanut osansa työntekijän tehostamisesta ja tuloksellisuuteen pyrkimisestä. Kouluja lakkautetaan, opetustunnit ovat lisääntyneet ja luokkakoot kasvaneet. Samanaikaisesti opetukseen käytettävät määrärahat pienenevät. Viime vuosina opetussektorilla on havaittu heikentyneitä työn mielekkyyden kokemuksia. Lasten ongelmat ovat siirtyneet kotoa kouluun ja opettajan rooli lasten kasvattajana perheen sijasta lisääntyy. (Kervinen 2005, 5; Oravakangas 2005, 207-208.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää onko olemassa joitakin tekijöitä, jotka selittäisivät opiskelijoiden tulevaa työtyytyväisyyttä. Tarkastelun kohteena on koulu- valintakoe

ja opintomenestys. Erityisen kiinnostuksen kohteena ovat koulu- ja valintakoemenestys, joiden kautta voitaisiin ehkä ennustaa, miten yksilö tulee työelämässään pärjäämään. Tutkimuksen työtyytyväisyysaineisto on peräisin liikuntakasvatuksen laitoksen kartoituksesta liikunnanopettajien koulutus- ja työtyytyväisyydestä. Tutkimus on suunnattu vuosina 1993-2000 liikuntatieteellisestä tiedekunnasta valmistuneille. Tutkimukseen osallistui yhteensä 353 koehenkilöä, joista naisia oli 163 ja miehiä 190. Koulu- valintakoe- ja opintomenestystiedot ovat peräisin puolestaan yliopiston valintakoe- ja opintorekistereistä.

2 VALIKOITUMINEN KORKEAKOULUTUKSEEN

2.1 Valikoitumiseen vaikuttavia tekijöitä

Valikoituminen voidaan määritellä tapahtumaksi, jossa koulutuksessa olevan opiskelijajoukon ominaisuudet muuttuvat, useimmiten koulutusasteelta toiselle siirryttäessä. Opiskelijan siirtyminen korkeakouluopetukseen on pitkittäisprosessi, joka ohjautuu sen perusteella, mille opintoalalle opiskelija hakeutuu ja miten korkeakoulut karsivat opiskelijoita omien valintaperusteidensa mukaisesti. (Jalkanen & Määttä 1982.) Aholan (1995, 17) mukaan valikoituminen ulottuu myös koulutuksen ulkopuolelle. Yksilöt ohjautuvat koulutusjärjestelmän eri väylien kautta erilaisiin yhteiskunnallisiin asemiin. Valikoituminen on näin ollen koko elämänmittainen yhteiskunnalliseen stratifikaatioon, eli pysyvään hierarkiaan ja etuoikeutettuun asemaan kytkeytyvä prosessi. (Ahola 1995, 17.)

Jussilan (1996, 2) mukaan nuorten valikoitumiseen kohti yliopistoja vaikuttaa aikaisempi koulumenestys, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät. Keskitalon ja Korhosen (1984, 22) mukaan selittäviä tekijöitä ovat myös sukupuoli, lähiympäristö (opettajat koulutoverit, ystävät, vanhemmat), tiedot koulutuksesta, alueellinen tausta ja uravalinnan motiivit ja varmuus. Lehtosen (1999, 52) mukaan myös nuoren arvostukset ja odotukset, yleensä elämän orientaatio, vaikuttavat koulutusvalintaan. Koulutusvalintaan vaikuttavista motiiveista tärkein on kiinnostus alaa kohtaan (Ahola & Nurmi 1998, 31; Lehtonen 1999, 52; Korhonen 1995). Lehtosen (1999, 52) mukaan toiseksi tärkein motiivi on usko koulutuksesta selviytymiseen ja kolmanneksi tärkein motiivi alalle sopivien taitojen hallitseminen. Lehtonen (1999, 53) kokosi koulutusvalinnan taustalla olevat tekijät faktorianalyysin avulla kolmeen valintaa selittävään luokkaan. Nämä kolme luokkaa olivat 1) urasuuntautuneisuus, 2) alasuuntautuneisuus ja 3) opiskelun helppous. (Lehtonen 1999, 53.) Myös Vuorinen ja Valkonen (2003, 75-76) esittävät merkittävämmäksi motiiviksi kiinnostusta alaa kohtaan.

Toiseksi tärkeimpänä motiivina on mahdollisuus mielenkiintoiseen työhön ja kolmanneksi tärkeimpänä mahdollisuus omien lahjojen ja taipumusten käyttöön. (Vuorinen & Valkonen 2003, 75-76.)

Opiskelija-aineksen valikoitumista eri koulutusaloille selittää Häyrysen (1970) mukaan enemmän ns. itsevalinta, kuin itse yliopistojen suorittama valinta. Opiskelijat pyrkivät hakeutumaan sellaisille aloille, jotka heidän mielestään parhaiten vastaavat heidän taitojaan, tietojaan ja mielenkiinnon kohteitaan. (Häyrynen, 1970.) Hakeutuminen korkeakoulutukseen voi syntyä ajatteluprosessin seurauksena. Yksilö vertaa omia edellytyksiään ammatin vaatimuksiin, ja tekee tämän kautta omat johtopäätöksensä. Yksilö voi myös pohtia edellytyksiään useampiin ammatteihin, joista hän valitsee parhaiten edellytyksiään vastaavan. (Viljanen 1977, 9.)

Hämäläisen (1980, 5) mukaan valikoitumiseen korkeakoulutukseen vaikuttavat nuorten omakohtaiset ratkaisut. Näistä ratkaisuista riippuu, millaisin tiedoin, taidoin, asentein, motiivein ja muiden persoonallisuuden piirtein varustautuneet henkilöt osallistuvat korkeakoulujen valintoihin. (Hämäläinen 1980, 5.) Niemi-Väkeväisen (1998, 55) mukaan nuorten valikoitumiseen tietylle alalle ei vaikuta pelkästään yksilölliset intressit, mahdollisuudet ja päämäärät, vaan suurta merkitystä on myös yhteiskunnallisilla ohjausjärjestelmillä.

Suomen koulutuspolitiikka pyrkii tasa-arvoistamaan opiskelumahdollisuudet kaikkien ulottuville. Tasa-arvotavoitteet ovat laajentaneet koulutusmahdollisuuksia ja tätä myöten lavenneet rekrytointipohjaa sekä erilaisista taustoista tulevien nuorten mahdollisuutta koulutuksen hankkimiseen. Nämä tavoitteet eivät ole kuitenkaan täysin toteutuneet. Vaikka korkeakouluissa tavataankin yhä enemmän nuoria, jotka ovat lähtöisin työläisperheistä, niin silti korkeakoulut ovat ylempien sosiaaliryhmien lasten kansoittamia. Tasa-arvotavoitteet eivät ole kyenneet poistamaan kotitaustan ja koulutuksen välistä vuorovaikutusta. (Kivinen & Rinne 1995; Kataja 1997; Kukkonen & Pölkki 1995.)

Erityisen selkeästi Isoahon, Kivisen ja Rinteen (1990, 60-63) mukaan vanhempien koulutustausta ja sosioekonominen tausta tulevat esille haluttujen koulutusalojen opiskelijajakaumassa. Esimerkiksi oikeustieteellisen tiedekunnan ja lääketieteellisen tiedekunnan opiskelijoista 44 prosentilla oli isän koulutusasteena korkein aste. Kun asiaa tarkastellaan vielä yksilöllisemmin Helsingin yliopiston tiedekuntien osalta, ovat prosentit vieläkin korkeammat; oikeustieteellisessä 51 prosenttia ja lääketieteellisessä jopa 61 prosenttia. Liikuntatieteellisessä tiedekunnassa opiskelijoiden vanhemmista 33% kuului myös ylempiin toimihenkilöihin. (Isoaho ym. 1990, 60-63, 68-69.)

Korkeakouluopintoihin valikoitumista nuorilla vaikeuttaa huomattavasti epävarmuus omasta alasta. Tämä ei ole lainkaan harvinaista sillä, Jusin (1989, 99-100) tutkimuksen mukaan ainoastaan 16% abiturienteista tiesi (syyslukukaudella) urasuunnitelmistaan. Noin puolet vastaajista halusi vielä kysytellä ratkaisuaan, ja noin kolmasosa oli epätietoinen sen suhteen, mikä opintosuunta kiinnostaisi. (Jusi, 1989, 99-100.) Kososen (1989, 109-115) mukaan kaikilla valinnan tekeminen jatkokoulutuksen suhteen ei ole kuitenkaan vaikeaa, sillä jo peruskoulussa lukioon aikovista noin neljäsosalla on jo selkeät mielikuvat yliopistoihin hakeutumisesta ja lukion edetessä nämä jatkokoulutushaaveet vain kasvavat. Korkeakoulutuksen todennäköisyyttä ennustaa lukion päästötodistuksen keskiarvo. Lukiolaisista, joiden lukion päästötodistuksen keskiarvo oli yli 8,5, noin 86% asetti tavoitteekseen korkea-asteen opinnot. (Kosonen 1989.) Jusin (1989) mukaan abiturienttien valikoitumisvarmuutta selitti erityisesti älykkyys, pyrkimys johtamistyöhön ja arvostettuun asemaan. Näiden lisäksi pojilla selittävänä tekijänä toimi yrittävä, intellektuaalinen ja koventionaalinen ammatillinen suuntautuminen ja vastaavasti tytöillä intellektuaalinen ammatillinen suuntautuminen. Selkeää yhteyttä oli myös haasteellisilla ammatillisilla suunnitelmissa ja uranvalintavarmuudella. Sen sijaan sosiaaliset taustatekijät, kuten perheen sosioekonominen asema tai perheen eheys, eivät toimineet selittävänä tekijänä valintavarmuuden muodostumisessa. (Jusi 1989.)

Yleisesti ottaen korkeakoulutukseen hakeutumiselle merkittävimpinä selittäjinä voidaan pitää kiinnostusta alaa kohtaan ja mahdollisuutta käyttää omia taitojaan. Omalta osaltaan merkittävässä asemassa ovat myös yhteiskunnalliset ohjausjärjestelmät. Vanhempien kou-

lutustausta ja sosioekonominen asema näyttävät olevan myös merkittävässä asemassa, vaikka Suomen koulutuspolitiikka pyrkiikin takaamaan mahdollisimman tasapuolisen mahdollisuuden kaikille, jotka haluavat kouluttautua. (Ahola 1995, 17; Jusi 1989; Niemi-Väkeväinen 1998, 55; Vuorinen & Valkonen 2003, 75-76.)

2.2 Valikoituminen opettajankoulutukseen

Strootin, Collierin, O'Sullivanin ja Englandin (1994) mukaan liikunnanopettajilla uravalintaan on vahvasti vaikuttanut vanhemman tai jonkun muun lähipiirissä olevan liikunnanopettajan ammatti. Muita merkittäviä syytekijöitä liikunnanopettajaksi hakeutumiselle ovat O'Bryantin, Collierin ja Englandin (1994, 357-358) olleet vahva halu opettaa ja ohjata sekä liikunnasta nauttiminen.

Halu toimia lasten ja nuorten kanssa, vanhempien ja ystävien antama tuki sekä omien vahvuuksien hyödyntäminen ovat myös vaikuttaneet hakeutumiseen liikunnanopettajien ammattiin (O'Bryant ym. 1994, 357-358; Stroot ym. 1994.) Dewar ja Lawson (1984, 15) muistuttavat, että omilta liikuntatunneilta saadut positiiviset liikuntakokemukset sekä liikunnanopettajan antama palaute ja kannustaminen ovat siivittäneet hakeutumaan liikunnanopettajan ammattiin.

Vaikka liikunnanopettajan työn kannalta työtyytyväisyyteen vaikuttavat tekijät muistuttavat hyvin pitkälti missä tahansa ammatissa vaadittavia tekijöitä, ovat edellä mainitut tekijät hyvin tärkeässä asemassa liikunnanopettajan työtyytyväisyyden mittareina. Liikunnanopettajan työtyytyväisyyden kannalta merkittävimmäksi tekijäksi nousee tukeva, kasvattava ja voimistava työympäristö. (Woods & Lynn, 2001, 219-220.)

Hirvensalon ja Palomäen (2006) mukaan Suomessa liikunnanopettajaksi hakeutuvien tärkein syy alalle hakeutumiseen oli kiinnostus alaa kohtaan. Toinen tärkeä syy oli ammatin hyvä maine. Vanhemmilla, vertaisryhmällä, ammatinvalintaohjaajalla ja liikunnanopettajalla oli vähäisempi merkitys alalle hakeutumiseen. Kuitenkin kolmasosa vastaajista totesi,

että liikunnanopettajalla tai liikunnan alalla toimineella henkilöllä oli ollut vaikutusta heidän hakeutumiseen alalle.

3 OPISKELIJAVALINTA SUOMEN KORKEAKOULUISSA

Savolan (1993, 5) mukaan korkeakoulun tehtävänä on päättää valintaperusteista ja suorittaa opiskelijavalinta. Kuitenkaan emme voi olettaa, että valintakokeiden asema olisi täysin kiistaton. Kaikkien korkeakoulujen tavoitteena olisi tasoa, lahjakkuutta ja kehityskykyä mittaava monivaiheinen kokonaisuus. Tähän ei kuitenkaan aina yllätä vaan huonoimmassa tapauksessa valintakokeet ovat mekaaninen, erottelukyvyltään sattumanvarainen ja pyrkijän kannalta monimutkainen koe, joka mittaa samoja asioita kuin todistusarvosanat. Näiden lisäksi valintakoeprosessi on korkeakouluille hyvin kallis. (Savola, 1993, 5.)

Käytännössä opiskelijavalinnat toteuttavat Panhelaisen ja Malinin (1983, 15) mukaan kolmenlaisia funktioita. Ensinnäkin valinnat täyttävät yhteiskunnan koulutukseen liittyviä odotuksia. Toiseksi ne täyttävät koulutusta tarjoavan instituution odotuksia ja kolmanneksi se täyttää yksilön odotuksia elämänprosessin muotoutumiseen ja henkilökohtaisiin tavoitteisiin.

3.1 Korkeakoulukelpoisuus

Yliopistoasetuksen (115, 1998) mukaan korkeakoulukelpoiseksi luetaan henkilö, joka on suorittanut korkeakoulusuoritukseen oikeuttavan koulutuksen. Tällaiseksi luetaan henkilö, joka on suorittanut ylioppilastutkintoasetuksessa (1000, 1994) tarkoitetun tutkinnon. Tämän lisäksi ylioppilastutkintoasetus rinnastaa suomalaisen reifeprüfung-tutkinnon, suomalaisessa lukiossa suoritettun International Baccalaureate (IB) tutkinnon sekä Eurooppakoulujen eurooppalaisen ylioppilastutkinnon suomalaiseen ylioppilastutkintoon ja näin ollen korkeakoulukelpoisuuteen.

Yliopistoasetuksen saman pykälän mukaan opiskelijaksi ovat kelpoisia myös henkilöt, jotka ovat suorittaneet jonkin seuraavista tutkinnoista: ammattikorkeakoulututkinnon, ammatillisen korkea-asteen tutkinnon, ammatillisen opistoasteen tutkinnon tai vähintään kolmi-

vuotisen ammatillisen tutkinnon. Opiskelijaksi kelpoinen on myös henkilö, joka on saanut ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin, sekä henkilö, joka on suorittanut yliopiston edellyttämät avoimen yliopisto-opetuksen opinnot. Lisäksi dekaani tai tiedekuntaneuvosto voi myöntää erivapauden ylioppilastutkinnosta henkilölle, jonka voidaan olettaa selviytyvän yliopisto-opinnoista aikaisemman koulutuksen, työkokemuksen ja kielitaidon perusteella.

3.2 Valintojen tehtävä

Jussilan (1996, 39-40) mukaan valintakokeille on asetettu useita erilaisia tavoitteita. Valintakokeen tulisi huomioida tasavertaisesti erilaisen pohjakoulutuksen omaavia, antaa realistinen kuva opintoalasta, tarjota koulussa huonosti menestyneille toinen mahdollisuus ja vaikuttaa sukupuolirakenteeseen. (Jussila 39-40.)

Tärkeänä tavoitteena on hyvä opiskelija-aines. Hyvään opiskelijaan liittyvät tavoitteet voidaan jakaa neljään osa-alueeseen: valmiudet akateemisiin opintoihin, soveltuvuus, motivoituneisuus opiskeluun ja motivoituneisuus ammattiin. (Sajavaara, Hakkarainen, Henttonen, Niinistö, Pakkanen, Piilonen & Moitus 2002, 105.)

Tietyillä aloilla ihmiskeskeinen työ asettaa omat vaatimuksensa hakijalle. Näissä ammattissa hakijan sosiaaliset valmiudet, persoonalliset ominaisuudet ja piirteet sekä arvomaailma ja eettinen pohja korostuvat. (Kivinen, Lehtonen & Vismanen 1985, 45.) Lisäksi Rantanen (2004, 56) muistuttaa, että valintakokeiden tehtävänä on karsia hakijoista häiriöfunktionaalisia tekijöitä omaavat kuten persoonallisuushäiriöiset ja päihteiden käyttäjät. Joillakin aloilla valintakokeet ovat ainoa vaihtoehto hakijan soveltuvuuden arvioimiseksi (Jussila 1996, 39-40).

Vaikka hakutodistus onkin varsin hyvä valintakriteeri ja yleisen koulutettavuuden mittari on sitä hyvä täydentää valintakokeilla, joissa voidaan kerätä tietoa, mitä hakutodistukset eivät kerro. Valintakokeilla voidaan saada aikaan myös erottelukykyisempää tietoa kuin

mitä hakutodistukset voivat antaa. Valintakokeet tulisikin suunnitella siten, että ne mittaavat pääsääntöisesti alalle vaadittavia ominaisuuksia, joita koulumenestys ei mittaa. (Rantanen 2004, 56.)

Jussilan (1996, 9) mukaan päätösvalta opiskelijavalinnoista on siirtynyt opetusministeriöstä korkeakouluille. Aloituspaikkasuosituksista on luovuttu, samoin kiintiöt ei-ylioppilaille ovat poistuneet. Lisäksi yliopistotasolla päätäntävalta on siirtynyt keskushallinnosta tiedekuntatasolle. Valintojen järjestäminen on myös yliopistojen vastuulla, ainoastaan uusien opiskelijoiden määrän vahvistaminen kuuluu hallitukselle. (Jussila 1996, 9.)

3.3 Valintakriteerit

Opiskelijavalintoihin vaikuttavat yleisimmin ylioppilas- tai vastaavien tutkintojen arvosanat ja/tai valintakoemenestys (Sajavaara ym. 2002, 20; Mielityinen, Moitus & Lounasmaa 2002). Näiden kombinaatiot ovat erilaisia oppilaitoksista riippuen. Valintakokeissa kenties yleisimmin käytetty koe on kirjallinen koe, johon voi sisältyä joko aineistokoe tai luettavaan kirjallisuuteen perustuva koe. Yksilö- ja ryhmähaastattelut ja suulliset esitykset aiheesta ovat myös yleisiä. Joillakin erityisaloilla mitataan myös taiteellista lahjakkuutta, taidollista tai fyysistä suorituskyykyä. (Jussila 1996, 14-15; Sajavaara ym. 2002, 106-107.)

Lisäksi muista ansioista, kuten työkokemuksesta, harrastustoiminnasta, asepalveluksen suorittamisesta ja yliopistollisista arvosanoista on mahdollista saada lisäpisteitä. On myös muistettava, ettei kaikkiin hakijoihin voida soveltaa samoja valintaperusteita. Tästä syystä on tarkoituksenmukaista muodostaa erilaisia kiintiöitä, joita voidaan muodostaa eri perustein, kuten kiintiöinti äidinkielen mukaan tai aikaisemman koulutustaustan mukaan. (Jussila 1996, 15; Sajavaara ym. 2002, 106-107.)

3.4 Valintojen validiteetti ja reliabiliteetti

Validiteetilla tarkoitetaan, että pyritään mittaamaan juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata (Metsämuuroinen 2005, 57). Reliabiliteetilla tarkoitetaan puolestaan toistettavuutta ja johdonmukaisuutta (Heikkilä 2004, 30). Hypenin (1994, 11) mukaan ensinnäkin on tärkeää keskittyä siihen, miten voidaan määrittellä onnistunut opiskelijavalinta; milloin valinnan voidaan katsoa olevan onnistunut?

Valinnan onnistumista mitataan usein opintomenestyksellä, jolloin keskeisiksi kriteereiksi nousevat opiskelun nopeus ja opintosuoritusten laatu. Tämäkään asettelu ei ole aivan yksiselitteinen, sillä opintojen laatu voi vaikuttaa opintojen nopeuteen, ja päinvastoin. Miten pitäisi suhtautua opiskelunsa keskeyttäneeseen/opintosuunnan vaihtaneeseen opiskelijaan? Onko hän täysin epäonnistunut valinta, vai onko epäonnistuminen vain osittaista? Mielenkiintoiseksi kysymykseksi nousee myös se, tulisiko valintojen ennustaa myös sitä, miten hakija tulee selviytymään tulevassa ammatissaan. (Hypen 1994, 11.)

Hypenin (1994, 11) mukaan valintakokeissa voidaan valita henkilö, joka ei kykene selviytymään siitä, tai keskeyttää kokeen. Harvan (1994, 11) mukaan yhtä lailla valinnassa voi hylätyksi tulla hakija, joka voisi kyetä menestyksellisesti suorittamaan koulutusohjelman. Kummassakin tapauksessa on kyse sekä oppilaitoksen, että hakijoiden resurssien hukkaamisesta. (Harva 1994, 11.)

Valintaprosessin pidentämisellä voidaan lisätä opiskelijavalinnan reliabiliteettia. Parhaimpaan reliabiliteettiin päästään yksittäisten, suhteellisen alhaisten pätevyyden omaavien osioiden tuoman informaation yhdistämisellä. Käytännössä tämä tarkoittaa valinnoissa koe- ja taustapisteiden huomioon ottamista. Valintamenettelyt, joissa käytetään ainoastaan toista osiota, ovat pysyvyydeltään alhaisempia kuin menettelyt, joissa käytetään yhdistettyä pistemäärää. (Hypen 1994, 12).

Mikkosen (1988, 64) mukaan yksi opintojen sujumista ennustava tekijä on motivaatio. Tästä pyritään saamaan tietoa jo pääsykokeissa luetuttamalla alan kirjallisuutta. Toisena perusteena kirjallisuuden lukemiselle on se, että hakijat saisivat oikeanlaisen käsityksen siitä, mitä alan opinnot sisältävät. Ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, ettei edes tenttikirjat pysty välttämättä välittämään tietoa siitä, millainen ala lopulta on. Pahimmillaan käy jopa niin, ettei kirjojen opetteleminen vaadi erityistä mielenkiintoa ja motivaatio muuttuu lopulta ulkoiseksi. (Mikkonen 1988, 64.)

Longan (1987, 1-2) mukaan korkeakouluopiskelijoiden valinnan tekee ongelmalliseksi se, ettei heitä varsinaisesti voida valita soveltuvuuskokein. Tämä ongelmallisuus syntyy siitä, ettei ennalta voida tietää, millaisissa tehtävissä opiskelijat joskus tulevat toimimaan. Näin ollen onkin tarkoituksenmukaisempaa mitata ominaisuuksia, joiden ajatellaan olevan välttämättömiä korkeakouluissa opiskeleville. Tämä olisikin periaatteessa helppoa. Mutta koska hakijamäärät korkeakoulutukseen ovat suuria, ei olekaan enää kysymys se, miten valita soveltuvia opiskelijoita koulutukseen? Uudeksi kysymykseksi nousee ennemminkin se, miten valita parhaat hyvistä? (Lonka 1987, 1-2.)

Tamminen ja Harva muistuttavat myös persoonallisuuden asettamista ongelmallisuuksista. Tamminen (1976, 4) mukaan opintomenestystä ei voida nähdä yksilulotteisena kokonaisuutena, jossa painottuvat vain opintojen eteneminen ja niiden laatu. Opintomenestys on monilotteinen kokonaisuus, joka koostuu useista tekijöistä. Koulutusta ei voida nähdä ainoastaan kognitiivisille alueille rajoittuvina, vaan se täytyy lukea koskevaksi myös persoonallisuuden eri ulottuvuuksia. Näin ollen opintosaaevutuksina voidaan pitää myös persoonallisuuden liittyviä seikkoja, joita ei voida opintomenestystä mitattaessa yleensä huomioida. (Tamminen 1976, 4.)

Harvan (1980) mukaan opintomenestystä eivät voi ennustaa sen enempää aiemmat koulutodistukset tai valintakoemenestys. Pelkästään ihmisluonnon omaleimaisuudesta johtuu se tosiasia, ettei koskaan ole mahdollista saada sellaista valintamenettelyä, joka luotettavasti

pystyisi ennustamaan miten ihmiset tulevat menestymään opinnoissaan, ja myöhemmin työelämässään yhteiskunnan osana. (Harva 1980.)

3.5 Valintakokeet opintomenestyksen ennustajana

Hypenin tutkimuksen (1994, 83) mukaan haastattelu ennusti parhaiten myöhempää opintomenestystä. Kirjallinen koe ja taustapisteet (ylioppilastodistus) olivat myös yhteydessä opintomenestykseen, joskaan ei niin voimakkaasti kuin haastattelu. Näiden perustelujen valossa valintakokeissa olisikin syytä käyttää kirjallista koetta, haastattelua, kuin myös taustapisteitä. (Hypen 1994, 83.)

Ahvenaisen, Vehkakosken ja Meriläisen tutkimuksen (2000, 62) mukaan aineistokokeesta ja parihaastattelusta saadut pistemäärät eivät korreloineet arvioitujen kurssiarvosanojen keskiarvoon. Sama linjaus näkyi myös kokonaispistemäärissä; kokonaispistemäärillä ei ollut merkitsevää yhteyttä myöhempään laadulliseen opintomenestykseen. Sen sijaan opintojen etenemisnopeuteen kokonaispistemäärällä oli merkitsevää yhteyttä. Myös parihaastattelusta saadut pisteet ennustivat myöhempää opintojen etenemisnopeutta. (Ahvenainen ym. 2000, 62.)

3.6 Valintojen kehittäminen

Vaikka valintakokeet osoittautuisivat toimiviksi, opiskelija-aines olisi toivottua ja saavutetut tulokset hyviä, tulee valintakokeita edelleen kehittää. Koskaan valintakoe ei ole aukoton, vaan alalle kuin alalle voi valikoitua hakijoiden joukosta opiskelijoita, jotka lopulta keskeyttävät opintonsa tai siirtyvät valmistuttuaankin toiselle alalle. Tämän kaltaisen ”hävikin” poistamiseksi tulisi valintakokeita kehittää, jotta koulutukseen suunnatut rahat tulisivat parhaalla mahdollisella tavalla hyödynnetyiksi.

Rantasen (2004, 59) mukaan valintojen kehittämisen kriteerinä tulee olla opiskelijavalinnalle asetetut tavoitteet. Valintakokeiden kehittämässä tulee huomioida valintakokeet eri osioiden muodostamana kokonaisuutena, jossa heikosti toimivia osa-alueita tulee kehittää tai poistaa kokonaan, mutta kuitenkin säilyttää toimiva kokonaisuus, joka ottaa huomioon ammatissa tarvittavat eri osa-alueet. Kehitystyössä tulisi erityisesti pyrkiä poistamaan opintojen keskeytymistä, onhan valintakokeiden yhtenä tavoitteena poistaa hakijajoukosta potentiaaliset keskeyttäjät. (Rantanen 2004, 59.)

Kiviniemi (2002) huomauttaa, että yleisen kehityksen myötä myös työnkuvat muuttuvat. Tämä aiheuttaa taas oman muutospaineensa valintojen kehittämiseen. (Kiviniemi 2002.) Rähän ja Karin (2001) mukaan Euroopan yhdentymisen ja tätä kautta väestön heterogenisoituminen saa aikaan muun muassa monikansallisten ryhmien kohtaamista opettajan työssä. Lisäksi yhteiskunnan nopea tietoteknistyminen asettaa uusia haasteita monille ammattilaisille. Nämä tekijät vaativat valintojen kehittämistä, jotta alalle saataisiin yksilöitä, jotka pystyvät parhaiten vastaamaan näihin haasteisiin. (Räihä & Kari, 2001.)

Yksi valintoihin liittyvä ongelma on ns. ”valintaitsekkyyys”. Valintayksiköt tarkastelevat valintojen tavoitteita vain omalta kannaltaan, ja näin ollen ei hakijoiden, koulutusjärjestelmän tai valintayksiköiden yhteistyön näkökulmaa huomioida. Osittain nykyinen yliopistojen tulosohjausmalli saa yliopistot pyrkimään lyhyempiin opiskeluaikoihin ja näin opiskelijavalinta järjestetään omaa etua ajatellen. (Sajavaara ym. 2002, 105.)

Sajavaara ym. (2002, 131-134) mukaan yliopistojen välinen valintayhteistyö on myös yksi merkittävä kehittämisalue. Toiseksi uusien ylioppilaiden asemaa on parannettava samoin kuin hakijoiden tasavertaisuutta on pyrittävä lisäämään. Uudistetun ylioppilastutkinnon tuoma etu eri oppiaineisiin haettaessa tulee osata hyödyntää teoriapainotteisilla aloilla ja tätä kautta kehitettävä pääsykokeita sekä sisällöllisesti että alakohtaisesti. (Sajavaara ym. 2002, 131-134.) Ahola (2004, 38) kuitenkin huomauttaa uusien ylioppilaiden liiallisesta huomioimisesta pääsykoetilanteessa. Miksi uudet ylioppilaat pitäisi asettaa jonkinlaiseen erityisasemaan, koska heillä usein uravalinta on selkiytymätön? Tätä kautta saavutetaan

ainoastaan hyvä opiskelija-aines, joka ei kuitenkaan välttämättä ole oikealla alalla. (Ahola 2004, 38.)

3.7 Valinnat kokonaisuudessaan

Valintakokeiden tehtävänä on pyrkiä löytämään alalle sopivin opiskelija-aines. Tähän pyritään valintakokeilla, jotka ennustavat opiskelijan kykyä omaksua uutta tietoa ja soveltaa sitä. Lisäksi valintakokeet saattavat sisältää erilaisia käytännön testitilanteita, joilla mitataan esimerkiksi hakijan taitoja tai kykyä toimia erilaisten tilanteiden kohdatessa. Valintakokeiden tulisi olla mahdollisimman oikeudenmukaisia jokaiselle hakijalle mutta samanaikaisesti niiden pitäisi pystyä erottelamaan selkeästi ne hakijat, jotka parhaiten soveltuvat alalle. (Jussilan 1996, 39-40; Sajavaara ym. 2002, 105.)

Valintakokeilla on lopulta vaikea ennustaa opintomenestystä. Osa opiskelijoista panostaa paljon valintakokeisiin, mutta opiskelupaikan saatuaan voi motivaatio olla heikompi ja hyvä menestys valintakokeissa ei välttämättä seuraakaan enää menestymiseen opinnoissa. Osa taas voi huomata jo opintojen alkuvaiheessa olevansa väärällä alalla ja vaihtaa vuoden tai kahden jälkeen opintosuuntaa. Tällöin valintakokeiden voidaan katsoa osaltaan epäonnistuneen tehtävässään.

Valintojen onnistumista arvioitaessa ei voida ainoastaan keskittyä siihen, miten nopeasti tai minkälaisin arvosanoin opiskelijat valmistuvat. Onnistumista tulisi katsoa myös opiskelijoiden työllistymisellä, työssä menestymisellä ja työssä viihtymisellä. Voiko valinnan katsoa olleen onnistunut, jos opiskelija valmistuu nopeasti ja hyvin arvosanoin, mutta vaihtaa ammattia muutaman työvuoden jälkeen?

Valintakokeiden kehittämistä ajatellen pitäisi pyrkiä poistamaan valintayksiköiden ”valintaitsekkyyttä”. Erityisen arveluttavana voidaan pitää tapaa, jolla osa korkeakouluista kutsuu opiskelijoita hyvien ylioppilasarvosanojen perusteella. Opiskelijalla voi olla hyvä kyky omaksua tietoa ja kenties vielä soveltaakin sitä, mutta miten on opiskelijan motivaation

laita, mikäli hänet on vain kutsuttu opiskelijaksi mittaamatta millään tavalla opiskelijan motivaatiota opiskella kyseistä alaa. Tulevaisuudessa pitäisi myös valintakokeita kehittää yhteistyön merkeissä, jolloin säästetään sekä hakijoiden, että valintayksiköiden resursseja opiskelijoita valittaessa. (Sajavaara ym. 2002, 105.)

4 LIIKUNTAKASVATUKSEN KOULUTUSOHJELMA JA OPISKELIJAVALINNAT

4.1 Koulutuksen tavoitteet

Laakson, Heikinaro-Johanssonin ja Kalajan (2002, 1) mukaan Jyväskylän yliopiston vastuu liikunnan aineenopettajien koulutuksesta on suuri, sillä se on ainoa liikunnan aineenopettajia valmistava yksikkö Suomessa. Laitoksen pääperiaatteena koulutuksen suhteen on opettajuuden kehittyminen elinikäisenä prosessina, ei vain opiskeluaikaan keskittyvänä nopeana pyrhdyksenä. Opettajuuteen keskeisinä osa-alueina kuuluvat valmiudet vuorovaikutustaidoissa, oppilaan tuntemuksessa sekä opetussuunnittelussa. Opettajuuden ohella liikunnanopettajan koulutukseen kuuluu korkeatasoisen hyvinvointiasiantuntijuuden kehittyminen. (Laakso ym. 2002,1, 4, Liikunta- ja terveystieteellisen tiedekunnan talous- ja toimintasuunnitelma vv. 2007-2010.)

4.2 Koulutuksen sisältö vuosina 1963-2005

Vuolteen (1979, 11-14) mukaan liikunnanopettajien koulutuksen alkutaipaleella painottuivat ensimmäisinä vuosina omien tietojen ja taitojen kehittäminen. Toisena vuotena keskityttiin enemmän liikunnan pedagogiikkaan ja didaktiikkaan ja kolmantena vuotena opetusharjoitteluun. (Vuolle 1979, 11-13.) Vuonna 1978 tutkinnon uudistus muutti kolmivuotisen tutkinnon viisivuotiseksi ja samalla opinnot jakautuivat yleis- aine ja syventäviin opintoihin. Merkittävänä uudistuksena oli myös 40 opintoviikon sivuaine, joka sisälsi opettajan pedagogiset opinnot. Uudistusten seurauksena koulutuksessa tuli enemmän tilaa tieteellisille metodeille. Myös ammattisuuntautuneisuutta painotettiin enemmän. (Ilmanen & Vuotilainen 1981. 268-270.)

Vuodesta 2005 alkaen uudessa tutkintojärjestelmässä yliopistotutkinto jakautuu kaksipor-taiseksi. Kolmivuotista kandidaatin tutkintoa seuraa kaksivuotinen maisterin tutkinto. Myös

koulutus muuttuu; aikaisemmin ensimmäiselle vuodelle ajoittunut liikeoppi hajautetaan koko opintoajan jatkuvaksi kokonaisuudeksi. (Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2005.)

4.3 Opiskelijavalinnat liikunnanopettajakoulutukseen 1963-2005

Tiedekunnan ensimmäiset valintakokeet järjestettiin syksyllä 1963. Ensimmäisissä kokeissa painotettiin teoreettisen lahjakkuuden ohella myös liikunnallista lahjakkuutta. Ensimmäiset karsintakokeet koostuivat erilaisista tyyli- ja tulokokeista voimistelussa, palloilussa, yleisurheilussa ja uinnissa sekä henkilökohtaisesta haastattelusta. Näiden hakijoiden valinnassa huomioitiin yleisindeksi joka muodostui ylioppilasarvosanoista ja lukion päästötodistuksen kaikkien aineiden keskiarvosta. Tämän lisäksi lukion päästötodistuksen liikunnan ja voimistelun arvosanat muodostivat liikuntaindeksin. (Vuolle 1979, 3-4.)

Yleis- ja liikuntaindeksin lisäksi valintaan olivat vaikuttamassa subjektiiviset tekijät, joihin kuuluivat koulun ulkopuolinen urheiluharrastus (urheilumenestys ja valmentajana toimiminen) sekä päästötodistuksessa osoitettu kielitaito. Näiden valintakriteerien pohjalta syksyllä 1963 valittiin 30 miestä ja 30 naista ensimmäiseen liikuntatieteiden kandidaatinkoulutukseen silloiseen Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun liikuntakasvatuksen opintosuunnalle. (Vuolle 1979, 3-4.)

Vuosina 1964-1965 valintakokeisiin kutsuttiin edellä mainitun liikuntaindeksin perusteella 10 (vuonna 1965 15) parasta mies- ja naishakijaa, ja yleisindeksin perusteella 10 (vuonna 1965 15) parasta nais- ja mieshakijaa. Lisäksi molempien indeksien summan perusteella 40 parasta mies- ja naishakijaa. Maajoukkueetason urheilijat pääsivät karsintoihin suoraan. Yhteensä kokeisiin kutsuttiin näin ollen 100 hakijaa. Valintakoeosioina vuosina 1964-1965 oli liikuntakokeiden (voimistelu, palloilu, perusliikunta, ja uinti) lisäksi lääkärintarkastus, haastattelu ja äänenkäytön tarkistus sekä talviurheilun tietokoe. (Alho & Helin 1980, 23.)

Vuosina 1966-1967 lääkärintarkastus, haastattelu ja äänenkäytön tarkistus jäivät pois. Sen sijaan tilalle astuivat urheilun tietokoe ja suullinen esitys. Liikuntalajit säilyivät lajikohtaisesti samoina, mutta eri lajeilla oli erilainen painotus. Lisäksi vuonna 1967 perusliikunnan osioon yleisurheilun lisäksi sisältyi rullasuksihiihto. Esimerkiksi naisilla painottui voimistelu hyvin voimakkaasti Vuosien 1964-1966 välillä uusia opiskelijoita valittiin opettajalinjalle yhteensä 60 (30 miestä, 30 naista) vuosittain. (Alho ym. 1980, 24.)

Vuosien 1966-1978 välillä ensimmäisen vaiheen pääsyvaatimukset säilyivät ennallaan. Lukion päästötodistus ja painotettu liikuntanumero muodostivat 45% hakupisteistä, ylioppilastodistus toiset 45% ja muut opinnot 10%. Valintakokeiden sisältö vaihteli vuosina 1966-1978 melko vähän. Vuonna 1968 mukana oli kokeiluluonteisena kirjallinen koe, joka seuraavana vuonna poistui. Vuonna 1978 kirjallinen koe tuli takaisin. Lajikokeet eivät vaihdelleet oikeastaan lainkaan. Vuonna 1975 voimistelu ja rytmiikka arvioitiin yhteisenä osiona, ja telinevoimistelu pilkkoutui omaksi liikuntaosiokseen. (Alho ym. 1980, 24-25.)

Kokonaisuudessaan liikuntakokeiden painotus oli vuosien 1972-1978 välillä lähes aina 50%:n luokkaa. Ylioppilastodistuksen painotus vaihteli 20-50%:n välillä. Esiintymistuokio sekä lukion päästötodistuksen keskiarvo ja painotettu liikuntanumero saivat noin 15-25%:n painotuksen silloin kun ne sisällytettiin kokeeseen. Muiden opintojen osuus painotuksesta (vuosina 1973-1975) oli vain 5%. (Alho ym. 1980, 24-25.)

Vuonna 1978 mukaan tulleet kirjallinen koe ja psykologinen koe saivat 15%:n ja 5%:n painotuksen. Lisäksi erityisenä karsintakriteerinä oli vuosien 1972-1978 liikuntatesteissä alimpaan neljännekseen sijoittuminen. Uusia opiskelijoita otettiin sisään opettajalinjalle vuosittain yhteensä 60 (vuonna 1974; 75, 1977; 50 ja 1978; 40) (Alho ym. 1980, 24-25.)

Vuonna 1978 valintakokeita uudistettiin, osittain uudistuneen tutkintojärjestelmän vuoksi. Vuonna 1978 ensimmäisen vaiheen valintaperusteina olivat lukion päästötodistuksen lukuaineiden keskiarvo ja liikunnannumero sekä ylioppilastodistus, yliopistolliset arvosanat, tai erilaiset alaan liittyvät tutkinnot, kuten liikunnanohjaajatutkinto. Valintaan vaikuttivat al-

kupistemäärä, liikuntakokeet, esiintymis- ja opetustuokio, kirjallinen koe ja psykologinen koe. Liikuntakokeisiin kuului telinevoimistelu, rytmikka ja vapaavoimistelu, palloilu, uinti ja perusliikunta. (Alho & ym. 1980, 25-26.)

Seuraavan kerran itse valintakokeiden sisältöä muutettiin vuonna 1986. Tällöin valintakokeiden tehtävistä poistui psykologinen koe eikä alkupistemäärää enää otettu mukaan valintakoeopisteisiin. Kirjallisen kokeen painoarvo muuttui suuremmaksi ja opetustuokion painoarvo pieneni. Kokonaan uutena osiona mukaan otettiin musiikkikoe. Tosin musiikkikokeesta sai vain 6 pistettä, kokonaispistemäärän ollessa 260 pistettä. Liikuntalajit vaihtelivat hieman vuosittain, mutta pääpiirteittäin nämä kriteerit säilyivät vuoteen 1998 asti.

Vuonna 1999 valintakokeet muuttuivat merkittävästi. Vaikka liikuntalajien painotus pysyi edelleen samana (144 pistettä 260:stä) niin testien määrä lisääntyi ja painotus tarkentui. Liikuntakokeita oli 8 ja jokainen koe oli 20 pisteen arvoinen. Liikuntatestien kerroin oli 0,875. Painotukset kirjallisessa kokeessa ja opetustuokiassa muuttuivat hieman; nyt kirjallisen kokeen maksimipistemäärä oli 60 ja opetustuokion 54. Musiikkikoe oli edelleen säilyttänyt 6 pisteen arvonsa (Opas opiskelemaan aikoville 1999.)

Viimeisin muutos tehtiin vuoden 2005 pääsykokeisiin. Pyrkimyksenä oli valintakokeiden kuormittavuuden pienentäminen sekä hakijoiden että arvioitsijoiden osalta. Suunnistusosio jäi kokonaan pois, samoin musiikkitesti. Musiikkitestin katsottiin olevan melko tarpeeton pienen pisteytyksensä vuoksi (Liikuntakasvatuksen laitoksen valintakoetyöryhmän muistio kevät 2004.) Opetustuokio ja kirjallinen koe pysyivät ennallaan (Opas opiskelemaan aikoville 2005.)

4.4 Liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakoe- ja opintomenestystutkimuksia

Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun liikuntakasvatuksen opintosuunta perustettiin vuonna 1963. Telaman (1968) mukaan ensimmäisiä opiskelijavalintoja tehtäessä painotettiin oman alan tietämystä sekä teoriassa että käytännössä. Näin ollen valinnoissa painotet-

tiin koulumenestyksen osuutta sekä taitosuorituksia. Lisäksi merkittävänä piirteenä tuolloin oli tieteenarvostus- ja kasvatuserämittarien käyttö. (Telama 1968, 3-4, 6.)

Telaman (1967, 24-25) tutkimus valintakokeiden validiteetista, jonka validiteettikriteerinä oli opintomenestys, oli ensimmäinen liikunnan aineenopettajien valintakokeita selvittänyt tutkimus. Tutkimuksen mukaan opiskelijoiden tiedollista menestymistä opinnoissa selittivät koulutodistusarvosanat, tieteenarvostus- ja kasvatuseräpistemäärät. Näistä opintomenestystä selittivät parhaiten kasvatuserä- ja tieteenarvostuspistemäärät sekä miehillä että naisilla.

Naisilla taidollista opintomenestystä selittivät yleisurheilun koe, urheiluharrastuksen laajuus ja korkea tieteenarvostuspistemäärä. Vastaavasti miehillä taidollista opintomenestystä selittivät parhaiten valintakokeiden palloilun, uinnin ja yleisurheilun kokeet, sekä talviurheilun tietokoe. Kokonaisopintomenestyksen parhaimmat ennustajat olivat naisilla yleisurheilukoe, urheiluharrastuksen laajuus ja tieteen arvostaminen. Vastaavasti miehillä yotodistuksen pistemäärät ja tieteenarvostuspistemäärät ennustivat hyvää opintomenestystä. (Telama 1967, 24-25.)

Telaman toinen tutkimus (1968, 3-4) vuonna 1968 keskittyi voimistelunopettajien antamiin arvioihin liikunnanopiskelijoiksi hakeneista. Heidän voimistelunopettajilleen annettiin arviointilomake, jolla arvioitiin hakijan sopivuutta liikunnanopettajan ammattiin, persoonallisuutta ja liikuntaharrastuksen laajuutta. Voimistelun opettajat asettivat oppilaan arvojärjestykseen luokassaan. Tilastollisesti merkitseväksi nousi voimistelun opettajan antama arviointi opettajaksi soveltuvuudesta ja hyväksytyksi tulemisen korrelaatio.

Opettajan arvion lisäksi persoonallisuuden arvioinnilla ja hyväksymisen välillä on lievää riippuvuutta. (1968, 3-4.) Vaikka tutkimuksessa saatiinkin hyvät korrelaatiot opettajan arvion ja hyväksytyksi tulemisen välillä, Telama (1968, 3-4, 6) tuli siihen tulokseen, ettei opettajanlomaketta samassa muodossaan voisi enää käyttää alkukarsinnan kriteerinä, koska sen validiteetista ei ole tietoa. (Telama 1968, 3-4; 6.)

Seuraava valintakokeita selvittänyt tutkimus oli Huttusen (1973) faktorianalyysi valintakokeiden sisäisestä rakenteesta. Tämä tutkimus osoitti valintakokeiden liiketehtävät mittaavan suurimmalta osalta harrastusta, ei niinkään taipumuksia, joiden mittaaminen olisi ollut tarkoituksenmukaisempaa. Tämän tutkimuksen pohjalta lähdettiinkin kehittämään valintakokeita siihen suuntaan, että pääpainona olisi perusliikuntataitojen mittaaminen. (Huttunen 1973, 84.)

Alhon ym. (1980, 73-76) tutkimus toteutettiin sen jälkeen kun tutkinto- ja valintakoejärjestelmä oli muuttunut. Tavoitteena oli valintakoetehtävien erottelukyvyn ja liiketehtävien motoristen valmiuksien selityskyvyn tutkiminen. Tutkimuksen mukaan liikuntataidot osoitautuivat lajispesifeiksi palloilukoetta lukuun ottamatta. Valintakoetehtävät havaittiin erottelukykyisiksi mikäli kriteerinä pidettiin normaalijakaumaa. Motorisia valmiuksia mittaavien osioiden väliseksi korrelaatioiksi saatiin miehillä pääosin .21-.44. Naisilla vastaavat korrelaatiot olivat .05-.44. (Alho ym. 1980, 73-76.)

Lehtosen (1983, 35; 39-45) tutkimuksen mukaan opintomenestystä (=opintoviikkojen summa ja niiden arvosanojen keskiarvo) selitti parhaiten koulumenestys. Valintakokeella ja opintomenestyksellä ei sen sijaan näyttänyt olevan yhteyttä. Ainoastaan muutamien koeosioiden ja opintomenestyksen välillä oli tilastollisesti merkittäviä korrelaatioita. (Lehtonen 1983, 35; 39-45.)

Vuonna 1988 asetettiin työryhmä pohtimaan liikunnan aineenopettajiksi opiskelevien hakukkuutta tieteelliseen jatkokoulutukseen ja motivoituneisuuttaan opettajan ammatissa toimimiseen. Tätä varten kerättiin empiirinen aineisto usean vuoden valintakoetuloksista. Silvennoisen, Laakson ja Turusen (1991) tutkimusraportin päälinjaukset ko. aineistosta olivat seuraavia. Toisin kuin voisi olettaa koulumenestys ei korreloinutkaan valintakokeiden tiedollisiin ja taidollisiin osioihin. Pääsykokeissa ei menestykään ne, joilla on korkeimmat arvosanat koulutodistuksessa vaan lukuaineissa heikoimmin menestyneet. Yllättävää oli myös se, että ainoastaan rytmiikka ja telinevoimistelu selittävät menestymistä myöhemmin

samansisältöisissä opintojaksoissa. Myöskään opetustuokiassa menestymisellä ei ollut merkitsevää yhteyttä myöhempään pedagogisiin opintoihin ja niissä menestymiseen. (Silvennoinen ym. 1991, 23-24; 26; 29.)

Liikunnan aineenopettajien halukkuutta ja suurta motivaatiota koulutukseen hakeutumiseen korostaa se, että kirjallinen koe selitti ainoastaan heikosti opintomenestystä ja opintomotiivaatiota. Tämä selittää sitä, että motivaatio kirjalliseen kokeeseen valmistautumiseen on kova. Opintojen alettua motivaatio kirjojen pönttämiseen ei enää riitäkään ja näin ollen kirjallinen koe ei ennustakaan enää opintomenestystä. Sen sijaan aikaisemmilla opinnoilla oli selkeää positiivista korrelaatiota miehillä pro gradu-tutkielman ja opetustaidon arvosanoihin ja naisilla opintojen laajuuteen. (Silvennoinen ym. 1991, 23; 26.)

Aikaisempi koulumenestyksen osalta miehillä lukion keskiarvo korreloi positiivisesti myöhempien opintojen laajuuteen sekä perusharjoittelun, ainedidaktiikan perustietojen, didaktisen observoinnin ja pienuisopetuksen arvosanoihin. Lukion lukuaineiden keskiarvo naisilla ennusti miehiä laajemmin myöhempää opintomenestystä. Naisilla korostuivat aivan eri aiheet kuin miehillä, ja heillä positiivinen korrelaatio kohdistui syventävien opintojen arvosanoihin, pääaineen laajuuteen ja arvosanaan, sekä liikeopin (1 ja 2), didaktisen observoinnin ja Pro gradu tutkielman arvosanoihin. (Silvennoinen ym. 1991, 29.)

Toisin kuin Huttusen (1973) tutkimuksessa, Silvennoisen ym. (1991, 24) tutkimustulokset eivät enää tukeneet aikaisempaa tulosta siitä, että telinevoimistelun osio ennustaisi korkeaa loppupistemäärää. Tähän ovat toki vaikuttaneet painokertoimien tarkistukset, sillä esimerkiksi vuoden 1978 valinnoissa sen painokerroin osuus oli vain 20% kaikkien liikuntakokeiden pistemäärästä. (Silvennoinen ym. 1991, 24.)

Kurunmäki (1993, 3) tutki omassa Pro gradu-tutkielmassaan valintakokeissa käytettyä monivalintatestiä sekä testimenestyksen yhteyttä koulu- ja opintomenestykseen. Regressioanalyysin mukaan koulumenestys selitti vain naisten pääsykoemenestystä. Testipistemäärien vaihtelusta 36,4% selittyi koulumenestysmuuttujilla. Myös koulu- ja opintomenestystä

verrattaessa naisten kohdalla koulumenestyksen ja opintomenestyksen väliset korrelaatiot olivat miehiä korkeampia. Miehillä koulumenestyksellä ja opintomenestyksellä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Terveystiedon numero ja päästötodistuksen keskiarvo korreloivat opintomenestykseen merkitsevästi sekä miehillä että naisilla. (Kurunmäki 1993, 3, 33, 35-36.)

Liikunnan aineenopettajien valintakokeita viimeisimpänä ovat tutkineet Hirvensalo ja Palomäki (2003) ja Virtanen ja Vuolijoki (2004). Hirvensalo & Palomäki (2003) tutkivat vuonna 2002 sisään tullutta erillisryhmän koulu- ja valintakoemenestystä. Vuonna 2002 suunnattiin valinnoissa erilliskiintiö (15 aloituspaikkaa) uusille ylioppilaille. Tavoitteena oli alentaa vastakirjoittaneiden kynnystä päästä koulutukseen ja siten kokonaiskoulutusajan lyhentäminen. Tutkimuksessa vertailtiin erilliskiintiön ja normaalikiintiön alkupiste- ja valintakoetuloksia. Erillisryhmässä hyväksytyjen alkupisteet olivat keskiarvoltaan, (7,7) hieman korkeampia kuin pääaineryhmän (7,1) mutta se ei eronnut merkitsevästi. Sen sijaan liikuntakokeissa ja opetustuokiossa pääaineryhmä menestyi hieman paremmin, joskaan kummassakaan kokeessa erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. (Hirvensalo & Palomäki 2003.)

Virtanen ja Vuolijoki (2004, 44-46) vertailivat kahden (2001, 2002) vuoden valintakoepisteiden kehitystä samoilla opiskelijoiksi hyväksytyillä hakijoilla. Naisten keskimääräinen parannus oli 21,3 pistettä. Miehillä vastaava parannus oli 22,2 pistettä Kirjallisessa kokeessa keskimääräinen nousu oli 8,3 naisilla ja 8,5 pistettä miehillä. (Virtanen & Vuolijoki 2004, 44-46.) Opetustuokiossa keskimääräiset parannukset 3,0 naisilla ja 6,7 pistettä miehillä. Kokonaispisteiden keskimääräinen parannus oli naisilla 24,2 ja miehillä 31,2 pistettä 260:sta mahdollisesta pisteestä. Kokonaisuudessaan vuosina 2001 ja 2002 opiskelemaan hyväksytyjen valintakoepisteet olivat samantasoisia ja variaatio samansuuruista. Osittain valintakoemenestyksen parantuminen voi johtua tutummasta tilanteesta kuin ensimmäistä kertaa kokeisiin osallistuttaessa. (Virtanen & Vuolijoki 2004, 47-48, 57, 59.)

Koulutuspoliittisiin haasteisiin liikuntatieteiden laitos on vastannut hyvin. Tutkimusten tekeminen viime aikoina on osoitus siitä, että tiedekunnalla on halua luoda toimivat valintakokeet ja kehittää niitä edelleen. Perusvalinnan lisäksi liikuntatieteiden laitos on tehnyt erillisen haun liikunnanohjaajille ja täydennyskoulutukseen hakeneille. Näiden erilaisten lähtökohtien kautta on liikuntatieteellisessä tiedekunnassa pohdittu paljon hakijoiden valitsemista ja sitä kautta valintakokeiden voidaan katsoa olevan suurella harkinnalla mietitty ja aikaisempien vuosien tuloksien perusteella on valintakokeita kehitetty.

5 OPINTOMENESTYS

Alajääskin ja Kemppisen (2002) mukaan opintomenestystä voidaan tarkastella kahdelta näkökannalta. Ensinnäkin opinnoista saadut arvosanat kertovat opintojen laadusta. Toiseksi opintoviikkojen kertymä kertoo opintojen tehokkuudesta (Alajääski ym. 2002.) Lotti (1996, 14) lisää opintomenestyksen mittariksi vielä opintojen keston. Uusikylän (1990, 199-200) mukaan opintomenestykseen vaikuttavia tekijöitä luokanopettajilla ovat uravalinnan epävarmuus ja teoriaopintojen vähäinen arvostus. Nämä näkyvät opintojen vaikeutena ja ne vaikuttavat sekä opintojen etenemisnopeuteen että opintojen laatuun. (Uusikylä 1990, 199-200.)

5.1 Sukupuolen, henkilökohtaisen taustan ja persoonallisuuden vaikutus opintomenestykseen

Opintomenestyksen sukupuolittaista vaihtelua selittää osaltaan Niemivirran (2004) mukaan opiskeluun käytetyn ajan määrä, joka naisilla on suurempi kuin miehillä. Vaikka kirjallisuudessa puhutaankin paljon naisten paremmasta verbaalisesta kyvystä (mm. Halpern 1985, 139) näyttää kuitenkin siltä, että nykyykehityksen myötä ei naisten ja miesten välillä voida sanoa olevan eroa verbaalisessa kyvykkyydessä. Sen sijaan miesten matemaattinen kyvykyys on korkeammalla tasolla kuin naisilla. (Hyde & Linn 1988.) Viimeaikaisimmat tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että myös tämä ero on pienenemässä yhteiskunnan tapahtuneiden muutosten seurauksena (Richardson & Woodley 2003).

Smithin ja Naylorin (2001) tutkimuksessa havaittiin, että valmistuneista 53,3% saavutti hyvän arvosanan kun taas miehistä vastaavan arvosanan saavutti 45,0%. Vastaavasti tutkinnon reuttaneista miehiä oli 15,0% kun taas naisia 11,4%. Nämä tulokset merkitsevät selkeitä eroja naisten ja miesten opintomenestyksessä. (Smith & Naylor 2001.)

Vertailtaessa sukupuolittaista menestymistä eri aineissa saivat naiset 13 aineessa paremmat arvosanat kuin miehet. Kuudessa muussa aineessa ei ollut merkittävää eroa miesten ja naisten välillä. (Richardson & Woodley 2003.) Smith ja Naylor (2001) kuitenkin huomauttavat, ettei opintomenestyksessä miesten ja naisten välillä havaittavaa eroa voida selittää sukupuolten välisillä eroilla, vaan enemmänkin sosioekonomisella taustalla. Korkeakouluissa opiskelevat naiset ovat harvemmin lähtöisin matalista sosioekonomisista taustoista kuin miehet. (Smith & Naylor 2001.)

Sukupuolta merkittävämmäksi opintomenestyksen selittäjäksi nousee kuitenkin itse persoonallisuus. Ainakin ulospäin suuntautuneisuuden on yleisesti todettu korreloivan negatiivisesti opintomenestyksen kanssa. (McKenzie 1989.) Disethin (2002) mukaan sen sijaan avoimuus, sovinnollisuus ja neuroottisuus korreloivat positiivisesti opintomenestyksen kanssa. Blickle (1996) huomauttaa, että persoonallisuuden osuuteen opintomenestyksessä tulee suhtautua varauksella. Opiskelijan käyttämät opiskelutekniikat ja –strategiat määrittävät osittain tai kokonaan opintomenestystä. Tämä kuitenkin vaatii jatkotutkimuksia, ennen kuin merkittävää yleistystä opiskelutekniikoiden merkityksestä voidaan julistaa. (Blickle 1996.)

5.2 Opiskelijan iän vaikutus opintomenestykseen

Rantasen (2004, 104) mukaan opiskelijan ollessa muutaman vuoden opiskelutovereitaan vanhempi on opintomenestys heikompaa. Tämä selittyy yleensä vanhemman opiskelijan heikoimmalla koulumenestyksellä sekä sillä, ettei vanhempi opiskelija ole kenties saanut haluamaansa opiskelupaikka ja näin ollen hakeutunut vähemmän mieluiselle alalle. Tällaisessa tilanteessa opiskelumotivaatio voi olla heikompi. Jos opiskelija on selvästi muita opiskelijoita vanhempi on opintomenestys keskitasoa korkeampaa. Tämä selittyy korkealla opiskelumotivaatiolla ja iän tuomana kypsyminenä. Lisäksi työkokemus parantaa opintomenestystä. (Rantanen 2004, 104.)

Richardsonin ja Woodleyn (2003) tutkimuksessa saatiin samankaltaisia tuloksia. Ikäryhmä 26-50-vuotiaat saivat parhaimmat arvosanat, mutta seuraavissa ikäryhmissä (51-60 ja 60-) tulokset alkoivat jo laskea. 25-50-vuotiaiden kohdalla paremmat tulokset olivat nähtävissä sekä naisilla että miehillä kuin myös osa-aikaisilla ja kokopäiväopiskelijoilla. (Richardson & Woodley 2003.) Smith ja Naylor (2001) ovat tehneet vastaavanlaisen havainnon. Naisten ikäryhmä 34- sai parhaimmat arvosanat ja epäonnistui pienimmällä todennäköisyydellä. Vastaavasti miehillä ikäryhmä 28-33 sai parhaimmat arvosanat ja epäonnistui harvoin. (Smith & Naylor 2001.)

Richardsonin ja Woodleyn (2003) mukaan iällä ja opiskeltavalla aineella on yhteyttä. Nuo- ret, alle 21-vuotiaat menestyivät parhaiten sosiaalitieteissä ja lakitiedossa kun taas 31-40- vuotiaat parhaiten matemaattisluonnontieteissä, taloustieteissä ja kasvatustieteissä. Vastaa- vasti 41-50-vuotiaat menestyivät opinnoissaan parhaiten kielitieteissä. (Richardson & Woodley 2003.) Häkkisen (2004, 54) mukaan liikuntatieteiden alalla opiskelijat, jotka ovat vanhempia kuin 23 vuotta aloittaessaan yliopisto-opinnot menestyivät opinnoissaan huo- nommin kuin nuoremmat opiskelijat.

5.3 Pohjakoulutuksen vaikutus opintomenestykseen

Rantasen (2004, 32) selvityksen mukaan opiskelijat, jotka omaavat aikaisempaa kokemusta ammatilliselta korkea-asteelta tai nuorisoasteen ammatillisen tutkinnon pärjäävät opintojen alkuvaiheessa paremmin kuin suoraan lukiosta koulutukseen siirtyneet. Ensimmäisen tai toisen opiskeluvuoden jälkeen ero kuitenkin katoaa ja lopulta lukiosta tulleet kehittyvät vanhempien rinnalle tai heidän ohitseen. Aikaisemmista opinnoista on selkeästi hyötyä, mutta etumatka ei näytä riittävän kovin pitkälle. (Rantanen 2004, 32.)

Smith ja Naylor (2001) ovat saaneet samankaltaisia tuloksia. Aikaisemmat opinnot samalta alalta ennustavat keskimääräistä parempaa menestymistä opinnoista. Osittain tämä johtuu paremmista lähtövalmiuksista, osittain taas kehittyneistä opiskelustrategioista ja – tekniikoista. (Smith & Naylor 2001.)

5.4 Yhteenveto opintomenestyksestä

Merkittävimiksi opintomenestyksen selittäjäksi näyttävät muodostuvat persoonan vaikutus ja etenkin opintojen alkuvaiheessa aiemmat alan opinnot. Paljon puhuttu sukupuolen vaikutus opintomenestyksessä ei näytä olevan varsinaisen menestyksen suhteen kovinkaan merkittävä, sillä naisten paremman verbaalisen kyvyn tuoma etuus näyttäisi olevan katoamassa. Naisten määrä korkeakouluopiskelijoista on jo pitkään Suomessa ollut miessukupuolta suurempaa ja sama suuntaus jatkunee myös tulevaisuudessa. Tämä selittynee pitkälti naisten suuremmasta motivaatiosta saavuttaa hyvä koulutus. (Rantanen 2004, 104; Smith & Naylor 2001.)

Kokeneemmat opiskelijat menestyvät opinnoissaan paremmin ja tämä selittyy lähinnä iän tuomana kokemuksena ja motivaatiolla, joka iän myötä on korkeammalla kuin nuorilla opiskelijoilla. Tosin liikuntatieteen alalta on tutkimustulos, jonka mukaan yli 23-vuotiaat opiskelijat menestyivät opinnoissaan heikommin kuin nuoremmat opiskelijat (Häkkinen 2004,54.)

6 TYÖTYTYTYVÄISYYS

6.1 Mitä on työtyytyväisyys?

Työtyytyväisyyttä on tutkittu jo 1920-luvulta lähtien, mutta yleisesti ei ole hyväksytty yhtä oikeaa määritelmää sille, mitä työtyytyväisyys on (Löfström 2005, 47). Yksinkertaisimmillaan työtyytyväisyys voitaisiin määritellä vallitsevaksi tunteeksi työstä ja työhön liittyvistä tekijöistä. Asia ei kuitenkaan ole näin yksiselitteinen, sillä työtyytyväisyyteen liittyy paljon muutakin kuin pelkästään työ ja työhön liittyvät tekijät. (Spector 1997, 2.)

Smithin (1992) mukaan työtyytyväisyys on emotionaalinen reaktio, joka syntyy yksilön kokemuksista työn suhteen. Lisäksi työtyytyväisyys yleisesti heijastuu myös lopulta tyytyväisyyteen elämässä. Martikaisen (2006, 60-61) mukaan tyytyväisyys työhön heijastuu pitkälti myös tyytyväisyyteen elämässä. Ammattiaseman ja työviihtyvyyden yhteinen selitysosuus elämään tyytyväisyyden vaihtelusta on noin 18%. Merkittävimmiksi työtyytyväisyyttä lisääviksi tekijöiksi mainittiin työn mielekkyys ja työyhteisössä viihtyminen. Työtyytyväisyyden tekijöistä on muodostettu useita erilaisia teorioita, jotka voidaan jakaa neljään pääryhmään: motivaatioteoriat, tarveteoriat, arvoteoriat, ja näkökohtateoriat (Furnham, 1992, 199). Vaikka päälinjoiltaan teoriat eroavatkin toisistaan, löytyy teorioista myös paljon päällekkäisyyksiä. Vertailen teorioita tarkemmin esiteltyäni teorioiden päälinjaukset.

6.2 Työtyytyväisyysteoriat

6.2.1 Motivaatioteoriat

Herzbergin, Mausnerin ja Snudermanin (1959) kehittämä ns. kahden faktorin teoria on ehkä tunnetuin ja tutkituin työtyytyväisyyden teoria (Furnham, Petrides, Jackson & Cotter 2002, 1325). Herzbergin ym. (1959, 80) mukaan työtyytyväisyys ja työtyytymättömyys riippuvat

oleellisesti erilaisista työhön liittyvistä olosuhteista ja johtuu tätä kautta erilaisista tekijöistä. Tutkiessaan tarkemmin työviihtyvyyteen vaikuttavia tekijöitä Herzberg havaitsi, että työtyytyväisyyteen vaikuttavat tekijät olivat suhteessa työhön, kun taas työtyytymättömyyteen liittyvät tekijät liittyivät työympäristöön. Herzberg nimesi työtyytymättömyyttä useammin aiheuttavat tekijät toimeentulofaktoreiksi (hygiene factor). Näihin tekijöihin kuuluivat työsuhteen varmuus, yksityiselämän työlle asettamat vaatimukset, työn ulkoiset olosuhteet, palkka, suhteet työtovereihin, työn suunnittelu ja tekninen työnjohto, ja yrityksen henkilöstö- ja toimintapolitiikka. (Herzberg ym. 1959, 80-81.)

Tekijät, jotka aiheuttivat useammin tyytyväisyyttä, Herzberg nimesi kannustefaktoriksi (motivation factor). Herzberg perusteli valintaansa väittämällä, että nämä tekijät ovat hyviä motivoijia ja saavat työntekijät yrittämään enemmän ja tekemään kovemmin töitä heijastuen näin ollen myös työn tulokseen. (Herzberg 1959, 113-115). Motivaatiotekijöihin kuuluvat Herzbergin (1959, 72-74) mukaan työsuorituksen arvostaminen, menestymisen, pätemisen ja kehityksen mahdollisuudet työssä, työn vastuullisuus, ylenemismahdollisuudet ja työn sisältö itsessään. Näistä kolme viimeisintä olivat merkittävimpiä muodostamaan pidempiaikaisia asennemuutoksia työtä kohtaan. (Hertzberg 1959, 113-115.)

Herzbergin (1966, 75) vertaili hygienia ja motivaatiotekijöitä kahteen ihmisen perustarpeeseen. Motivaatiotekijät voivat johtaa tyytyväisyyteen, koska ne auttavat yksilöä toteuttamaan itseään ja kasvamaan psyykkisesti. Hygieniatekijät ovat läheisesti yhteydessä eläinten tarpeisiin. Ihmiset haluavat välttää kipua ja epämiellyttävyyttä. Työympäristössä nämä voivat johtaa työtyytymättömyyteen. (Hertzberg 1966,75.) Herzbergin ym. (1959 113-115) mukaan sekä motivaatio- että hygieniatekijät kohtaavat työntekijän tarpeet, mutta motivaatiotekijät näyttäisivät olevan tärkeämpiä, koska ne aiheuttavat työtyytyväisyyden ja parantavat työntekijän suoriutumista työssä. Juuri tätä yritykset haluavat työntekijöiltään. Kuitenkin pelkästään hygieniatekijöiden parantaminen estää työtyytymättömyyttä.

Mikäli työnjohtajat haluavat työntekijöistä tyytyväisiä, on heidän kiinnitettävä huomiota työn motivaatiotekijöihin. Vaikka työympäristö olisi täydellinen, ei se tee työntekijästä tyy-

tyväistä, jos työn sisällössä on jotain vikaa. Herzberg ym. (1959, 115) lisäävät, että mikäli työssä on liian rajoitettu mahdollisuus motivaatiotekijöille, on työympäristön oltava erittäin hyvä, jotta saavutettaisiin edes siedettävä taso työn tekemiselle. Täten riittävä hygienia työssä ei ole riittävä, vaan ainoastaan alku työntekijän työtyytyväisyydelle. (Herzberg 1959, 115.)

Herzbergin (1966, 76) mukaan työtyytyväisyyttä ja työtyytymättömyyttä ei voida tarkastella bipolaarisesti toistensa vastakohtina, koska ne aiheutuvat eri tekijöistä. Sen sijaan työtyytyväisyyden vastakohta on *ei työtyytyväisyyttä* ja vastaavasti työtyytymättömyyden vastakohta on *ei työtyytymättömyyttä*. (Herzberg 1966, 76.)

6.2.2 Tarveteoriat

Tarveteorioista tunnetuin lienee Maslowin (1970, 17) tarvehierarkiateoria. Maslowin mukaan (17-26) ihmisen tarpeet muodostavat hierarkkisen järjestyksen, jossa alempien tarpeiden tulee olla riittävästi tyydytettyjä, jotta ylemmät tarpeet voisivat virittyä. Maslowin alimman tason muodostuu fysiologisista tarpeista. Fysiologisiin tarpeisiin kuuluu unen tarve, ruuan ja juoman tarve. Seuraavan portaan Maslowin hierarkiassa muodostaa turvallisuuden tarve. Ihmiset pysyvät tutuissa ympäristöissä, koska se luo vaadittavan perusturvallisuuden. Tämä samainen toimii myös kolmannen perustarpeen täydentäjänä, joka on rakkauden ja yhteenkuuluvuuden tarve. Sosiaalisten kontaktien kautta yksilö saa hyväksyntää ja rakkautta sekä kykenee antamaan itse rakkautta ja hyväksyntää toisille. (Maslow 1970, 15-21.).

Neljäs perustarve on arvostuksen tarve. Ryhmän jäseneksi hyväksyminen ei pelkästään riitä, vaan ihmiset tarvitsevat myös arvostusta. Ryhmän jäsenenä ihmisen tulee kokea pätemisen tarvetta ja hänen tulee kokea olevansa osaava ja hyödyllinen ryhmälle. Viidentenä perustarpeena on itsensä toteuttamisen tarve. Ihminen haluaa käyttää koko kapasiteettiaan ja selviytyä yhä uudestaan haasteellisista tehtävistä ja osoittaa itselleen, että kykenee vielä-

kin parempaan. Viimeisenä perustarpeena on tietämisen ja ymmärtämisen tarve. (Maslow 1970, 21-25.).

6.2.3 Arvoteoriat

Locke oli ensimmäinen, joka perusteli työtyytyväisyyttä arvomaailman kannalta (Barry & Houston 1993, 294). Locken (1983,1304) mukaan Maslowin esittelemät tarpeet tulee erottaa käsitteestä arvo. Arvo on jotakin, mitä yksilö tietoisesti tai epätietoisesti haluaa saavuttaa. Kun tarpeet ovat objektiivisia, esiintyvät huolimatta siitä mitä yksilöt haluavat, ovat arvot puolestaan subjektiivisia koska ne ovat ihmisen alitajunnassa. Kaikilla ihmisillä ovat samat tarpeet, mutta arvostukset vaihtelevat. Näin ollen tarpeet ovat synnynnäisiä, arvot opittuja. (Locke 1983.)

Locke määrittelee työtyytyväisyyden (1983) miellyttäväksi tai positiiviseksi tunteeksi syntyen yksilön arviosta työstä tai työkokemuksista. Landyn (1989, 465; 471) määrittelee työn merkittäväksi arvoksi emotionaalisen näkökulman, jossa mielen sisäisellä tasapainolla on merkittävä asema. Tämän näkökulman merkittävän kulmakiven muodostavat työtoverit, jotka omalta osaltaan luovat merkittävän osan emotionaalisesta hyvinvoinnista. (Landy 1989, 465; 471.)

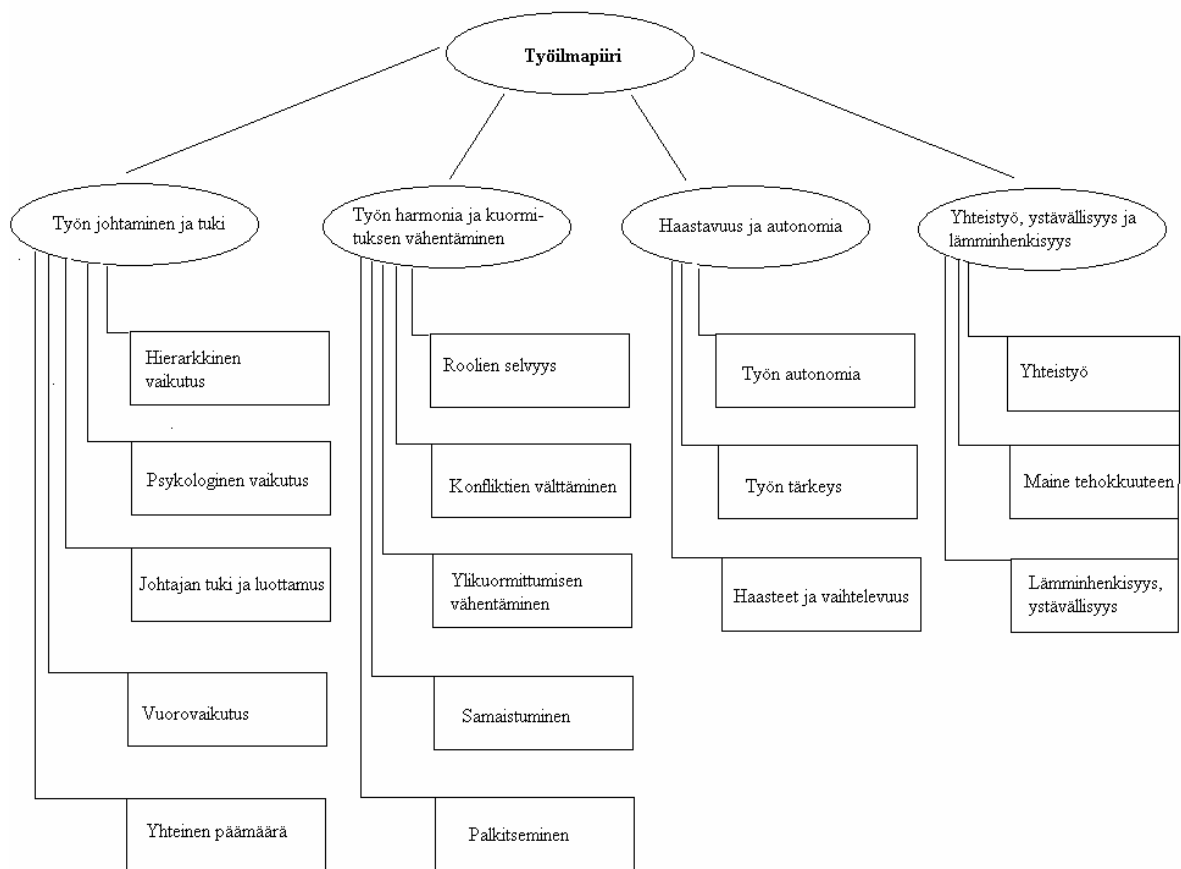
Vroomin (1967) kehittämä odotusarvoteoria on toinen laajalti hyväksytty motivaatio- ja käyttäytymisteoria. Teorian käyttökelpoisuutta kuvaa hyvin se, että sitä on käytetty ennustamaan muun muassa työpanosta, ja työsuoritusta, työtyytyväisyyttä, ammatinvalintaa, johdon käyttäytymistä ja sen tehokkuutta. (Campbell, Dunnette, Lawler & Weick 1970). Vroomin (1967, 105) mukaan yksilön työtyytyväisyyttä ennustaa arvot ja motiivit. Yksilöt asettavat työlleen tietynlaisia odotuksia omien arvojensa kautta ja tämä luo motiivin työn tekemiselle. Täten yksilön työtyytyväisyys pohjautuu yksilön odotusarvolle. Mikäli yksilön odotukset eivät toteudu, seuraa työtytymättömyyttä ja mikäli yksilön odotukset täyttyvät seuraa työtyytyväisyys. Työntekijä kohdistaa odotuksiaan työn eri osa-alueille kuten työn-

johtoon, työtovereihin, työn sisältöön, palkkaukseen, työn etenemismahdollisuuksiin ja työmäärään. (Vroom 1967, 105, 278-279.).

6.2.4 Näkökohtateoria

Lawlerin (1973, 76) näkökohtateoria ottaa hieman laajemman perspektiivin tyytyväisyyteen kuin Locken arvoteoria. Näkökohtateorian pääpyrkimys on selittää tyytyväisyyttä työn erilaisilla näkökohdilla. Näkökohtateoriassa tyytyväisyyttä selittää vertailu siitä mitä työltä odotetaan ja mitä siltä lopulta saadaan. Työhön asetetut odotukset kohdistuvat yksilön omaan panokseen, toisten työpanokseen, tulokseen ja työn vaatimuksiin. Tyytyväisyys syntyy siitä, että odotukset kohtaavat sen mitä työ antaa. Tyytymättömyys puolestaan aiheutuu siitä, että odotukset eivät toteudu. (Lawler 1973, 76.)

Näkökohtateoriaksi on luettavissa myös Jamesin ja Jamesin (1992) malli, jonka pääpyrkimyksenä on mahdollisimman hyvä työyhteisön ilmapiiri. Tämän työyhteisön henkisen hyvinvoinnin muodostavat neljä alakohtaa, johon kuuluvat työn 1) haastavuus ja autonomia, 2) yhteistyö, ystävällisyys ja lämminhenkisyys, 3) työn johtaminen ja tuki, 4) työn harmonia ja työn kuormittavuuden vähentäminen. Edellä mainitut koostuvat useista alakohdista, jotka on esitelty kuviossa 1.

KUVIO 1. James & Jamesin malli työtyytyväisyyttä parantavaan ilmapiiriin.

6.2.5 Teorioiden vertailua

Locken ja Hennen (1986) kehittämä runkorakenne eri teorioiden vertailun tueksi kokoaa ne osatekijät, jotka löytyvät lähes kaikista teorioista (ks. Latham & Pinder 2005, 487). Yhteisiä tekijöitä, joita löytyy niin arvoteorioista kuin tarveteorioista on yhteensä 8. Näihin kuuluvat arvot ja tarpeet, jotka puolestaan vaikuttavat työn tavoitteeseen. Luonteenpiirre, kansallinen kulttuuri, työn suunnitteluun liittyvät tekijät ja pätemisen mahdollisuus ovat työtyytyväisyyden kannalta merkittävimmät tekijät. (Latham & Pinder 2005, 487.).

Berryn ja Houstonin (1993, 82-84: 85-86; 294) mukaan Maslowin ja Herzbergin teorit mittaavat enemmän itse motivaatiota työn tekemiseen kuin itse tyytyväisyyttä. Locken ja Lawlerin teorit mittaavat enemmän tyytyväisyyttä, joka on huomattavasti vaikeammin määriteltävissä kuin motivaatio. Lisäksi tyytyväisyyttä arvioitaessa on otettava huomioon hypoteesi ihmisten erilaisuudesta (discrepancy hypothesis). Ihmiset haluavat työltään eri asioita, ja tämä hankaloittaa tyytyväisyyden arviointia ainoastaan motivaation näkökulmasta. (Berry & Houston 1993, 82-84: 85-86; 294.)

Kaikista teorioista löytyy joitakin puutteita, eikä mitään teoriaa voida nostaa selkeästi muita paremmaksi. Herzbergin teorian puutteeksi voidaan mainita työn määrän ja työajan huomiointimatta jättäminen. Nämä vaikuttavat oleellisesti tyytyväisyyteen. Locken, Lawlerin, Vroomin ja Maslowin teorioissa kaikissa tulee vastaan näkökohta, jonka mukaan työ tyydyttää työntekijän tarpeet ja on näin ollen tyytyväinen. Tämä on vastoin ajatusta, jonka mukaan työntekijä pyrkii työssään asetettuihin tavoitteisiin. Tällöin tarpeiden tyydyttäminen on tärkein asia, eivät tavoitteet. (Berry & Houston 1993, 82; 85; 294-295.)

Näkökohtateoria ja arvoteorit ovat hyvin samankaltaisia. Eroavaisuutena kuitenkin näiden kahden välillä on se, että Lawlerin mukaan tyytyväisyys muodostuu työstä kokonaisuudessaan, ei yksittäisten arvojen mukaan kuten Locken teoriassa. Locken teoriassa korostuu yksittäisten tekijöiden merkitys. Työn kannalta kaikkein tärkeimmät tekijät määrittävät sen, onko työntekijä tyytyväinen vai ei. Muiden, vähäpätöisimmät tekijät eivät vaikuta työntekijän tyytyväisyyteen tai tyytymättömyyteen. (Berry & Houston 1993, 296).

Jamesin ja Jamesin (1996) teoria pyrkii rakentamaan tyytyväisyyden työilmapiirin peruskivistä. Kaikkien palasten tulisi olla kohdallaan, jotta saavutettaisiin työnjohdolta riittävän hyvä tuki ja luottamus alaisia kohtaan. Työn harmonian kohdalla kuormituksen ja konfliktien vähentäminen ovat merkittävässä roolissa. Haasteiden ja autonomian osalta merkittävässä roolissa on oman työn arvostus, haasteet ja vaihtelevuus. Kun vielä yhteistyö ja ihmissuhteet toimivat on oletettavissa, että työntekijät viihtyvät ja työilmapiiri toimii.

7 LIKUNNANOPETTAJIEN TYÖTYTYVÄISYYS

7.1. Liikunnanopettajien työn monet ulottuvuudet

Laakson (2002) mukaan liikunnanopettaja elää yhteiskunnallisen kehityksen myötä jatkuvissa muutospaineissa. Liikunnanopettajan työ on jo osittain muuttunut koko väestön terveydestä ja hyvinvoinnista vastaavaksi asiantuntijaksi. Liikuntakasvatuksen kannalta erityisen haasteen luovat ne ihmisryhmät, jotka liikkuvat yleisen toimintakyvyn ylläpidon kannalta riittämättömästi. Saman aikaisesti kun oppilaat taustoineen, oppimiskäsitykset sekä koulu instituutiona muuttuvat, vaaditaan liikunnanopettajalta muuntautumiskykyä erilaisiin tilanteisiin, luovuutta ja joustavuutta. (Laakso 2002.) Suikan, Hervan, Laakson ja Nupposen (2004, 21) mukaan opetuksen perustehtävät sekä työnkuvaan kuuluvat kehittämistoimet, projektit ja erilaiset kilpailujen järjestämiset lisäävät kuormitusta näiden muutospaineiden alla.

7.2 Liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen vaikuttavia tekijöitä

Woodsin ja Lynnin (2001, 219-220) mukaan liikunnanopettajan työstään saamien kokemusten perusteella opettajan käsitykset muuttuvat ajan myötä. Lähestymistapa oppilaisiin, ohjeidenantotavat, asenteet ja odotukset muuttuvat sen perusteella, mitä hän kokee saavansa työstään. Samankaltaisesti tietoisuus koulusta ja kouluympäristöstä muuttuvat. Nämä tekijät vaikuttavat oleellisesti opettajan kokemukseen työympäristöstään, joka liikunnanopettajalle on yksi tärkeimpiä työtyytyväisyyttä muodostavista tekijöistä. Parhaimmillaan työympäristö on tukeva, kasvattava ja voimistava, joka näin ollen antaa suurta tyydytystä työn tekijälle. (Woods & Lynn 2001, 219-220.)

7.2.1 Henkilökohtaiset lähtökohdat

Spectorin (1997, 25-28) mukaan työtyytyväisyyteen liittyviä rakenteellisia tekijöitä, kuten sukupuoli, ikä, koulutus ja esimiesasema on tutkittu laajasti jo vuosikymmenien ajan. Täysin yhteneväistä tulosta siitä, miten nämä tekijät vaikuttavat työtyytyväisyyteen ei olla vielä havaittu, mutta ammattien välisiä eroavaisuuksia sen sijaan on löydetty. (Spector 1997, 25-28).

Tyytyväisyys työhön lisääntyy yleisesti iän myötä (Mwanwenda 1998). Iän myötä uskomuksen työn tärkeyteen ja kiintymiseen oppilaisiin lisääntyy ja antaa tätä kautta enemmän tyydytystä opettajille tehdystä työstä. Lisäksi palkan nousu ja kollegoilta saatu arvostus ja tuki lisääntyvät iän myötä. (MacDonald 1999, 52.) Parkatin (1994, 22-24) mukaan liikunnanopettajien työuupumus alkaa lisääntyä kuitenkin 55-59-vuotiaiden ikäryhmässä Työuupumuksen kautta työtyytyväisyys vähenee. (Parkatti, 1994, 5.)

Sekä Parkkisen (1994, 27) että Karpin, Williamsonin ja Shifflettin (1996, 261-262) mukaan sukupuolella ei ole merkitystä liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen. Kuitenkin Parkatin (1994, 22-24) tutkimustulos naisten työuupumuksen lisääntymisestä 55-59-vuotiaiden keskuudessa viestii siitä, että ainakin iän myötä tyytyväisyydessä on havaittavia eroja miesten ja naisten välillä. Miesten työtyytyväisyys säilyi kuitenkin ennallaan tässäkin ikäryhmässä (Parkatti 1994, 27.)

7.2.1 Työn asettamat lähtökohdat

Työn asettamista tekijöistä työtyytyväisyyteen merkittävimmin vaikuttavia tekijöitä ovat Vroomin (1967, 105) mukaan työn sisältö ja työn määrä. Työn määrä voi vaikuttaa työtyytyväisyyteen sekä yli- että alikuormittuneisuuden kautta. Alikuormitus on tyypillistä työpaikoilla, joissa vaaditaan jatkuvaa läsnäoloa, mutta työnteon määrä jää lopulta vähäiseksi.

Määrällinen ylikuormittuminen on seurausta kiireestä. Kiireellä on vaikutusta sekä tehtyyn työhön, että työntekijään. (Vroom 1967, 105.) Laulumaa (2000, 28) mukaan liikunnanopettajille työn määrän kuormittavaan vaikuttaa eniten pidettävien tuntien määrä. Työhön liittyviä opetustuntien ulkopuolisia asioita ei koeta niin kuormittaviksi. (Laulumaa 2000, 28.)

Työympäristö asettaa Fejgin, Ephratyn ja Ben-Siran (1995) mukaan työlle paljon mahdollisia kuormitustekijöitä. Työympäristöön liittyy suuri määrä kuormitustekijöitä. 57,1% liikunnanopettajan burn outista voidaan laskea aiheutuvan ympäristöön liittyvistä kuormitustekijöistä. 23 % voidaan laskea aiheutuvan työnkuvan rajallisuudesta, byrokraattisista rajoitteista ja riittämättömästä palkasta. Muita kuormitustekijöitä ovat ainakin fyysiset olosuhteet, tuen puute työnjohdolta, kontrollin puute, autonomian puute, luokkaympäristö, henkilökunnan asenne liikunnanopetusta kohtaan, lisäjärjestelyt, kurinpidolliset ongelmat, kyvyttömyys saavuttaa asetettuja tavoitteita työpaineesta johtuen, aikapaine ja kollegoiden tuen puute. (Fejgin ym. 1995.)

Parkhousen ja Holmenin (1980) mukaan myös työpaikan sijainnilla on vaikutusta liikunnanopettajien tyytyväisyyteen. Lähiöiden ja taajamien liikunnanopettajat olivat tyytyväisiä työnsä eri näkökohtiin. Taajamien liikunnanopettajilla oli selkeä negatiivinen korrelaatio työn sisäisten tekijöiden ja palkan välillä. Lähiöiden liikunnanopettajilla vastaava korrelaatio oli huomattavasti pienempi. (Parhouse & Holmen 1980.)

7.2.3 Työtyytyväisyyttä lisääviä tekijöitä

Sundstedtin (2003, 46-47) mukaan liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä lisääviä tekijöitä ovat työn vapaus, oppilaskontaktit ja kollegat. Lehtisen (2006, 55) mukaan kollegoiden merkitys työtyytyväisyydelle on merkittävää, koska se tuo vastapainoa työn kuormittavuudella ja kollegoiden kanssa tehty yhteistyö helpottaa suunnittelua ja oppimateriaalien laadintaa. Evansin (1997) mukaan lisäksi lasten oppimisprosessin seuraaminen sekä tunteukset yksittäisten oppilaiden oppimistarpeiden täyttymisestä tuottavat tyytyväisyyttä.

Opettajan työn henkinen haasteellisuus ja mahdollisuudet kehittyä työssä lisäävät tyytyväisyyden tunnetta. (Evans 1997.) Myös yhteistyö vanhempien kanssa koetaan pääsääntöisesti positiiviseksi. Toisten opettajien auttaminen ja tässä tehtävässä onnistuminen sekä ammatilliseen kehitykseen liittyvä suunnittelu ja osallistuminen koko koulua koskevien asioiden hoitamiseen lisäävät työmotivaatiota (Evans 1997.) Työssä jaksamiseen ja tyytyväisyyteen on yhteydessä se, miten opettaja kokee voivansa vaikuttaa työn sisältöön ja suoritustapaan ja kuinka vaativana opettaja kokee työnsä (Santavirta, Aittola, Niskanen, Pasanen, Tuominen & Solovieva 2001, 39; Leino & Leino 1997, 90; Hoyle & John 1995, 101.)

7.2.4 Työtyytyväisyyttä heikentäviä tekijöitä

Yhdeksi merkittäväksi työtyytyväisyyttä heikentäväksi tekijäksi voidaan mainita työn arvostuksen ja tuen puute. Erityisesti ulkomaisissa tutkimuksissa liikunnanopetuksen heikko arvostus ajaa liikunnanopettajia toisiin ammatteihin. Liikunnanopettaja on lisäksi melko erillään muista koulun opettajista opetuksen tapahtuessa koulun ulkopuolella. Tätä kautta usein liikunnanopettajat kokevat saavansa liian vähän tukea muilta opettajilta. (MacDonald 1995, 139; Williams & Evans 1989, 245.) Samaa ehdottaa myös Tyson (1996,73), jonka mukaan työn ulkoiset palkkiot kuten arvostus, vaikutusvalta eivät ole riittäviä lisäämään opettajien työtyytyväisyyttä. Spector (1997, 3) nimeää työstä saadun arvostuksen yhdeksi työtyytyväisyyden tärkeimmistä mittareista. Arvostuksen vastakohtat, epäammattimaisuus ja arvon vähättely nimetään työtyytyväisyyttä vähentäviksi tekijöiksi (Tyson 1996, 73).

MacDonaldin mukaan (1999, 51) työn rutinoituminen vähensi liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä. Erityisesti nuorten liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä vähentäviä tekijöitä ovat olleet autonomian, valtuuksien haasteiden ja kunnioituksen puute. (Macdonald, 1999, 51.) Vartian ja Lahtisen (1995) mukaan työyhteisön ristiriidat voivat muodostua paineeksi ja stressitekijäksi sekä yksittäiselle työntekijälle että koko työyhteisölle.

Työtyytyväisyyttä heikentäviä tekijöitä liikunnanopettajan ammatissa ovat intensiivinen ja stressaava työ, suuret oppilasryhmät, huonot laitteet ja puutteelliset välineet sekä huonot materiaalit terveystiedon opetukseen (Sundstedt 2003, 48). Talibin (2002) mukaan opettajalta vaaditaan kykyä tunnistaa ja tulkita sekä ilmaista ja hallita tunteita. Evansin (1997) mukaan opettajien työtyytyväisyyttä saattaa heikentää myös erimielisyydet opetuksesta oppilaiden vanhempien kanssa

7.3 Tutkimuksia liikunnanopettajien työtyytyväisyydestä

Liikunnanopettajien työtyytyväisyystutkimus alkoi 1970-luvulla ja tämän jälkeen sekä kvalitatiivisia, että kvantitatiivisia tutkimuksia on tehty melko paljon. Ensimmäinen liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä kartoittavat tutkimus oli Jupin ja Jupin 1971 teettämä tutkimus. Jupin ja Jupin (1971, 16-18) mukaan 92% liikunnanopettajista oli erittäin tai kohtalaisen tyytyväinen työhönsä. Valtaosa vastaajista halusi työskennellä jatkossakin samalla opetus-alalla. Miehet olivat naisia hieman halukkaampia vaihtamaan toimialaa. (Juppi & Juppi 1971, 16-18.).

Tätä ennen Heinilä oli tutkinut voimistelunopettajien työtyytyväisyyttä jo 1960-luvulla. Heinilän saamat tulokset osoittivat, että 90% naisista ja 80% miehistä olivat erittäin tyytyväisiä omaan ammattiinsa. Naisista 13% ja miehistä 20% olisi valinnut toisin, mikäli olisivat uudelleen opintojen aloittamistilanteessa. Suuri osa vastaajista koki voimistelunopettajan ammatin olevan kutsumusammatti. Kutsumispohjalta voimistelunopettajan ammatin valinnet saivat työstään enemmän tyydytystään kuin muista vaikuttimista voimistelunopettajan ammatin valinnet. (Heinilä 1964a, 28-29; 1964b, 27-29.).

1980-luvulla liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä Suomessa tutkivat Alanko ja Pietilä sekä Komsu liikuntapedagogiikan pro gradu tutkielmissaan. Pietilän ja Alangan (1989, 50-52) mukaan 85% liikunnanopettajista oli tyytyväisiä työhönsä ja valitsisi uudelleen nykyisen ammattinsa, mikäli olisi uudelleen ammatinvalintatilanteessa. 15% vastanneista ilmoitti,

etteivät olleet motivoituneita ja 13% vastaajista ilmoitti, että oli harkinnut ammatinvaihtoa tai jo hakeutunut uuteen ammattiin. (Pietilä & Alanko 1989. 50-51.).

Aikaisemmin Komsu (1984, 58) oli saanut tulokseksi, että vain 5% liikunnanopettajista oli varmoja siitä, etteivät valitsisi uudestaan liikunnanopettajan ammattia, mikäli saisivat uudelleen valinnanmahdollisuuden. Pietilän ja Alankon (1989, 52) mukaan tyytyväisyys ammattiin näytti lisääntyvän iän myötä, sillä vain 2% yli 14 vuotta työskennelleistä ilmoitti harkinneensa ammatinvaihtoa.

1990-luvulla Metsämäki ja Välikangas kartoittivat liikunnanopettajien koulutus- ja työtyytyväisyyttä. Heidän mukaansa valtaosa (78%) liikunnanopettajista oli varma siitä, että työskentelivät oikealla alalla. Mielenkiintoinen on kuitenkin tutkimustulos, jonka mukaan 63% vastanneista oli harkinnut saamansa koulutuksen jälkeen muutakin ammattia kuin liikunnanopettajan ammattia. (Metsämäki & Välikangas 1991, 50.).

Parkkinen (1994, 26-35) vertaili ruotsalaisten ja suomalaisten liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä. Tutkimukseen otti osaa 26 opettajaa suomesta ja 29 opettajaa ruotsista. Merkittäviä eroja näiden kahden ryhmän välillä ei havaittu. Merkittävin ero työtyytyväisyyteen liittyvistä tekijöistä oli ekonomisen tekijä. Kun suomalaisten keskiarvo oli 2,46 oli ruotsalaisten vastaava arvo 2.02. Tyytyväisimpiä sekä suomalaiset että ruotsalaiset olivat sosiaalisiin tekijöihin.. Eroavaisuutta ei havaittu myöskään tehtäessä sukupuolittaista vertailua. Merkittävin ero saatiin naisten kesken työn fyysisiä tekijöitä verrattaessa (ruotsalaiset 1.95, suomalaiset 2,63). (Parkkinen 1994, 26-35.).

Halisen ja Soikkelin (1995) silloisen Mikkelin läänin alueella teettämä tutkimus liikunnanopettajien työtyytyväisyydestä myötäilee aikaisempia tutkimuksia siitä, että liikunnanopettajat ovat tyytyväisiä työhönsä. Kukaan vastanneista ei ilmoittanut olevansa erittäin tyytymätön ja työhönsä erittäin tyytyväisten tai tyytyväisten osuus oli 90,7%. Korkeaa lukemaa kuitenkin hieman himmentää tutkimustulos siitä että lähes kolmannes oli joskus miettinyt ammatinvaihtoa. (ks. Laine 2003, 26.).

Tuoreimpiin liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä koskeviin tutkimuksiin lukeutuvat Kaisa Laitisen kvalitatiivinen tutkimus naisliikunnanopettajien työtyytyväisyydestä (2001), Peter Sunstedtin kvalitatiivinen tutkimus ruotsinkielisten liikunnanopettajien koulutus- ja työtyytyväisyydestä (2003), Emilia Laineen (2003) kvantitatiivinen tutkimus liikunnanopettajien työtyytyväisyydestä sekä Tiina Haapakosken (2005) kvantitatiivinen tutkimus työolojen yhteydestä liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen. Kvalitatiivisten tutkimusten liikunnanopettajat olivat tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä työhönsä (Laitinen 2001, 88; Sundstedt 2003, 46). Työn sisällön muuttuminen tai työn yhteiskunnallisen arvostuksen heikkeneminen ei ole vähentänyt haastateltujen naisopettajien työtyytyväisyyttä (Laitinen 2001, 88-89).

Laineen (2003, 29, 39-40) tutkimuksen kyselyyn vastasi yhteensä 356 liikunnanopettajaa. Tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä oli 86,7 % vastanneista. Erittäin tyytymättömiä ei vastaajien joukossa ollut ja tyytymättömiäkin oli vain 1,6% vastaajista. Työtyytyväisyyteen ei havaittu olevan vaikutusta sukupuolella, työsuhteen pituudella, työvuosien määrällä tai läänillä. Sen sijaan iällä, kouluasteella ja työmäärällä oli pientä vaikutusta eri ryhmiä vertailtaessa. (Laine 2003, 40-45.)

Haapakosken (2005, 89) mukaan työn aikapaine vaikutti merkittävästi opettajien tyytymättömyyteen. Vastaavasti oppilassuhteet vaikuttivat merkittävästi työtyytyväisyyteen. Työn haasteellisuus korreloi melko voimakkaasti työtyytyväisyyden kanssa ($r = .43$). Vaikutusmahdollisuuksilla ($r = .39$) ja etenemismahdollisuuksilla oli myös yhteyttä työtyytyväisyyteen. Sosiaalisen tuen havaittiin myös olevan yhteydessä työtyytyväisyyteen ($r = .21$). Työtyytyväisyyden kannalta huolestuttavana voidaan pitää sitä, että 16% opettajista koki ammatinvaihtohalukkuutta. Vielä huolestuttavampana suuntauksena voidaan pitää tulosta, jonka mukaan 45% opettajista koki, ettei ole varma jaksako työssä eläkeikään asti. (Haapakoski 2005, 89, 97-98.)

Ulkomailla tehdyt tutkimukset liikunnanopettajien tyytyväisyydestä osoittavat hyvin samankaltaisia tuloksia kuin Suomessa tehdyt tutkimukset. Clarken, Blairin ja Culanin (1988, 78) teettämä tutkimus Yhdysvaltain Keskilännen liikunnanopettajien tyytyväisyydestä osoitti 91 % liikunnanopettajista olevan tyytyväisiä työhönsä. Clarken ym. (1988, 79) tutkimus kuitenkin osoittaa, että vaikka opettajat ovat tyytyväisiä työhönsä, työ koetaan myös melko rasittavaa, sillä noin 50% ilmoitti olevansa väsynyt työpäivän jälkeen ja 90% ilmoitti kokevansa vaikeuksia työhön keskittymisessä.

Smithin ja Lengin (2003) tutkimuksessa kartoitettiin liikunnanopettajien tyytyväisyyttä työnsä sisältöön. 63,5% halusi jatkaa työtä sellaisena kuin se oli haastatteluhetkellä. 18,9% olisi halunnut jättää muut työhön liittyvät tehtävät sivuun ja opettaa ainoastaan liikuntaa. 2,7% vastanneista puolestaan halusi jatkaa opettamista, mutta ei liikunnan opettamista. 9,5% olisi kokonaan halunnut vaihtaa ammattia. Myös Siu Kuenin (2004, 22) tuore tutkimus Hong Kongilaisten liikunnanopettajien tyytyväisyydestä osoitti 88,5% olevan tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä työhönsä.

Opettajan tyytyväisyyteen vaikuttaa Moreiran, Foxin ja Sparkesin (2002, 845-861) mukaan eniten itse opettaminen. Muut työtä motivoivat tekijät voidaan jakaa kolmeen osaan. 1) Sisäiset palkkiot liittyvät työhön kuuluviin tekijöihin, kuten vuorovaikutusmahdollisuuksiin nuorten kanssa ja heidän oppimiseen. 2) Ulkoiset tekijät ovat yleisesti ulkoisia etuja kuten palkka ja yksilön saavuttama status. 3) Palvelevat edut. Näihin kuuluu sekä subjektiivisia että objektiivisia ulottuvuuksia. Nämä ovat kaikkien ulottuvilla, mutta vain osa saavuttaa ne esimerkiksi lomien tai ylenemismahdollisuuksien kautta. Koustelioksen & Tsigiliksen (2005) mukaan liikunnanopettajat ovat tyytyväisiä työhön itsessään, tähän liittyvät läheisesti työolot ja työn valvonta. Tyytymättömyyttä puolestaan aiheutti organisatoriset järjestelyt ja palkka.

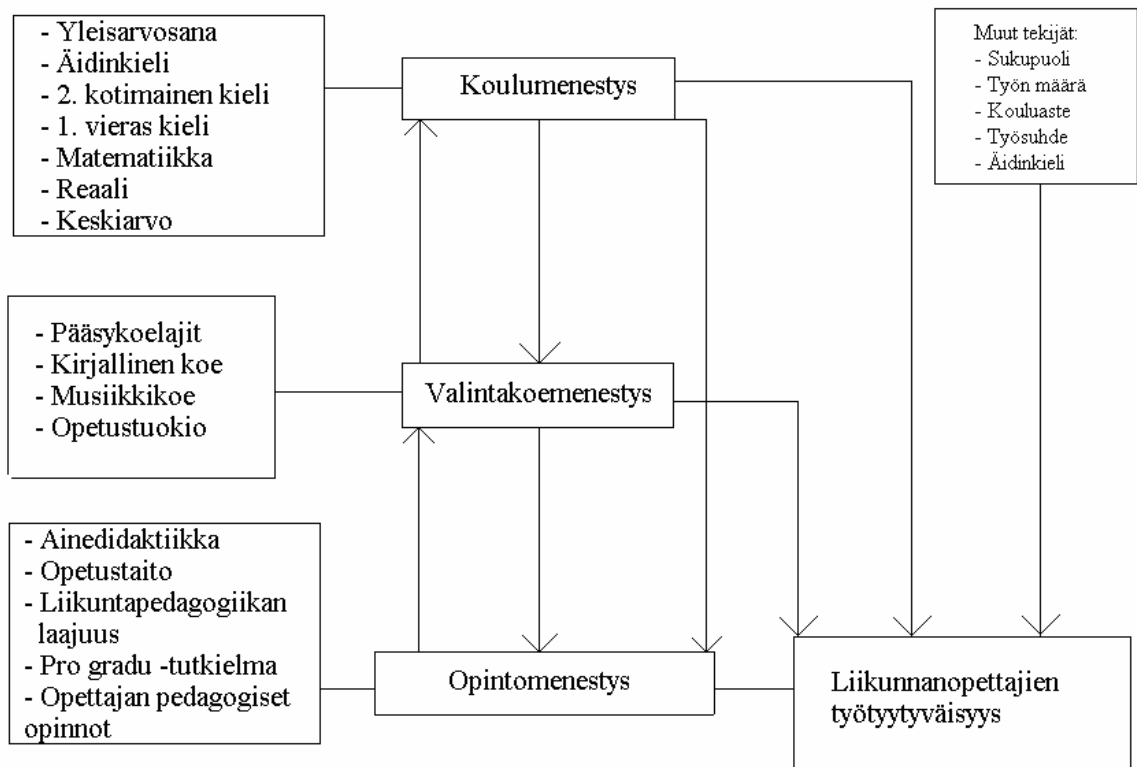
Kaiken kaikkiaan suomalaiset liikunnanopettajat vaikuttavat olevan pääsääntöisesti tyytyväisiä työhönsä. Vaikka muutamat osa-alueet työssä, kuten opetustilat ja opetusvälineet, eivät ole kohdallaan, merkittävimmät tyytyväisyyteen vaikuttavat osa-alueet koetaan

olevan kunnossa ja näiden osalta työtyytyväisyys muodostuu kokonaisuudessaan positiiviseksi.

Ulkomailla tehdyissä tutkimuksissa työn alhainen arvostus näyttää heikentävän merkittävästi työtyytyväisyyttä ja siksi poistuvuutta liikunnanopettajan ammatista. Suomessa liikunnanopettajan ammatin arvostus näyttää olevan siinä määrin positiivinen, ettei tästä johtuvaa poistuvuutta tunnu olevan.

8 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA TUTKIMUSON- GELMAT

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää onko aikaisemmassa koulu-, valintakoe ja opinto-
menestyksessä joitakin liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä ennustavia tekijöitä. Tutki-
muksen viitekehys selvittää tutkimuksen tärkeimmät tutkittavat yhteydet (kuvio 2).

KUVIO 2. Tutkimuksen viitekehys.

Tutkimusongelmiksi asetettiin seuraavat:

1) Miten tyytyväisiä vuosina 1993-2000 valmistuneet liikunnanopettajat ovat nykyiseen työhönsä?

1.1 Työsuhteen yhteys työtyytyväisyyteen

1.2 Työmäärän yhteys työtyytyväisyyteen

1.3 Sukupuolen yhteys työtyytyväisyyteen

1.4 Äidinkielen yhteys työtyytyväisyyteen

1.5 Kouluasteen yhteys työtyytyväisyyteen

2) Miten koulumenestys selittää valintakoemenestystä ja opintomenestystä?

3) Miten valintakoemenestys selittää opintomenestystä?

4) Mitkä tekijät selittävät liikunnanopettajan työtyytyväisyyttä?

4.1 Selittääkö koulumenestys työtyytyväisyyttä?

4.2 Selittääkö valintakoemenestys työtyytyväisyyttä?

4.3 Selittääkö opintomenestys työtyytyväisyyttä?

9 TUTKIMUSMENETELMÄT

9.1 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimuksen kohdejoukkona oli vuosina 1993-2000 liikuntakasvatuksen laitokselta valmistuneet liikunnanopettajat. Yhteensä koehenkilöitä oli 353, joista miehiä oli 190 ja naisia 163. Vastaajat jakautuivat tasaisesti koko Suomen alueelle. Rajaus tehtiin liikuntakasvatuksen laitoksen opetuksen uudistusten perusteella.

9.2 Tutkimusaineiston keruu ja mittarit

Liikuntakasvatuksen laitoksen henkilökuntaan Kuuluvat Heimo Nupponen, Lauri Laakso ja Heikki Herva laativat kyselylomakkeen, jolla kartoitettiin liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä postikyselyllä. Kyselylomake testattiin Keski-Suomen liikunnanopettajien jäsenkunnalla (n=30). Kyselylomake liitteessä 1. Kysely lähetettiin liikunnanopettajille maistraatista saatavien väestörekisteritietojen perusteella.

Koulu- valintakoe- ja opintomenestyksestä kerättiin tiedot valintakoe- ja opintorekistereistä. Näistä muodostettiin mittarit, joilla pyrittiin selvittämään koulu- valintakoe ja opintomenestystä työtyytyväisyyttä selittävänä tekijänä. Koulumenestyksen mittareina käytettiin pääsykokeiden ensimmäiseen vaiheeseen vaikuttavia lukion päättötodistuksen liikunnan ja terveystiedon arvosanoja, lukuaineiden keskiarvoa sekä ylioppilastodistuksen yhteenlaskettuja pistemääriä. Tämän lisäksi hakijoilla oli mahdollisuus saada lisäpisteitä aikaisemmista korkeakouluopinnoista. Koulumenestyksen mittariin kuului näin ollen sekä lukion arvosaanat, että korkeakouluopinnoista saadut lisäpisteet.

Valintakoemenestystä mitattiin valintakokeen eri osioiden (kirjallinen koe, liikuntakokeet, vapaaehtoinen musiikkikoe ja opetustuokio) perusteella. Liikuntakokeiden osioita arvioitiin

pisteasteikoilla 0-20. Musiikkitesti pisteytettiin 0-6. Liikuntaosioiden, opetustuokion, kirjallisen kokeen ja musiikkikokeen pisteytyksiä on kuvattu liitteessä 2. Valintakokeiden tärkeitä osiokuvauksia on esitelty liitteessä 2. Vuosien välillä tapahtunutta vaihtelua liikuntatesteissä testattavien lajien välillä on kuvattu liitteessä 3.

Opintomenestysmuuttajat ryhmiteltiin viiteen eri osa-alueeseen: 1) ainedidaktiikan arvosanaan, 2) opettajan pedagogisten opintojen arvosanaan, 3) opetustaidon arvosanaan 4) Progradu tutkielman arvosanaan sekä 5) liikuntapedagogiikan opintojen laajuuteen. Arvosanat vaihtelivat asteikolla 1-3.

9.3 Tutkimuksen luotettavuus

Heikkilän (2004, 185) mukaan validiteetti ja reliabiliteetti muodostavat tutkimuksen kokonaisluotettavuuden. Kokonaisluotettavuus toteutuu hyvin, kun otos edustaa perusjoukkoa ja mittaamiseen liittyy mahdollisimman vähän satunnaisuutta. Luotettavuutta vähentää tutkimuksen satunnaisvirheet (Valli 2001, 92). Uusitalon (1991, 84) mukaan tutkimuksen tavoitteiden kannalta virheiden vaikuttavuus ei välttämättä ole kovin suuri. Tärkeämpänä näkökohtana on asianmukainen kannan ottaminen ilmeisiin satunnaisvirheisiin. (Uusitalo 1991, 84.)

9.3.1 Validiteetti

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkimus pyrkii mittaamaan juuri sitä mitä on tarkoituskin mitata. Validiteetti voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan sitä, onko tehty tutkimus yleistettävissä ja mihin ryhmään. Sisäisellä validiteetilla puolestaan tarkoitetaan tutkimuksen omaa luotettavuutta. (Metsämuuronen 2005, 57.) Jotta tutkimus olisi riittävän luotettava, ei siitä saisi löytyä systemaattisia virheitä. Tällä tarkoitetaan, ettei tutkittavat ole voineet ymmärtää kyselylomaketta, tai kysymyksiä väärin. (Vilka 2005, 161.)

Tutkimuksen kannalta tärkeitä validiteetin mittareita ovat käsitevaliditeetti, kriteerivalidi- teetti ja ennustevaliditeetti. Käsitevaliditeetissa on kysymys yksittäisestä käsitteestä. (Metsämuuroinen 2005, 65-66.) Tämän tutkimuksen kohdalla kyseeseen voisi tulla työtyytyväisyys. Saatujen tuloksien tulisi olla samansuuntaisia kuin aiemmat työtyytyväisyystutkimukset liikunnanopettajien työstä. Kriteerivalidiudella puolestaan verrataan mittarilla saatua arvoa toiseen arvoon, joka toimii validiuden mittarina. (Metsämuuroinen 2005, 65-66.) Tämän tutkimuksen osalta liikunnannumeron tulisi antaa viitteitä liikuntakoemenestyksestä. Ennustevaliditeettina puolestaan toimisi koulumenestyksen näkyminen myöhemmissä opinnoissa menestymisenä.

Kyselytutkimuksen yhteydessä miltei aina tulee vastaan otoskato. Osaa tutkittavista ei välttämättä tavoiteta. (Vilka 2005, 74.) Tämän tutkimuksen osalta lähetetyt kyselylomakkeet eivät ole tavoittaneet kaikkia otoksen henkilöitä. Tästä osiosta käytetään nimeä alipeitto (Vilka 2005, 74). Metsämuuroisen (2005, 585) mukaan ihmistieteissä kato voi olla 20-30%. Tässä tutkimuksessa tutkittavien vastausprosentti oli 71,2%. Tutkimuksen voidaan katsoa kattavan tutkittavan joukon melko hyvin.

Metsämuurosen (2005, 585) mukaan kato sinällään ei ole ongelmallinen tutkimuksen kannalta. Kadon saattaa ongelmalliseksi tehdä se, että kato saattaa kattaa juuri tietyn ikä- tai ammattiryhmää, sukupuolta yms. (Metsämuuroinen 2005, 585.) Tällöin voidaan puhua systemaattisesta kadosta (Nummenmaa 2004, 149). Katoanalyysissä tässä tutkimuksessa ikäryhmittäisen kadon merkitys ei ole kovin merkittävä, koska vastaajat ovat melko samanikäisiä ja yksittäisiä vanhempia vastaajia esiintyy aineistossa edustavasti suhteessa heidän osuuteensa koko aineistossa. Sukupuolittainen vaihtelu ei ole kovin suuri, joten sekään ei kadon osalta ole vääristänyt merkittävästi tuloksia.

Koulu- ja valintakoeosioden, sekä opintomenestyksen suhteen katoa ei pitäisi esiintyä. Valintakokeiden osalta katoa voi syntyä ainoastaan siitä, ettei koehenkilö ole osallistunut kaikkiin valintakoeosioon. Opintomenestyksen suhteen kaikki valitut opintojaksot ovat opiskelijoille pakollisia ja näin ollen katoa ei voi käytännössä esiintyä.

9.3.2 Reliabiliteetti

Tutkimukselle asetettava toinen vaatimus on, että se on johdonmukainen ja tutkimus on toistettavissa. Heikkilä (2004, 30) muistuttaa, että tutkimus on luotettava aina ajassa ja paikassa. Näin ollen pitää välttää tutkimustulosten yleistämistä pätevyysalueen ulkopuolelle kuten toiseen aikaan ja yhteiskuntaan. (Heikkilä 2004, 30.) Tutkimuksen reliabiliteetin kannalta on oleellista, että vastaajan tulisi vastata kahteen samankaltaiseen kysymykseen samalla tavalla (Creswell 2005, 162.).

Vilkan (2005, 80) mukaan tutkimuksen luotettavuutta lisää otoksen edustavuus. Edustavuuteen vaikuttaa otoksen ominaisuudet kuten koko ja se, millaista tarkkuutta tavoitellaan. (Vilka 2005, 80.) Heikkilä (2004, 42) mukaan otoskoon tulisi olla sitä suurempi, mitä heterogeenisempi tutkittava joukko on. Tutkimuksen otoskoko kattaa suurimman osan liikuntakasvatuksen laitokselta vuosina 1993-2000 valmistuneista liikunnanopettajista. Näin ollen otoskoon voidaan katsoa olevan hyvin perusjoukkoa edustava. Otoskoko kattaa liikunnanopettajien heterogeenisyyden vaikuttavan hajonnan niin, etteivät otoksen tulokset eroa merkittävästi koko perusjoukosta saatavista tuloksista. Tutkimuksen voidaan katsoa näin ollen olevan saturoitunut.

Reliabiliteetti koulumenestyksen kannalta on varsin luotettava. Ylioppilaskirjoitukset ovat samat kaikissa kouluissa läpi Suomen ja niiden arvosteluun osallistuvat samat henkilöt. Valintakoemenestyksen suhteen reliabiliteettia ei voida pitää enää ihan yhtä hyvänä, koska valintakoetuloksia ei ole verrattavissa esimerkiksi toiseen liikuntatieteelliseen tiedekuntaan. Kuitenkin luotettavuutta lisää se, että koulutukseen valikoituvista suurin osa valmistuu ja koulutuksen keskeyttäneitä on erittäin vähän.

Opintomenestyksen luotettavuutta puolustaa se, että oppilaiden arvioitsijoina toimii samat henkilöt, eikä näin ollen henkilökohtaiset näkemyserot arvostelussa voi tulla kyseeseen.

Kaiken kaikkiaan koulumenestyksen, valintakoemenestyksen ja opintomenestyksen tietoja voidaan pitää varsin luotettavina.

Kyselyn luotettavuuden kannalta on tärkeää selvittää ovatko kysymykset selkeitä ja ymmärrettäviä. Epäjohdonmukaisten ja harhaanjohtavien kysymysten vastauksetkin ovat kyseenalaisia ja voivat väärentää tutkimustuloksia. Kyselyn selkeys ja ymmärrettävyys selviää kyselyn esitestauksella, joka tämän tutkimuksen osalta suoritettiin Keski-Suomen liikunnanopettajien jäsenkunnalla (n=30).

9.4 Analysointimenetelmät

Tutkimustulosten tilastollisessa käsittelyssä käytettiin SPSS 12.0 ohjelmaa. Tilastollisessa analysoinnissa käytettiin taulukossa 1 mainittuja menetelmiä.

TAULUKKO 1. Tilastollisessa analysoinnissa käytetyt menetelmät.

Menetelmä:	Käyttötarkoitus:
Frekvenssit, hajonnat, keskiarvot	Aineiston kuvailu
t-testi	Kahden eri ryhmän keskiarvojen merkitsevyyden mittaaminen
1-suuntainen varianssianalyysi	Useiden ryhmien keskiarvojen eron merkitsevyyden mittaaminen
Levenen varianssien yhtäsuuruustesti	Useiden varianssien yhtäsuuruuden testaus
LSD-monivertailutesti	Useiden ryhmien keskiarvojen eron mittaaminen
χ^2 -testi	Muuttujien välisten yhteyksien mittaaminen
Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerroin	Kahden muuttujan välisen lineaarisen yhteyden voimakkuuden mittaaminen
Regressioanalyysi	Muuttujien välisten lineaaristen yhteyksien mittaaminen

Tilastollisen merkitsevyyden ilmaisemiseksi tutkimuksessa käytettiin seuraavia tapoja:

$p < .001$	(***)	tilastollisesti erittäin merkitsevä
$p < .01$	(**)	tilastollisesti merkitsevä
$p < .05$	(*)	tilastollisesti melkein merkitsevä

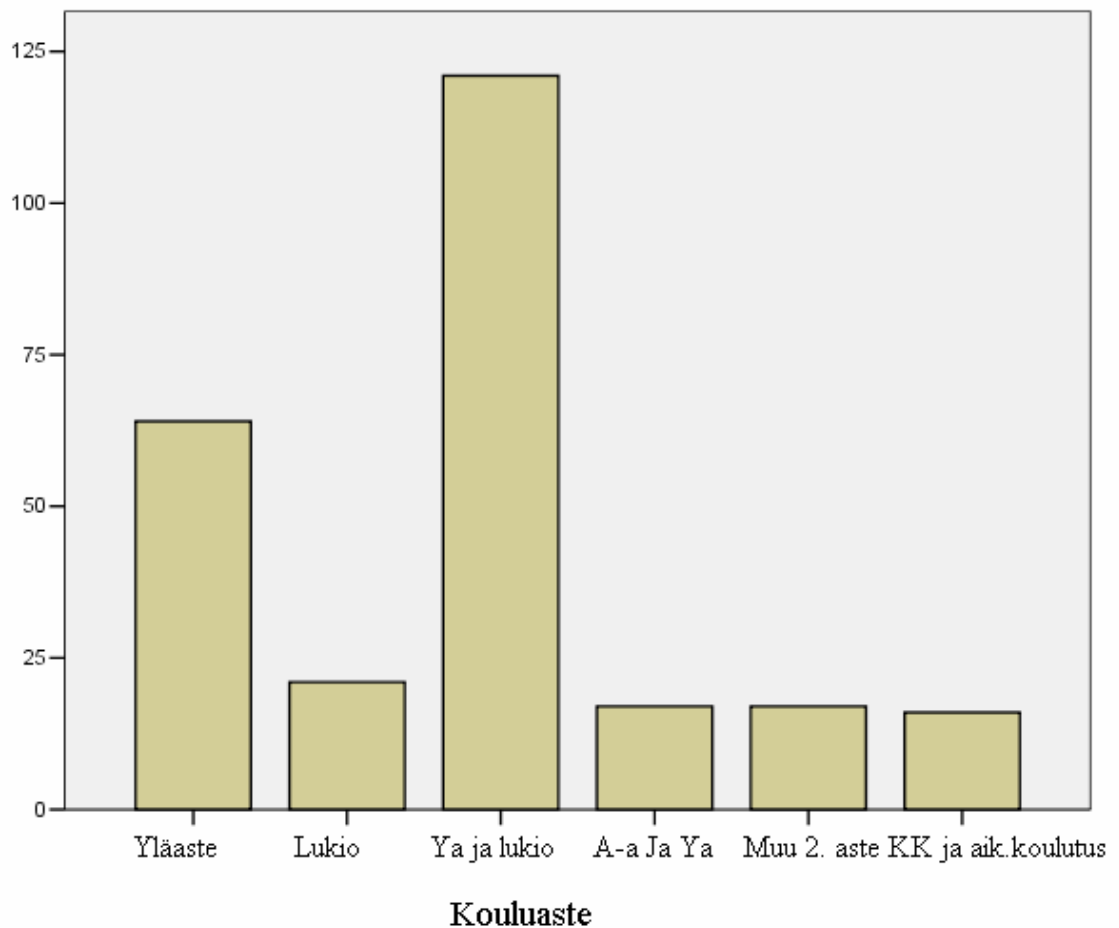
Korrelaatioiden suuruuden tulkitsemisessa käytettiin seuraavia arvoja:

- $r = \pm 1$ Muuttujien välillä on täysin lineaarinen yhteys (***)
- $r = \pm .7$ Muuttujien välillä on melko voimakas lineaarinen yhteys (***)
- $r = \pm .5$ Muuttujien välillä on keskinkertainen lineaarinen yhteys (**)
- $r = \pm .3$ Muuttujien välillä on heikko lineaarinen yhteys (*)

10 TUTKIMUSTULOKSET

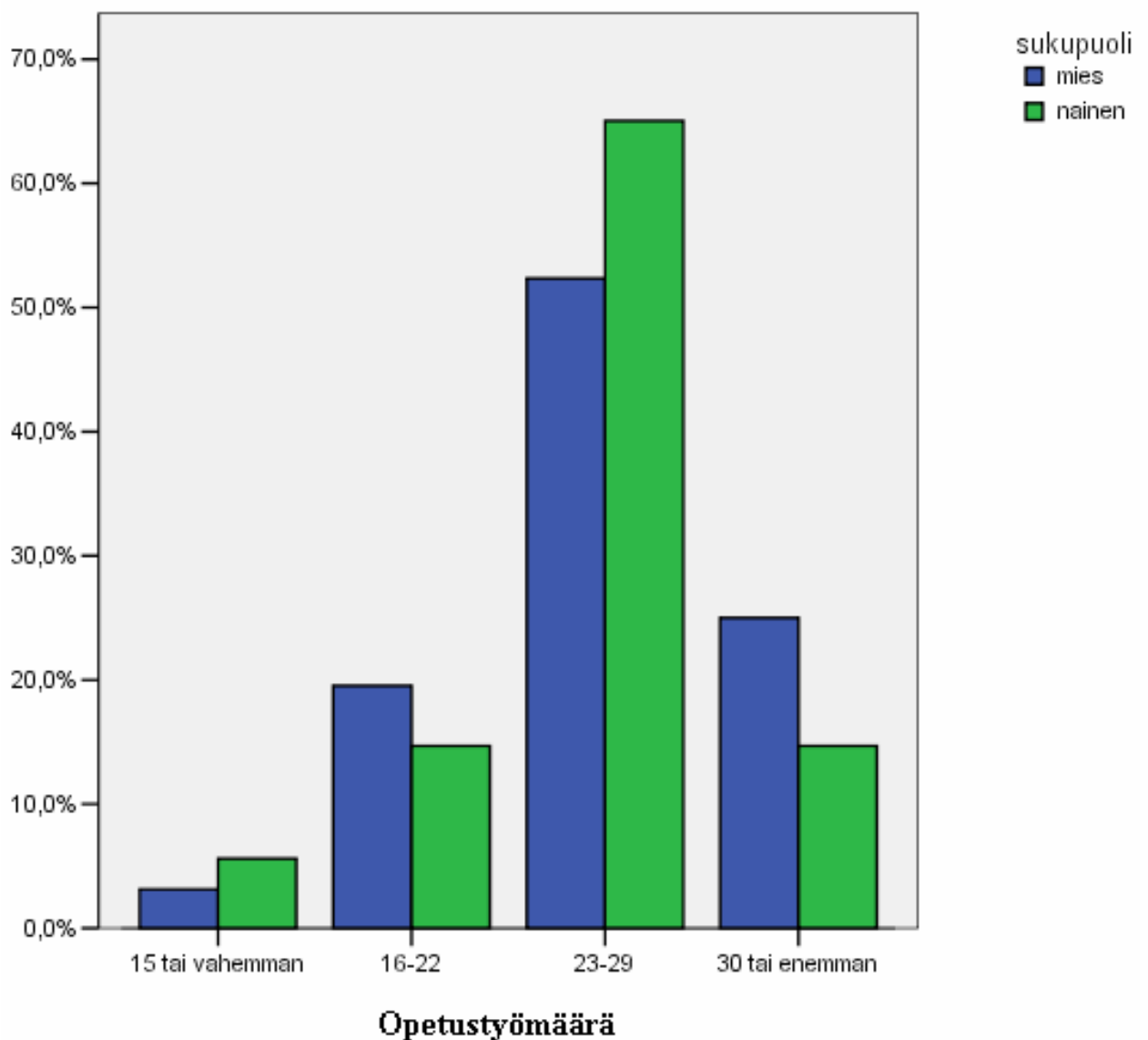
10.1 Kyselyyn vastanneiden liikunnanopettajien taustatietoja

Liikunnan opettajan ammatissa työskenteli 273 353:sta vastanneesta. Heistä 195 oli pysyvässä työsuhteessa, määräaikaisessa 76 ja osa-aikaisessa työsuhteessa 1 vastaaja. Hieman suurempi osa miehistä (77,1%) oli pysyvässä työsuhteessa verrattuna naisiin (66,2%) Peruskoulussa työskenteli 28,5% opettajista, pelkästään lukiossa 6,9% opettajista ja sekä peruskoulussa että lukiossa 49,4% opettajista. Opettajien kouluastetta on selvitetty tarkemmin kuviossa 3.

KUVIO 3. Liikunnanopettajien kouluaste.

Liikunnanopettajista 36,6%:lla oli kyseessä ensimmäinen työpaikka. 18,3%:lla liikunnanopettajalla työpaikka oli toinen ja 8,7%:lla opettajista kolmas. Opettajista 2,9%:lla työpaikka oli neljäs ja 2,2%:lla opettajista jo viides. Yleisin opetusmäärä oli 23-29 tuntia viikossa, jonka ilmoitti 56,7% opettajista. Opettajista 15,7%:lla tunteja oli 16-22 ja 19,4%:lla 30 tuntia tai enemmän. Opetustuntien sukupuolittainen vaihtelu on esitetty kuviossa 4.

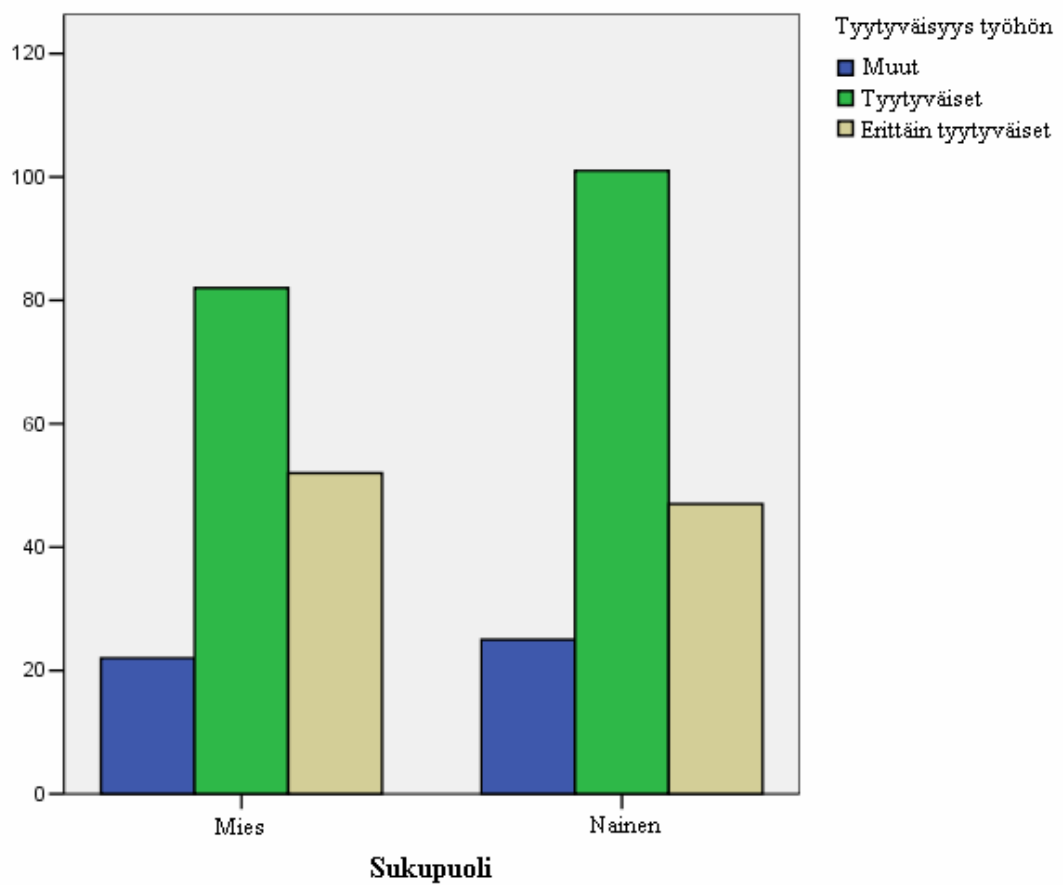
Kuvio 4. Liikunnanopettajien työmäärän jakautuminen.

Opetustyön ulkopuolista työtä kuten tuntien suunnittelua, tilavarausten tekemistä, opettajainkokouksia ja arviointien tekemistä oli opettajilla vaihtelevasti 1-10 tuntiin. Näin ollen kokonaistyömäärän osuudeksi tulee 24-43 tuntia viikossa. Sukupuolittainen vaihtelu muun työn suhteen on vähäistä.

10.2 Liikunnanopettajien työtyytyväisyys

10.2.1 Työtyytyväisyys sukupuolen, äidinkielen ja työsuhteen mukaan

Liikunnanopettajista tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä oli yhteensä 233 eli 85,3 prosenttia vastaajista. Miesten ja naisten eroa työtyytyväisyyden suhteen tutkittiin χ^2 -testin avulla. Työtyytyväisyyden jakaumat eivät poikenneet toisistaan ($\chi^2 (3) = 2,64, p = .45$) (keskiarvot 4,17 ja 4,12). Miesten ja naisten välistä eroavaisuutta on kuvattu kuviossa 5. T-testillä mitattiin vastaajien äidinkielen yhteyttä työtyytyväisyyteen. Ruotsin- ja suomenkielisten opettajien välillä ei havaittu merkitsevää eroa ($p = .67$) vaikka keskiarvot poikkesivatkin toisistaan jonkin verran (suomenkieliset 4,10 ja ruotsinkieliset 3,67). Työtyytyväisyyttä lisäävistä tekijöistä työn sosiaalinen näkökohta oli merkittävin. Työtyytyväisyyttä puolestaan vähensi erityisesti materiaaliset seikat kuten välineiden tai tilojen puute.

Kuvio 5. Työtyytyväisyyden vaihtelu sukupuolittain.

Työtyytyväisyyttä voitaneen yrittää selittää myös työsuhteen laadulla. Tyytymättömien osuus oli suhteessa suurin määräaikaisessa työsuhteessa (keskiarvo 4,15) olevilla, joskin eroavaisuus oli pieni pysyvässä työsuhteessa oleviin (4,18). Työsuhteen merkitystä työtyytyväisyyteen selvitettiin t-testillä. Ryhmien välillä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa ($p=.744$).

10.2.2 Työmäärän yhteys työtyytyväisyyteen

Vroomin (1967, 105) mukaan yksi työtyytyväisyyteen vaikuttavaksi tekijäksi mainittiin työn määrä. Liikunnanopettajan työssä tämä esiintyy vain osittain sillä LSD-

parivertailutesti osoitti sekä 16-22 ($p=.018$) että yli 30 tuntia ($p=.049$) opettavien olevan melkein merkitsevästi tyytyväisempiä työhönsä kuin 23-29 tuntia opettavat). Kaiken kaikkiaan opetustunneilla havaittiin olevan melkein merkitsevä vaikutus liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen ($F_{2,37} = 2,59$, $p=.053$). Taulukko 2.

TAULUKKO 2. Liikunnanopettajien tyytyväisyys opetustuntien (tuntia viikossa) perusteella. (Varianssianalyysi, LSD – testi)

Ryhmä	N	ka	kh	F-arvo	p-arvo	LSD-testi
R1 (>15h)	12	4,17	,718			
R2 (16-22h)	46	4,33	,598	2.590	0.053	R2 ja R4
R3 (23-29h)	159	4,09	,660	df=3, 265		>R3
R4 (30h<)	52	4,27	,598			
Yhteensä	270	4,17	,644			

*** $p<.001$, ** $p<0,01$, * $p<.05$

10.2.3 Kouluasteen yhteys liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen.

Työtyytyväisyyttä voitaneen selittää myös kouluasteella. Eroja kouluasteiden välillä ja niiden tilastollista merkitsevyyttä tutkittiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Levenen homogenisyydestin mukaan varianssit eri kouluasteilla ovat yhtä suuret ($p=.787$). Ryhmien välillä havaittiin melkein merkitsevä ero ($F=2,376$; $df = 5,247$; $p=.040$). LSD-parivertailutestillä havaittiin ryhmien väliset erot tyytyväisyydessä työhön. Lukioasteella toimivat olivat tyytyväisempiä työhönsä kuin muilla asteilla toimivat korkea-aste pois luki-en. Korkea-asteella työskentelevät puolestaan olivat tyytyväisempiä työhönsä kuin 2. kouluasteella toimivat opettajat. (Taulukko 3.)

TAULUKKO 3. Kouluasteen yhteys työtyytyväisyyteen. (Varianssianalyysi, LSD – testi)

Kouluaste	N	ka	kh	F-arvo	p-arvo	LSD - testi
Yläaste (R1)	64	4,11	,715			
Lukio (R2)	21	4,55	,510			
Ya ja lukio (R3)	121	4,11	,734	2,376		
A-a ja Ya (R4)	17	4,00	,612	df=5, 247	,040	R2>R1,
Muu 2. aste (R5)	17	3,94	,829			R3-R5,
Korkea-aste ja ai- kuiskoulutus (R6)	16	4,44	,629			R6 >R5
Yhteensä	243	4,15	,717			

*** p<.001, ** p<0,01, * p<.05

10.3 Koulumenestyksen yhteys valintakoemenestykseen

Koulumenestyksen yhteyttä valintakoemenestykseen tutkittiin korrelaatioiden avulla. Valintakokeiden kirjallisella kokeella on heikkoa positiivista yhteyttä ylioppilaskirjoitusten reaalikokeen ($,292^{**}$) ja matematiikan ($,262^{**}$) arvosanoihin. Negatiivista yhteyttä löytyi 1. vieraan kielen ja palloilun ($-,354^{*}$) sekä hiihdon ($-,274^{*}$) väliltä sekä 1. ylimääräisen kielen ja uinnin ($-,428^{*}$) väliltä. Koulumenestyksen ja valintakoeosoiden välisiä korrelaatioita on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Ylioppilaskirjoitusten arvosanojen ja valintakoeosioiden väliset korrelaatiot (r).

	Rytmiikka	Palloilu	Voimistelu	Suunnistus	Luistelu	Uinti
Äidinkieli	-,115	-,139	-,019	-,401	-,158	-,126
2. kotimainen kieli	-,255	-,246	,015	-,300	-,112	-,166
1. Vieras	-,211	-,354*	-,011	-,317	-,262	-,088
Matematiikka	-,032	-,014	,152	-,160	-,061	-,041
Reaali	-,194	-,198	-,019	-,259	-,194	-,066
1. Ylim. kieli	-,193	-,403	,089	-,134	-,100	-,428*

jatkuu

	Telinevoimiste- lu	Hiihto	Opetus- tuokio	Musiikki- koe	Kirjalli- nen
Äidinkieli	-,112	-,051	-,035	,181	,105
2. kotimainen kieli	-,110	-,115	,018	,014	,124
1. vieras kieli	-,069	-	,045	-,046	,105
		,274**			
Matematiikka	-,027	,052	,034	-,045	,262**
Reaali	,008	,009	,018	,086	,292**
1. Ylimääräinen kieli	-,221	,100	-,044	-,098	,095

10.4 Koulumenestyksen yhteys opintomenestykseen

Ylioppilaskirjoitusten yhteyttä opintomenestykseen tutkittiin korrelaatioiden avulla. Opintojaksoista tutkittiin liikuntapedagogiikan arvosanaa, liikuntapedagogiikan opintojen laajuutta ja pro gradu –tutkielman arvosanaa. Pro gradu –tutkielman osalta löytyi yhteyttä reaalikokeeseen (,308**) ja matematiikan arvosanaan (,210*). Liikuntapedagogiikan opintojen laajuus oli yhteydessä reaalikokeen arvosanaan (,271**) ja liikuntapedagogiikan arvo-

sana puolestaan äidinkielen arvosanaan (,207*). Ylioppilaskirjoitusten ja opintomenestyksen yhteyttä on kuvattu taulukossa 5.

Taulukko 5. Ylioppilaskirjoitusten ja opintomenestyksen väliset yhteydet (r).

	Liikuntapedagogiikan arvosana	Liikuntapedagogiikan laajuus	Pro gradu - tutkielma
Äidinkieli	,207*	,169	,104
2. kotimainen kieli	,010	,107	,122
1. vieras kieli	,110	,061	,035
Matematiikka	,107	,193	,210*
Reaali	,169	,271**	,308**

Koulumenestyksen selitysasetta opinnoissa menestymiseen mitattiin regressioanalyysillä. Aineistoon sopivuus oli huono ($p = ,208 - ,248$) ja selitysasete jäi kaikkien muuttujien osalta vaatimattomaksi. Tulokset merkitty kootusti taulukkoon 6.

Taulukko 6. Koulumenestyksen selitysasete opintojaksoihin ja opintokokonaisuuksiin (regressioanalyysi).

	<i>N</i>	<i>F</i>	<i>p-arvo</i>	<i>R</i> ²
Liikuntapedagogiikan arvosana	80	1,363	,248	,022
Liikuntapedagogiikan opintojen laajuus	80	1,466	,211	,028
Pro gradu -tutkielma	80	1,477	,208	,029

10.5 Koulumenestyksen yhteys työtyytyväisyyteen

Koulumenestyksen mittarina käytettiin ylioppilaskirjoitusten arvosanoja äidinkielestä, toisesta kotimaisesta kielestä, ensimmäisestä ja toisesta vieraasta kielestä, matematiikasta ja reaalista. Merkittävin havainto korrelaatiotaulukosta on 2. kotimaisen kielen, 1. vieraan

kielen ja reaalikokeen positiivinen korrelointi kaikkien muiden aineiden kanssa. Aineiden välisiä korrelaatioita on selvitetty taulukossa 7.

TAULUKKO 7. Ylioppilaskirjoitusten aineiden väliset korrelaatiot (r).

	Äidinkieli	2. kotimainen kieli	1. vieras kieli	Matematiikka	Reaalikoe	Ylimääräinen kieli
Äidinkieli	1					
2. kotimainen kieli	,456**	1				
1. vieras kieli	,359**	,765**	1			
Matematiikka	,111	,319**	,349**	1		
Reaalikoe	,400**	,214*	,269**	,368**	1	
Ylimääräinen kieli	,274	,597**	,505**	,187	,395**	1

Koulumenetyksen yhteyttä liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen selvitettiin regressioanalyysillä. Koulumenestystä tutkittiin analysoimalla erikseen ylioppilasarvosanat sekä päästötodistuksen arvosanoja. Ylioppilaskirjoitusten arvosanoja analysoitaessa ei yhtään merkitsevää selittäjää löytynyt. Kaiken kaikkiaan malli sopi melko huonosti aineistoon ($p=.586$) ja selitysaste jäi vaatimattomaksi ($R^2 = .09$). Taulukko 8.

TAULUKKO 8. Koulumenestyksen yhteys liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen (regressioanalyysi).

Oppiaine /keskiarvo	β	t-arvo	p-arvo	R ²
Yo-kirjoitusten yleisarvosana	-.210	-.546	.588	.095, F (7,47) = .701
2. kotimaisen kielen arvosana	-.381	-1.256	.215	
1. vieraan kielen arvosana	.359	1.167	.249	
Yo-kirjoitusten reaalikokeen arvosana	-.095	-.525	.602	
Yo-kirjoitusten äidinkielen arvosana	.094	.516	.608	
Yo-kirjoitusten matematiikan arvosana	.023	.109	.914	
Päästötodistuksen keskiarvo	-.001	-.004	.996	

*** p<.001, ** p<0,01, * p<.05

Päästötodistuksen arvosanoja analysoitaessa suuntaus oli sama. Arvosanoissa ei havaittu ainuttakaan merkitsevää selittäjää, malli sopi tässäkin tapauksessa huonosti aineistoon (p=.516) ja selitysaste jäi vaatimattomaksi (R²=.13). Arvosanoja analysoitaessa on ylimääräinen vieras kieli jätetty pois, koska tapausmäärä pienenee merkittävästi. Taulukossa 9 on kuvattu tarkemmin ylioppilasarvosanojen ja päästötodistuksen keskiarvon yhteyttä opettajien työtyytyväisyyteen.

TAULUKKO 9. Työtyytyväisyyden ja koulumenestysosioiden väliset korrelaatiot (r)

Oppiaine / keskiarvo	N	r
Yo- kirjoitusten yleisarvosana	96	-,188
2. kotimaisen kielen arvosana	109	-,153
1. vieraan kielen arvosana	109	-,054
Yo-kirjoitusten reaalikokeen arvosana	104	-,226
Yo-kirjoitusten äidinkielen arvosana	97	-.021
Yo-kirjoitusten matematiikan arvosana	98	-,084
Päästötodistuksen keskiarvo	124	-,131

*** p<.001, ** p<0,01, * p<.05

10.6 Valintakoemenestyksen yhteys opintomenestykseen

Valintakokeissa menestymisen yhteyttä opintomenestykseen tutkittiin korrelaatioiden avulla. Valintakokeiden opetustuokio osoitti positiivista korrelaatiota ainedidaktiikan arvosanan ($,201^*$) kanssa. Musiikkikoe korreloi positiivisesti puolestaan liikuntapedagogiikan opintojen laajuuden ($,353^{**}$) sekä pro gradu –tutkielman ($,143^*$) kanssa. Myös valintakokeiden kirjallinen koe osoitti heikkoa positiivista korrelaatiota pro gradu -tutkielman ($,120^*$) kanssa. Heikkoa negatiivista yhteyttä löytyi puolestaan ainedidaktiikan ja uinnin ($-,294^{**}$) väliltä, liikuntapedagogiikan opintojen laajuuden ja valintakokeiden voimisteluosion ($-,200^{**}$) väliltä sekä pro gradu –tutkielman ja valintakokeiden rytmikkaosion ($-,280^{**}$) väliltä. Suunnistus- ja luisteluosioita testattiin vain muutamana vuonna ja sen vuoksi ei niiden korrelaatioita saatu laskettua kaikkien opintojaksojen kanssa. Valintakoeosioiden ja eri opintojaksojen arvosanojen tai opintokokonaisuuksien laajuuden välisiä korrelaatioita on esitelty taulukossa 10.

Taulukko 10. Valintakoeosioiden ja opintojaksojen väliset korrelaatiot (r).

	Rytmiikka	Palloilu	Voimistelu	Suunnistus	Luistelu	Uinti
Opettajan pedagogiset opinnot	-,076	-,058	,063	-	-	-,069
Liikuntapedagogiikan opintojen laajuus	-,100	-,073	-,200 ^{**}	,026	,040	-,111
Ainedidaktiikka	-,113	,041	,104	,085	0	-,294 ^{**}
Opetustaito	,110	,034	,118	,017	0	-,077
Pro gradu-tutkielma	-,280 ^{**}	,054	,097	-,029	,082	-,048

jatkuu

	Telinevoimistelu	Hiihto	Opetustuokio	Musiikkikoe	Kirjallinen
Opettajan pedagogiset opinnot	,003	-,029	-,105	,096	-,008
Liikuntapedagogiikan opintojen laajuus	-,056	,009	-,080	,353**	,099
Ainedidaktiikka	-,037	,041	,201*	,078	-,005
Opetustaito	,164	,020	,185	,073	-,109
Pro gradu -tutkielma	-,149	,047	-,066	,143*	,120*

10.7 Valintakoemenestyksen yhteys työtyytyväisyyteen

Valintakokeissa menestymisen mittarina käytettiin valintakokeiden liikuntakokeita, musiikkikoetta, opetustuokiota ja kirjallista koetta. Valintakoeosoiden yhteyttä toisiinsa on esitetty korrelaatiotaulukossa. Taulukko 11.

TAULUKKO 11. Valintakokeiden väliset korrelaatiot (r).

	Rytmiikka	Palloilu	Perus-	Suunnistus	Lauistelu	Uinti	Teline-	Hiihto	Opetus- tuokio	Musiikkio	Musiikkio	Kirjallinen
			voimistelu				voimistelu					
Rytmiikka	1											
Palloilu	,147*	1										
Perusvoimistelu	-,050	,234**	1									
Suunnistus	,020	,077	,030	1								
Lauistelu	-,052	,151	-,004	,122	1							
Uinti	,038	,110	-,086	-,088	-	1						
Telinevoimistelu	,376**	-,066	,110	-,091	-,058	,069	1					
Hiihto	,070	,172*	,085	,062	,042	-,004	-,059	1				
Opetus-tuokio	,037	,001	-,006	-,094	,112	-,036	,048	-,083	1			
Musiikki-koe	,081	,066	-,089	,067	-,029	-,011	,009	-,077	0,10	1		
Kirjallinen koe	,004	,172*	,059	,020	,124	,062	-,094	,008	-,149**	,065	1	

Työtyytyväisyyttä ennustettiin regressioanalyysillä valintakokeiden liikuntatestien, kirjallisen kokeen, opetustuokion ja musiikkikokeen avulla. Kokonaisuudessaan kirjallisen kokeen ($\beta = .016$), opetustuokion ($\beta = .595$), musiikkikokeen ($\beta = -.044$) ja liikuntakokeiden ($\beta = .072 - -.099$) sopivuus aineistoon oli melko huono ($p=.399$) ja selitysaste jäi melko pieneksi ($R^2=.040$). Mallista on jätetty pois luisteluosio, jonka n jäi mallin kannalta varsin pieneksi. Työtyytyväisyyttä ennustettaessa valintakokeiden opetustuokio osoitti melkein merkitsevää yhteyttä ($p=.021$). Valintakoeosioiden yhteyttä työtyytyväisyyteen on kuvattu tarkemmin taulukossa 12.

TAULUKKO 12. Valintakoeosioiden välinen yhteys liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen (regressioanalyysi).

Valintakoeosio	β	t-arvo	p-arvo	R^2
Opetustuokio	.595	2.535	.021 *	0,040, F= (10,53) ,744
Musiikkikoe	-.044	-.476	.640	
Kirjallinen koe	.016	.663	.516	
Palloilu	-.039	-.617	.545	
Telinevoimistelu	.010	.276	.786	
Perusvoimistelu	.049	1.143	.269	
Uinti	-.099	-1.140	.270	
Rytmiikka	-.045	-.832	.417	
Suunnistus	.072	1.588	.131	
Hiihto	-.040	-.956	.349	

*** $p<.001$, ** $p<.01$, * $p<.05$

Valintakoeosioita ja työtyytyväisyyttä tutkittiin myös Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerrointen avulla. Valintakoeosioiden ja työtyytyväisyyden väliltä ei löytynyt lineaarista yhteyttä. Taulukko 13.

TAULUKKO 13. Valintakoeosioiden ja työtyytyväisyyden välinen yhteys. (Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerroin).

Valintakoeosio	N	r
Opetustuokio	312	,039
Musiikkikoe	311	,045
Kirjallinen koe	309	-,070
Palloilu	225	-,011
Telinevoimistelu	249	,021
Perusvoimistelu	234	,011
Uinti	234	.031
Rytmiikka	228	,054
Suunnistus	191	,041
Luistelu	66	-,101
Hiihto	223	-,042

*** $p < .001$, ** $p < 0,01$, * $p < .05$

10.8 Opintomenestyksen yhteys työtyytyväisyyteen

Opintomenestyksen mittarina käytettiin opintojaksojen arvostelua ja opintokokonaisuusien laajuutta. Arvioiduista opintojaksoista mukana oli pro gradu-tutkielma, ainedidaktiikka ja opetustaito. Laajuudesta vastasivat opettajan pedagogiset opinnot ja liikuntapedagogiikan opintojen laajuus. Opettajan pedagogiset opinnot korreloivat positiivisesti ainedidaktiikan ($,456^{**}$), opetustaidon arvosanan ($,255^{**}$) ja liikuntapedagogiikan opintojen laajuuden ($,188^*$) kanssa. Ainedidaktiikka puolestaan korreloi positiivisesti opetustaidon ja pro gradu-tutkielman arvosanan kanssa. Opintojaksojen ja opintokokonaisuusien välisiä korrelaatioita on esitelty taulukossa 14.

Taulukko 14. Opintokokonaisuuksien väliset korrelaatiot (r).

	Ainedidaktiikka	Opetustaito	Liikuntapedagogiikan opintojen laajuus	Opettajan pedagogiset opinnot	Pro gradu -tutkielma
Ainedidaktiikka	1				
Opetustaito	,203*	1			
Liikuntapedagogiikan opintojen laajuus	,120	,151	1		
Opettajan pedagogiset opinnot	,456**	,255**	,188**	1	
Pro gradu -tutkielma	,210*	,130	,041	-,078	1

Opintomenestyksen yhteyttä työtyytyväisyyteen tutkittiin regressioanalyysin avulla seuraavien opintojaksojen ja kokonaisuuksien avulla: ainedidaktiikka, pro gradu-tutkielma ja opetustaito. Opintomenestystä kuvaavista opintokokonaisuuksista ainedidaktiikan ($\beta = .142$), opetustaidon ($\beta = .210$), pro gradu-tutkielman ($\beta = -.018$) ($p > .05$) ja mallin selitysaste jäi vaatimattomaksi ($R^2 = .074$). Eri opintojaksojen yhteyttä työtyytyväisyyteen on kuvattu tarkemmin taulukossa 15.

TAULUKKO 15. Opintomenestyksen yhteys liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen (regressioanalyysi).

Opintomenestysmuuttuja	β	t-arvo	p-arvo	R^2
Ainedidaktiikka	.142	1.366	.177	.0168, F = (3, 65) .1,738
Opetustaito	.210	1.501	.138	
Pro gradu -tutkielma	-.018	-.221	.826	

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$

Opintojaksojen yhteyttä työtyytyväisyyteen tutkittiin myös Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerrointen avulla. Ainedidaktiikasta, pro gradu-tutkielmasta, opettajan pedagogisista opinnoista ja liikuntapedagogiikan opintojen laajuudesta ei löytynyt lineaarista yhteyttä

työtyytyväisyyteen. Sen sijaan opetustaidon ja työtyytyväisyyden väliltä löytyi heikko positiivinen yhteys ($,252^*$). Taulukko 16.

TAULUKKO 16. Opintomenestyksen ja työtyytyväisyyden välinen yhteys (Pearsonin tu-
lomomenttikorrelaatiokerroin).

Arvioitu opintojakso	N	r
Ainedidaktiikka	69	,204
Opetustaito	72	,252*
Pro gradu-tutkielma	199	,013
Opettajan pedagogiset opinnot	198	,106
Opettajan pedagogisten opintojen laajuus	198	,046

11. POHDINTA

Tutkimuksen päätuloksena havaittiin, ettei liikunnanopettajan työtyytyväisyys ole yhteydessä aikaisempaan koulu-, valintakoe-, tai opintomenestykseen. Muutamia yksittäisiä yhteyksiä tuloksista löydettiin, muun muassa opetustaidon arvosanan heikko positiivinen yhteys työtyytyväisyyteen, mutta muilta osin liikunnanopettajan työtyytyväisyyttä ei voitu tämän tutkimuksen perusteella ennustaa. Tutkimuksen arvo on enemmänkin siinä, että tutkimus on tehty ja havaittu se, että elämää varten valmistava koulutus sekä lukiossa että yliopistotasolla ei välttämättä anna takeita siitä, että työntekijä on tyytyväinen työuraansa. Opetustaidon korrelointi työtyytyväisyyteen voi olla merkki siitä, että henkilö pitää opettamisesta. Tämä näkynee myös itse opetuksessa ja sitä kautta opettaja viihtyy työssään.

11.1 Koulumenestys ei ennusta tyytyväisyyttä

Ennustaminen työelämässä menestymistä koulumenestyksen perusteella on ennenkin osoittautunut ongelmalliseksi. Vanttajan (2002, 88) mukaan ylioppilaskirjoituksissa erinomaisesti menestyneet eivät välttämättä ole menestyneet enää yliopistokoulutuksessa tai työelämässä. Osalla yliopisto-opinnot pitkittyivät tai he saattoivat keskeyttää siirtyäkseen toisen asteen koulutukseen.

Myös työmaailmaan sijoittuminen on ollut osalle kuuden laudaturin ylioppilaista vaikeaa. Työurat ovat olleet katkonaisia ja työn tekeminen on osalle tuntunut puuduttavalta suorittamiselta. Tätä saattaa osaltaan selittää se, että koulumenestyjät ovat läksyjen eteen uursaneet aikaa säästämättä ja samanaikaisesti on unohtunut tärkeiden sosiaalisten taitojen oppiminen. (Vanttaja 2002, 88, 160, 178, 188.) Tämä on merkittävä havainto ajatellen sitä, että pääsykokeissa palkitaan henkilöitä, jotka ovat koulussa menestyneet hyvin. Miksi valita alalle henkilöitä, jotka eivät pärjää työssä? Koulutusyksiköiden tarkoituksena lienee enemmänkin valita lahjakkaita opiskelijoita, jotka valmistuvat nopeasti työelämän tarpei-

siin. Toisena merkittävänä tavoitteena tulisi olla se, että opiskelijat myös menestyisivät alalla.

Voidaan kysyä myös sitä, mitä koulumenestys on? Onko koulumenestyksen mitta siinä mitä todistuksessa lukee vai onko se kuitenkin myös jotain tämän ulkopuolelta? Esimerkiksi sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus eivät ole ominaisuuksia, jotka näkyvät todistuksissa. Ne ovat kuitenkin arvokkaita asioita. Esimerkiksi liikuntatieteellisen tiedekunnan kokeissa sosiaalisia taitoja ja ryhmän kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta mitataan vain opetustuoki-ossa.

11.2 Valintakokeet ja opintomenestys

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että valintakokeiden opetustuokiolla oli heikko positiivinen yhteys liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen. Samoin opintojen opetustaidon arvosana osoitti heikkoa positiivista yhteyttä liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen. Nämä osoittanevat, että ammatissa viihtyvät juuri ne, jotka pitävät opettamisesta ja ohjaamisesta. Pitäisikö kenties opetustuokion painotusta tämän perusteella nostaa valintakokeissa, jotta opetukselliset näkökohdat valintakokeessa korostuisivat.

Valintakokeissa, ainakin liikuntapedagogiikan opintosuunnan osalta, on koulumenestys ollut aikaisemminkin heikko ennustaja. Silvennoisen ym. (1991, 23-24) mukaan pääsykokeissa eivät pärjänneetkään koulussa menestyneet hakijat vaan parhaita pistemääriä saavuttavat pääsääntöisesti koulussa heikommin menestyneet hakijat.

Jotta ennustevaliditeetti olisi hyvä, pitäisi koulumenestyksen näkyä myös valintakoe- ja opintomenestyksessä. Hyenin (1994, 83) mukaan koulumenestys toimii hyvänä opintomenestyksen mittarina. Sen sijaan valintakokeissa menestyminen ei ole välttämättä kovin selkeässä yhteydessä opinnoissa menestymiseen. Valintakokeissa erinomaisestikin pärjänneet opiskelijat saattavat valmistua hitaasti tai jopa keskeyttävät opinnot. (Hyen 1994, 11, 83.)

Saman alan aiemmat opinnot auttavat opintojen alkuvaiheessa, mutta opintojen edetessä etukanssaopiskelijoihin menetetään. (Rantanen 2004, 32)

Tutkimuksen kriteerivalidius tulee esiin liikuntanumeron ja liikuntakokeiden yhteydessä. Tutkimusjoukosta löytyi ainoastaan yksi vastaaja, jonka liikunnannumero oli lukion päästötodistuksessa 8. Kaikilla muilla vastaajilla liikunnannumero oli joko 9 tai 10. Sisään-pääsyyn vaaditaan melko hyvät pisteet liikuntakokeista, muodostavathan ne kokonaisuudessaan yli puolet koko pääsykoepisteistä. Näin ollen voidaan todeta, että liikuntakokeet karsivat merkittävän osan heikommista hakijoista ja näin ollen arvosanan 8 tai sitä huomman saaneita hakijoita on melko vähän. Valitessaan opiskelijoita liikuntatieteiden laitos on positiivisen ongelman edessä. Hyvistä hakijoista pitäisi valita parhaimmat. Miten saataisiin selville kuka näistä hyvistä hakijoista myös pysyisi ammatissa, mihin koulututtuu useamman vuoden ajan?

11.3 Työtyytyväisyys

Liikunnanopettajan työn katsotaan olevan melko monipuolista ja tapahtumarikasta. Vaihtelu tuo eteen uudenlaisia tilanteita ja niihin pitää pystyä reagoimaan nopeasti ja monesti myös niin, että ratkaisu tyydyttää kaikkia osapuolia. Näin ollen liikunnanopettajalta vaaditaan liikunnallisen ammattitaidon lisäksi monipuolisia ihmissuhdetaitoja ja kykyä toimia muuttuvissa tilanteissa tilanteen vaatimalla tavalla. Näissä työnkuvaltaan melko vaihtelevissa oloissa kuitenkin monet liikunnanopettajat viihtyvät ja tyytymättömien osuus on melko pieni. Liikunnanopettaja kohtaa työssä varmasti sanonnan ”työ tekijäänsä palvelee”. Työ on sinällään jo monille jonkinlainen palkinto - saa tehdä sellaista, mistä jo pienestä pitäen on haaveillut - liikkua ja liikuttaa toisia. Tämä on varmasti osaltaan syynä siihen miksi liikunnanopettajat viihtyvät työssään hyvin. Laitisen (2000, 89) mukaan opettajien työtyytyväisyyttä vahvistaa osaltaan vahva usko omaan työhön ja sen arvokkuuteen. Oman työn arvostus on yksi työtyytyväisyyden peruskivistä. (Bogler 2005, Laitinen 2000, 89.)

Osaltaan työtyytyväisyyttä lisää varmasti Smithin (1992) mainitsevat kaksi työntöön peruskiveä, onnellisuus ja luottamus. Luottamus tulee osaksi oppilailta, osaksi opettajilta ja rehtorilta. Onnellisuus tulee siitä, että saa tehdä sitä mistä pitää. Lisäksi liikunnanopettajan työssä on varsin pitkälti vapaus tehdä asioita siten, että se palvelee tarkoituspäätä ja tavoitteita. Johanssonin (2006, 74) mukaan juuri työn itsenäisyys ja monipuolisuus katsotaan liikunnanopettajan työn hyväksi puoleksi. Opetussuunnitelma antaa tietenkin ohjeet siitä, mitä kullekin vuosiluokalle tulee opettaa, mutta kuitenkin lopulta opettajalla on mahdollisuus opettaa eri liikuntamuodot parhaaksi kokemallaan tavalla.

Vaikka eroavaisuutta työtyytyväisyydessä ei havaittu sukupuolten tai äidinkielen välillä, voidaan kuitenkin aikaisempien tutkimusten valossa pohtia sitä, aiheuttaako mittarin karkeus sen, ettei eroavaisuuksia löydetty. Raskun ja Kinnusen (1999) mukaan ammatillisella puolella ja korkea-asteella toimineet liikunnanopettajat kokivat työnsä haasteellisemmaksi kuin perusopetuksessa ja lukiossa toimivat. Lisäksi Länsi-Suomen liikunnanopettajat kokivat työnsä haasteellisemmaksi kuin Itä- ja Etelä-Suomen liikunnanopettajat.

Työtyytyväisyydestä puhuttaessa voidaan tietenkin pohtia sitäkin, mikä lopulta on työtyytyväisyyttä? Osalle työtyytyväisyys on hyvä olo lähteä aamulla töihin, toisille taas tunne siitä, kun oppilaat onnistuvat ja lähtevät iloisina tunnilta. Kolmas taas näkee työn parhaimpana puolena työtoverit, jotka takaavat huumorillaan ja sympaattisuudellaan sen, että työ maittaa heikompinakin päivinä. Neljäs taas näkee nämä kokonaisuutena ja työn negatiiviset asiat jäävät positiivisten näkökohtien varjoon. (Bogler 2005.)

Vaikka työ sinällään on viihtyisää ja tuo tyydytystä opettajille ja myös oppilaille, ei varmasti kaikkea voi työtyytyväisyydestä laittaa pelkästään itse työn ansioksi. Opettajan persoonana on suuressa osassa siinä, miltä tehty työ tuntuu. Vaikka työ olisi täysin sama, voi kaksi eri ihmistä kokea tehdyn työn täysin erilaisena, vaikka liikunta olisikin lähellä sydäntä. Voidaan esimerkiksi kysyä, onko niin, että liikunnanopettajan työhön hakeutuu keskimääräistä positiivisemmat henkilöt, jotka omalla persoonallaan, toiminnallaan ja ratkaisullaan saavat oppilaat viihtymään paremmin ja sitä kautta viihtyvät myös itse paremmin lii-

kunnanopettajan työntekijällä. Schneiderin, Gunnarsonin ja Wheelerin (1992) mukaan positiivisuuteen taipuvaiset henkilöt ovat tyytyväisempiä työssään ja lisäksi he löytävät työstään ja työmaailmasta enemmän mahdollisuuksia. Pitäisikö siis esimerkiksi liikuntatieteellisen tiedekunnan pääsykokeissa siirtyä enemmän opettajapersoonaa lähestyvään tapaan valita hyvistä hakijoista parhaimmat - ne jotka ulosannillaan ja positiivisella suhtautumisellaan toisiin luovat hyvää oppimisympäristöä opetustuokioissa ja muutenkin kantavat ryhmää läpi pääsykokeiden hyvällä asenteella? Pitäisikö liikuntatestien osuutta esimerkiksi vähentää ja keskittyä enemmän persoonallisen puolen korostamiseen?

Johanssonin (2006, 75) mukaan muun muassa koulujen välineistö on niin heikkoa, ettei se mahdollista kaikkien lajien opettamista. Työn arvostus ei ole yhtä korkealla tasolla kuin muiden opetettavien aineiden kohdalla, mutta tuntuu siltä, että liikunnanopettajille on tärkeämpää se, että he itse pitävät omasta ammatistaan ja arvostavat tekemäänsä työtä.

Smithin (1992) mukaan työtyytyväisyyden taustalla on tyytyväisyys myös muihin merkittäviin elämänalueisiin. Tyytyväisyys henkilökohtaiseen elämään, perhe-elämään, vapaaajan harrastuksiin ja sosiaalisiin suhteisiin luovat merkittävän hyvänolontunteen, joka välittyy helposti myös itse työn tekemiseen. Näihin elämänalueisiin tyytymätön henkilö näkee myös herkemmin työn epäkohdat ja kokee tätä kautta työnsä enemmän tyytymättömyyttä. (Smith 1992.) Spectorin (1997, 3) mukaan ihmiset käsittelevät tapahtuneita asioita eri tavalla. Osa näkee onnistumiset omaksi ansiokseen, toiset taas kokevat epäonnistumiset ainoastaan omaksi syykseen. Se miten näihin tapahtumiin kukin reagoi, vaikuttaa varmasti vahvasti myös siihen miltä lopulta kokee olonsa työssään. (Spector 1997, 3.)

Osaltaan työtyytyväisyyttä saattaa selittää myös arvot, mitkä ovat opettajien työn taustalla. Yhteiskunnan kehittyminen kohti työnteon ja tuloksellisuuden arvostamista on johtanut osittain siihen, että kaikesta pienimmästäkin työtehtävästä on saatava palkkio. Liikunnanopettajat eivät arvomaailmaltaan tähän kuvaan taida sopia, sillä uravalintaa tehdessään eivät mielessä ole olleet raha tai maineikas ura vaan halu auttaa oppilaita ja samalla nauttia siitä

mitä tekee. Tietenkin sopii kysyä myös sitä, muuttuvatko arvot iän mukana ja sitä kautta myös ammatinvaihtohalukkuus kasvaa? (Bogler 2005.)

Tulosten valossa voidaan ainakin todeta, että työtyytyväisyyttä ei voida ennustaa, ainakaan näiden metodien valossa koulu- valintakoe tai opintomenestyksellä. Tosin siihen ei ole pyrittykään esimerkiksi valintakokeita tehtäessä. Tuleeko se jossain vaiheessa eteen, riippuu muun muassa siitä, miten nykyiset viihtyvyysongelmat työelämässä ratkaistaan.

Tuloksia tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon myös mittarin karkeus. Varsinaisesti työtyytyväisyyttä tiedusteltiin ainoastaan yhdellä kysymyksellä ja tämän lisäksi tiedusteltiin työtyytyväisyyttä lisääviä ja heikentäviä tekijöitä. Liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä tulisi siis tutkia tarkemmin ja selvittää erityisesti mitkä tekijät vaikuttavat miettimään ammatinvaihtohalukkuutta. Näillä tuloksilla voitaisiin puuttua muun muassa työn epäkohtiin.

Lopulta voidaan kuitenkin kysyä, voiko hakijan työviihtyvyyttä edes koettaa ennustaa millään tavoin? Onko mitään sellaista yksittäistä tekijää, joka kykenisi selittämään henkilön viihtymistä tulevassa työssään? Työympäristö, työkaverit mukaan lukien ovat varmasti se yksi merkittävimpiä työviihtyvyyden tekijöitä. Muun muassa tähän ei voida mitenkään ennalta vaikuttaa, mutta henkilö voi tietenkin omalla persoonallaan luoda hyvää työilmapiiriä ja näin ollen kehittää työympäristöään. Pitäisikö siis jo pääsykoevaiheessa pyrkiä löytämään ne persoonat, jotka omalla toiminnallaan pystyvät tekemään työympäristöstä tehokkaan ja toimivan? Mielestäni se on tarpeetonta ja kenties myös mahdotonta.

Se mihin suuntaan tulevaisuudessa liikunnanopettajien työtyytyväisyys muuttuu, riippunee pitkälti yhteiskunnan tekemistä päätöksistä opetuksen, palkkauksen ja työympäristön hyvinvoinnin edistämiseksi. Huolestuttavana suuntauksena työtyytyväisyyden suhteen voidaan pitää ainakin Laulumaa (2000, 44) mainitsemaa liikunnallisesti taitavien ja urheilua harrastavien oppilaiden ylimielisestä käyttäytymisestä liikuntatunnilla. Toinen huolenaihe on lasten empatiakyvyn heikkeneminen, jonka taustalla saattaa olla kotikasvatuksen riittämätön tuki lapselle. (Laulumaa 2000, 44.)

11.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Työtyytyväisyyttä voitaisiin selvittää perusteellisemmin tulevissa tutkimuksissa. Kysymysten tarkentamisella, esimerkiksi työtyytyväisyyttä lisäävien ja heikentävien tekijöiden Likert-asteikollinen mittaaminen voisi tuoda selkeämmät tulokset siitä, mitkä lisäävät eniten tai vähiten liikunnanopettajien työtyytyväisyyttä. Tarkennuksilla saataisiin mahdollisesti myös uusia tuloksia siitä, mitkä tekijät koulu- valintakoe- ja opintomenestyksessä ovat yhteydessä liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen. Tällä hetkellä tietona on ainoastaan se, että liikunnanopettajat mainitsivat työn sosiaalisuuden työtyytyväisyyttä lisääväksi tekijäksi. Mikäli kaikki opettajat vastaisivat kysymykseen, missä määrin kyseessä oleva näkökohta vaikuttaa heidän tyytyväisyyteensä, saataisiin jo paljon realistisempi kuva siitä, mitkä tekijät vaikuttavat opettajan viihtyvyyteen.

Edelliseen voisi lisätä tarkastelun mitä opettajien mainitsema muu työ sisältää ja missä määrin se kuormittaa opettajaa verrattuna varsinaiseen opetustyöhön. Terveystiedon tullessa laajemmassa määrin opetettavaksi aineeksi olisi kuviteltavissa, että myös näiden tuntien suunnittelu ja valmistelu lisäävät liikunnanopettajien työmäärää. Miten se vaikuttaa opettajien työtyytyväisyyteen, voisi olla myös mainittava tutkimuskohde.

Kolmas merkittävä jatkotutkimuksen kohde voisi olla ammatinvaihtohalukkuutta selvittävä tutkimus. Mitkä tekijät vaikuttavat eniten ammatinvaihtohalukkuuteen ja missä määrin nämä tekijät ovat opettajan itsensä hallittavissa? Koska Haapakosken (2005, 98) mukaan suhteellisen suuri osa opettajista epäröi kykyään jatkaa ammatissaan (45%), tulisi mielestäni selvittää, miltä osin työn kuormittavia tekijöitä voitaisiin vähentää, jotta opettajat jaksaisivat ammatissaan eläkeikään saakka, ja mikä tärkeintä, viihtyisivät siinä.

LÄHTEET

Ahola, S. 1995. Eliitin yliopistosta massojen korkeakoulutukseen – korkeakoulutuksen muuttuva asema yhteiskunnallisen valikoinnin järjestelmänä. Turun yliopisto. Koulutus- sosiologian tutkimuskeskus. Raportteja 30.

Ahola, S. & Nurmi, J. 1995. Kilpahaku korkeakoulutukseen. Turun yliopisto. Koulutus- sosiologian tutkimuskeskus. Raportti 31.

Ahola, S. 2004. Yhteyshausta yhteisvalintaan. Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämi- nen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:9.

Ahonen, S. 2003. Yhteinen koulu: tasa-arvoa vai tasapäisyyttä? Koulutuksellinen tasa-arvo Suomessa Snellmanista tähän päivään. Tampere: Vastapaino.

Ahvenainen, O., Vehkakoski, T. & Meriläinen, L. 2000. Mistä on hyvä opiskelijavalinta tehty? – Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitoksen opiskelijavalintamenettelyn rakenne, toimivuus ja ennustearvo. Jyväskylä.

Alajääski, J. & Kempainen, L. 2002. Valintakoe- ja opintomenestys miehillä ja naisilla – luokanopettajakoulutuksen opiskelijavalinnan Sisufos-urakasta. Teoksessa: P. Räihä & J. Kari. Opettajaksi soveltuvuuden moni-ilmeisyys – opiskelijavalinta valtakunnallisesti pun- taroituna. Jyväskylä.

Alho, H. & Helin, K. 1980. Motoristen valmiuksien, opetustaidon ja kognitiivisten val- miuksien arviointi ja mittaaminen Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakokeissa 1978. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu- tutkielma.

- Alanko, M. & Pietilä, U. 1989. Liikunnanopettajien fyysinen ja psyykkinen kuormittavuus ja niiden yhteys työmotivaatioon. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu-tutkielma.
- Berry, L. M. & Houston, J. P. 1993. Psychology at work. Madison, Wisconsin: W.M. C. Brown Communications.
- Blickle, G. 1996. Personality traits, learning strategies, and performance. *European Journal of Personality*, 10, 337-352.
- Bogler, R. 2005. Satisfaction of Jewish and Arab teachers on Israel. *Journal of Social Psychology*. 145 (1), 19-33.
- Clark, A. E. 1996. Job satisfaction in Britain. *British Journal of Industrial Relations* 34 (2), 189.
- Clark, D. G., Blair, S. N. & Culan, M. R. 1988. Are HPE teachers good role models? *Journal of physical education, recreation and dance* 59 (7) 76-80
- Creswell, J. W. 2005. Educational research. Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research. New Jersey, Merrill: Pearson Education.
- Dewar, A. M., & Lawson, H. A. 1984. The subjective warrant and recruitment to physical education. *Quest* 36, 15-25
- Diseth, Å. 2002. Personality and approaches to learning as predictors of academic achievement. *European Journal of Personality*, 16, 1-13.
- Evans, J. & Williams, T. 1989. Moving up and getting out: The classed, gendered career opportunities of physical education teachers. Teoksessa T. Templin & P Schempp (toim.)

- Socialization into physical education: Learning to teach. Indianapolis, Indiana. Benchmark Press. 235-250.
- Evans, L. 1997. Addressing problems of conceptualization and construct validity in researching teacher's job satisfaction. *Educational Research*, 39, 319–331.
- Fejgin, N., Ephraty, N. & Ben-Sira, D. 1995. Work Environment and burnout of physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*. 15 (1) 64-78.
- Furnham, A. 1992. *Personality at work. The role of individual differences in the workplace.* London: Routledge.
- Furnham, A., Petrides, K. V., Jackson, C. J. & Cotter, T. 2002. Do personality factors predict job satisfaction? *Personality and Individual Differences* 33, 1325-1342
- Haapakoski, T. 2005. Työolojen yhteys liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma.
- Halpern, D. F. 1985. *Sex differences in cognitive abilities.* Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Harva, U. 1980. Valinnan ongelma. *Aamulehti* 4.10.1980. vsk. 99.
- Heikkilä, T. 2004. *Tilastollinen tutkimus.* Helsinki: Edita.
- Heinilä, K. 1964 a. Tyytyväiset ja tyytymättömät voimistelunopettajat I osa. *Stadion* 1 (1) 28-29
- Heinilä, K. 1964 b. Tyytyväiset ja tyytymättömät voimistelunopettajat II osa. *Stadion* 1 (2) 27-29

- Henninger, M. L. & odds, P. 2003. Variables influencing experienced urban physical education teacher's career transitions. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 74 Supplement, A-45.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. 1959. *The motivation to work*. New York: John Wiley & sons.
- Herzberg, F. 1966. *Work and the nature of man*. New York: The world.
- Hirvensalo, M. & Palomäki, S. 2003. Liikunnanopettajakoulutuksen valinta. Teoksessa P. Rähkä, J. Kari & J. Hyvärinen. Rutiinivalinnoista laadukkaasiin valintastrategioihin. Vuoden 2002 opettajakoulutuksen valintakoeseminaarin loppuraportti. *Jyväskylän opettajankoulutuslaitos tutkimuksia* 77, 229-241.
- Hirvensalo, M. & Palomäki, S. Factors that influence Finnish students to apply to physical education teacher education. Teoksessa: P. Heikinaro-Johansson & E. McEvoy (toim.) *The role of physical education and sport in promoting physical activity and health*. AIESEP world congress 5-8 july 2006 Jyväskylä, Finland. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Hoyle, E. & John, P. D. 1995. *Professional knowledge and professional practice*. London: Cassell.
- Huttunen, P. 1973. *Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan valintojen rakennetutkimus*. Jyväskylän yliopisto: Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Hyde, J. S., & Linn, M. C. 1988. Are there sex differences in verbal abilities? A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 104 (1), 53-69.

- Hypen, K. 1991. Tyryn yliopiston psykologian laitoksen valintakokeet 1981-1991. Seurantatutkimus. Turun yliopisto. Psykologian tutkimuksia 96. Turun yliopiston offsetpaino, Turku.
- Häkkinen, I. 2004. Essays on school resources, academic achievement and student employment. Uppsala; Department of Economics, Uppsala University.
- Hämäläinen, K. 1980. Opettajan ammattirooli opettajankoulutuksen opiskelijavalinnan lähtökohtana. Aineenopettajien koulutuksen opiskelijavalintojen kehittämisprojektin I raportti. Oulun yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos. 48/1980. Oulu.
- Häyrynen, Y-P. 1970. The flow of new students to different university fields. Career motivation, educational choice and discriminating effects of university admission. A study of finnish female students. Suomalaisen taideakatemian toimituksia. Sarja B, 168.
- Ilmanen, K. & Voutilainen, T. 1981. Jumpasta tiedekunnaksi. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja 84.
- Isoaho, H., Kivinen, O., & Rinne, R. 1990. Nuorten koulutus ja kotitausta. Tilastokeskus, tutkimuksia nro 171. Hakapaino Oy. Helsinki.
- James, L. R., & James, L. A. 1992. Psychological climate and affect test of a hierarchial dynamic model. Teoksessa C. J. Cranny, P. C. Smith & E. F. Stone (toim.) Job Satisfaction. How people feel about their jobs and how it affects their performance. New York, NY: Lexington Books, 89-121.
- Johansson, N. 2006. Liikunnanopettajan uudistunut työnkuva perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. liikuntapedagogiikan por gradu – tutkielma.

Juppi, A. & Juppi, J. 1971. Liikunnanopettajien työtyytyväisyydestä. Liikuntakasvatus 36 (2) 16-18.

Jusi, K. 1989. Abiturienttien uranvalintavarmuus ja ammatinvalinnanohjaus lukiossa. Teoksessa: T. Hietavuo & M. Yli-Vakkuri (toim.). Kehittyvä oppilaanohjaus – Näkökulmia ohjauksen tutkimiseen. Yliopistopaino: Helsinki, 89-108.

Jussila, M. 1996. Korkeakoulujen opiskelijavalinnat, kehittämisen haasteita ja mahdollisuuksia. Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja, 34.

Kataja, H. 1997. Aseman, koulutuksen ja kulttuuripääoman periytyminen sodanjälkeisessä Suomessa. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A: 179.

Kervinen, A. 2005. Opettajan perustehtävän jäsentäminen – tuloksellisuuden arviointia? Joensuun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia n:o 91. Joensuun yliopistopaino

Keskitalo, M. & Korhonen, R. 1984. Korkeakouluihin valikoituminen ja ylioppilasvalmennuskurssit yhteiskunnan, korkeakoulun ja yksilön kannalta. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 26. Monistus- ja kuvakeskus. Oulu.

Kivinen, O., Rinne, R. 1995. Koulutuksen periytyvyys. Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa. Tilastokeskus. Koulutus 4.

Kivinen, O., Lehtonen, K. & Vismanen, A. 1985. Lähi- ja perushoitajan työ: tutkimus apuhoitajan ammattiin kuuluvista tehtävistä. Turun yliopisto sosiologisia tutkimuksia 111.

Komsi, T. 1984. Liikunnanopettajien työtyytyväisyyteen liittyvistä tekijöistä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu-tutkielma.

Korhonen, K. 1995. Minkälainen on ammattikorkeakouluopiskelija taustoiltaan? Teoksessa: K.Korhonen & R. Mäkinen (toim.). Ammattikorkeakoulut uudistuvina oppimisympäristöinä. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, Jyväskylä. Jyväskylän yliopistopaino & Kirjapaino Hetimonex, Jyväskylä. 8-24.

Kosonen, P. 1989. Lukiolaisen koulutustavoitteista ja abiturientin päätöstilanteesta. Teoksessa; T. Hietavuo & M. Yli-Vakkuri (toim.). Kehittyvä oppilaanohjaus. Yliopistopaino: Jyväskylä, 109-128.

Koustelios, A. & Tsigilis, N. 2005. The relationship between burnout and job satisfaction among physical education teachers: a multivariate approach. *European Physical Education Review*. 11 (2), 189-203.

Kukkonen, P. & Pölkki, P. 1995. Kotitaustan ja sukupuolen yhteys 10-vuotiaiden lasten oppimisvaikeuksiin ja motivaatioon. *Kasvatus* 26 (2), 153-161.

Kurunmäki, P. 1993 Liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakokeissa käytetyn monivalintatestin osioanalyysi sekä testimenestyksen yhteydet koulu- ja opintomenestykseen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu-tutkielma.

Laakso, L. 2002. Liikuntakasvatuksen ja liikuntapedagogiikan perusteet. Teoksessa: P. Heikinaro-Johansson, T. Huovinen & L. Kytökorpi. Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Porvoo: WS Bookwell Oy. S. 14-22.

Laakso, L. 2004. Suomalainen liikunnanopettajakoulutus kestää vertailun. *Liikunta ja tiede* 41, (4) , 11-13.

Laakso, L., Heikinaro-Johansson, P. & Kalaja, T. 2002. Opettajuuden kehittyminen liikunnan aineenopettajakoulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos.

Landy, F. J. 1989. Psychology of work behavior. Wadsworth: Brooks/Cole publishing company.

Laine, E. 2003. Liikunnanopettajien työtyytyväisyys. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma.

Laitinen, K. 2001. Naisliikunnanopettajien kokemuksia työstä ja työtyytyväisyydestä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu-tutkielma.

Latham, G. P. & Pinder G. P. 2005. Work motivation theory and research at the dawn of the twentieth-first century. Teoksessa: S. T. Fiske, A. E. Kazdin & D. L. Schacter, Annual Review of Psychology 56, 485-516.

Laulumaa, J. 2000. Liikunnanopettajien kokemuksia työn rasittavuudesta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma.

Lehtinen, R. 2006. Kuuden naisliikunnanopettajan kokemuksia työssä jaksamisesta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu –tutkielma.

Lehtonen, R. 1983. Liikunnan opiskelijoiden opiskelumenestyksen yhteydestä valintakoe-menestykseen, opiskelija-asenteisiin ja –arvostuksiin. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.

Leino, A-L. & Leino, J. 1997. Opettaminen ammattina. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan opinto-opas 2005-2006, 2006-2007.

Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan toiminta- ja taloussuunnitelma vv. 2007-2010.

Liikuntakasvatuksen laitoksen valintakoetyöryhmän muistio kevät 2004.

- Locke, E. A 1983. The nature, and causes of job satisfaction. Teoksessa M. D. Dunnette (toim.), Handbook of industrial and organizational psychology. Second edition. New York: John Willey & sons. 1297-1349.
- Löfström, E. 2005 Intuition and analysis at work – The role of cognitive style in experiences of work contexts. Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen laitoksen tutkimuksia; 198. Helsinki: Helsinki university press.
- Lonka, K. 1987. Psykologian valintakokeet Helsingin yliopistossa 1986 – testien toimivuus. Helsingin yliopisto. Psykologian laitos. Opintoasiain toimiston julkaisuja 26/1987.
- Lotti, T. 1996. Opiskelumenestys Sibeliuksen solistisessa koulutusohjelmassa. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia. Helsinki: Hakapaino Oy.
- MacDonald, D. 1995. The Role of proletarianization in physical education teacher attrition. Research Quarterly for Exercise and Sport 66 (2) 129-141.
- MacDonald, D. 1999. The “professional” work of experienced physical education teachers. Research Quarterly for Exercise and Sport 70 (1), 41-54.
- Martikainen, L. 2006. Suomalaisten nuorten aikuisten elämään tyytyväisyyden monet kasvot. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 287. Jyväskylä: Jyväskylä university printing house.
- Maslow, A. 1954. Motivation and personality. New York: Harper & Brothers.
- McKenzie, J. 1989. Neuroticism and academic achievement: The Furneaux factor. Personality and Individual Differences. 10, 509-515.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Metsämäki, P. & Välikangas, E. 1991. Liikunnanopettajien koulutus- ja työtyytyväisyydestä. Liikuntapedagogiikan pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Mielityinen, I., Moitus, S. & Lounasmaa, J. 2002. Yhteenveto yliopistojen opiskelijavalinnoista vuonna 2001. Teoksessa. I. Mielityinen, S. Moitus (toim.) Yliopistojen opiskelijavalintojen kartoitus. Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja. 63-104.

Mikkonen, J 1988. Opiskelijavalinnat historiallis-kielitieteellisen osaston suosittuihin oppiaineisiin. Helsingin yliopisto. Psykologian laitos. Opintoasiaintoimiston julkaisuja 32/1988. Yliopistopaini, Helsinki.

Moreira, H., Fox, K. R. & Sparkes, A. C. 2002. Job motivation profiles of physical educators: theoretical background and instrument development. *British Educational Research Journal*. 28, 845-861.

Mwamwemba, T. S. 1998. Teaching experience, job security and job satisfaction among secondary school teachers in South America. *Psychological Reports*, 82, 139–142.

Niemi-Väkeväinen, L. 1998. Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka. Kouluttautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllistymisen risteysasemana. *Jyväskylä Studies in education, Psychology and Social research* 140.

Niemivirta, M. 2004. Skillnader mellan flickor och pojkar i inlärningsmotivation. teoksessa: E. Vitikka (toim.) *Skola – kön – inlärningsresultat*. Helsinki. Edita Prima oy. S. 48-60.

- Nummenmaa, L. 2004. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- O'Bryant, C. P., O'Sullivan, M & Raudensky, J. 2000. Socialization of Prospective Physical education teachers: The story of new blood. *Sport Education and Society* 5, 2.
- Oravakangas, A. 2005. Koulun tuloksellisuus. Filosofisia valotuksia koulun tuloksellisuuden problematiikkaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Chydenius instituutin tutkimuksia n:o 2. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.
- Panhelainen, M., & Malin, A. 1983. Opiskelijoiden valikoituminen humanistisiin ja luonnontieteellisiin korkeakouluopintoihin ja ensimmäinen opintovuosi. *Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja* 34/1983. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus, Jyväskylä.
- Parkatti, T. 1994. Uupumus uhkaa ikääntyvää liikunnanopettajaa. *Liikunta & tiede* 30 (1), 22-24.
- Parkkinen, H. 1994. En komparativ undersökning i arbetstillfredsställelse hos gymnastiklärare i Finland och Sverige. *Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma*. Jyväskylän yliopisto.
- Rantanen, P. 2004. Valinnasta työelämään. Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnan tarkastelua. Opetusministeriön julkaisuja 2004:19. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rasku, A. & Kinnunen, U. 1999. Lukion opettajien työolot ja hyvinvointi: vertaileva tutkimus Euroopan eri maissa. *Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja* 341.

- Richardson, J. T. E. & Woodley A. 2003. Another look at the role of age, gender and subject as predictors of academic attainment in higher education. *Studies in Higher Education* 28 (4), 475-493.
- Räihä, P. & Kari, J. 2001. Tulevaisuuden opiskelijavalinnat. Teoksessa; P. Räihä. Valinnat, koulutus, opettajan työ - kohti pedagogisesti suuntautunutta peruskoulun opettajaa. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos Tutkimuksia 70. Jyväskylä; Jyväskylän yliopistopaino. 96-98.
- Räisänen, T. 1996. Luokanopettajan työn kokeminen ja työorientaatio. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja 31. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskeskus.
- Sajavaara, K., Hakkarainen, K., Henttonen, A., Niinistö, K., Pakkanen, T., Piilonen, A-R. & Moitus, S. 2002 Yliopistojen opiskelijavalintojen arviointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 17. Helsinki; Edita.
- Santavirta, N., Aittola, E., Niskanen, P., Pasanen, I., Tuominen, K. & Solovieva, S. 2001. Nyt riittää. Raportti peruskoulun ja lukion opettajien työympäristöstä, työtyytyväisyydestä ja työssä jaksamisesta. Helsingin Yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 173.
- Savola, M. 1993. Korkeakoulujen opiskelijavalinnat. Asema, tehtävä ja tavoitteet. Teoksessa: J. Tommola (toim.) Kääntäjäkoulutuksen opiskelijavalintaseminaari 1992. Turun yliopisto, kääntämisen ja tulkkauksen keskus. Painosalama Oy, Turku.
- Schneider, 1985. Organizational behaviour. Teoksessa: M. R. Rosenzweig & L. W. Porter: *Annual Review of Psychology* 36, 573-612.
- Schneider, B., Gunnarson, S. K. & Wheeler, J. K. 1992. The role of opportunity in the conceptualization and measurement of job satisfaction. Teoksessa C. J. Cranny, P. C. Smith &

E. F. Stone (toim.) Job Satisfaction. How people feel about their jobs and how it affects their performance. New York, NY: Lexington Books, 5-19.

Silvennoinen, M. Laakso, K. & Turunen, J. 1991. Liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakoetutkimus – liikunnan aineenopettajakoulutukseen vuosina 1978-1982 ja 1986 hyväksytyjen opiskelijoiden koulu- valintakoe- ja opintomenestys. Jyväskylän yliopisto: Liikuntakasvatuksen laitos.

Siu Kuen, R. 2004. A Factor Analysis of Job Satisfaction among Hong Kong Physical Education Teachers. *Journal of Physical Education & Recreation* 10 (2), 22.

Smith, D., Leng, G. W. 2003. Prevalence and sources of burnout in Singapore secondary school physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education* 22 (2), 203-218.

Smith, J. & Naylor, R. 2001. Determinants of degree performance in UK universities: a statistical analysis of the 1993 student cohort. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 28 (1), 29-60.

Smith, P. C. 1992. In pursuit of happiness. Teoksessa C. J. Cranny, P. C. Smith & E. F. Stone (toim.) Job Satisfaction. How people feel about their jobs and how it affects their performance. New York, NY: Lexington Books, 5-19.

Spector, P. E. 1997. Job satisfaction – Application, assessment, causes and consequences. Thousand Oaks: Sage.

Stroot, S. A., Collier, C., O'Sullivan, M. & England, K. 1994. Contextual hoops and hurdles: Workplace conditions in secondary physical education. *Journal of Teaching in Physical Education* 13, (4), 342-360.

Suikka, J., Herva, H., Laakso, L. & Nupponen, H. 2004. Liikunnanopettajiksi vuosina 1993-2000 valmistuneiden työ- ja koulutustyytyväisyys sekä työnkuva 2-6 vuotta valmistumisen jälkeen. *Liikunnanopettaja* 9 (4-5), 40-44.

Sundstedt, P. 2003. Finlanssvenska gymnastiklärares uppfattning om sin utbildning och arbetstillfredsställelse. *Liikuntapedagogiikan pro gradu-tutkielma*. Jyväskylän yliopisto.

Talib, M.-T. 2002. Voiko tunteita opettaa? Teoksessa P. Kansanen & K. Uusikylä (toim). *Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Opetuksen tutkimuksen uusia suuntia*. Jyväskylä: Gummerus, 56–69.

Telama, R. 1968. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakokeiden validiteettitutkimus, väliseloste 2. *Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja* 40. Kasvatustieteiden edistämisseura r. y., Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Telama, R. 1967. Jyväskylän yliopiston liikuntakasvatuksen laitoksen opintosuunnan valintakokeiden validiteettitutkimus, väliseloste 1. *Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja* 37. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Tyson, L. 1996. *Context of Schools*. Teoksessa; S. J. Silverman, C. D. Catherine Student learning in physical education. Champaign, IL Human Kinetics.

Uusikylä, K. 1990. Akateemiseksi luokanopettajaksi kehittyminen. *Seurantatutkimus Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa 1979-1989*. Helsinki: Yliopistopaino.

Uusitalo, H. 1991. *Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan*. Porvoo: WSOY.

Valli, R. 2001. *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

- Vanttaja, M. 2002. Koulumenestyjät: tutkimus laudaturylioppilaiden koulutus- ja työurista. Turku, Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Vartia, M. & Lahtinen, M. 1995. Toimivat ihmissuhteet ja työyhteisökonfliktien käsittely. Teoksessa: E. Matikainen, T. Airo, R. Kalimo, J. Ilmarinen & I. Torstila. Hyvä työkyky – Työkyvyn ylläpidon malleja ja keinoja. Helsinki: Painotalo Miktor. 395-405.
- Viljanen, E. 1977. Peruskoulun luokanopettajaksi yliopistossa ja sivukorkeakoulussa opiskelevien uranvalinnan motiivit. University of Jyväskylä. Department of education. Research Reports N:o 55/1977.
- Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Tammi.
- Virtanen, L. & Vuolijoki J-P. (2004). Liikunnanopettajakoulutukseen vuosina 2001-2002 hyväksytyjen valintakoemenestys ja sen pysyvyys. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Vroom, V. H. 1967. Work and motivation. New York: Wiley.
- Vuolle, P. 1979. Ensimmäiset liikuntakasvatuksen kandidaatit. Jyväskylän yliopisto, liikuntakasvatuksen laitos. Sarja C, katsauksia nro 10.
- Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2003. Ammattikorkeakouluun vai yliopistoon? Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylä; Tutkimuslustoista nro 18. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.
- Woods, A. M., & Lynn, S. K. 2001. Through the years: A longitudinal study of physical education teachers from a research-based preparation program. Research Quarterly for Exercise and Sport 72 (3), 219-2

LIITTEET

LIITE 1

Arvoisa liikunnanopettajaksi vuonna 1995 tai 1996 valmistunut

Heimo Nupponen

Puh. (014) 260 2125

Email: heinup@pallo.jyu.fi

Sinut on valittu liikunnanopettajakoulutuksen saaneiden koulutus- ja työtyytyväisyystutkimukseen. Tutkimuksen avulla Jyväskylän yliopiston liikunnanopettaja-koulutus voi seurata aikaansa ja pysyä yhteiskunnallisen kehityksen mukana entistä paremmin. Tämä seurantatutkimus tehdään yhteistyössä Jyväskylän yliopiston liikuntakasvatuksen laitoksessa ja Liikuntakasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksessa yhteistyössä Suomen Liikunnanopettajain Liiton kanssa.

Tällä tutkimuksella selvitetään liikunnanopettajiksi valmistuneiden sijoittumista työelämään, työnkuvaa sekä koulutus- ja työtyytyväisyyttä.

Tässä tutkimuksen toisessa otoksessa ovat mukana vuosina 1995 ja 1996 liikunnanopettajiksi liikuntatieteellisestä tiedekunnasta (nykyinen liikunta- ja terveystieteiden tdk) valmistuneet henkilöt. Tutkimustuloksia käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti ja ainoastaan suurempina kokonaisuuksina. Vastaaajien yhteystiedot olemme saaneet maistraatista.

Toivomme, että haluat olla mukana kehittämässä liikunnanopettajakoulutusta vastaamalla kyselyyn ja palauttamalla sen oheisessa palautuskuoressa **pe 7.4.2000** mennessä.

Kaikki vastaukset ovat tärkeitä nykyisestä työtehtävästäsi riippumatta!

Kiitoksia yhteistyöstä ja työniloa toivottavat,

Lauri Laakso
Professori, laitoksen johtaja
Liikuntakasvatuksen laitos
Jyväskylän yliopisto

Heimo Nupponen
Tutkimusjohtaja
Liikuntakasvatuksen tutkimus- ja
kehittämiskeskus
Jyväskylän yliopisto

1. Sukupuoli () mies () nainen

2. Kotikuntasi peruskouluaiikana (pitkäaikaisin)

3. Ylioppilastutkinnon suorituspaikkakunta

4. Valmistumisen jälkeiset työpaikat ennen nykyistä työtäsi

työtehtävä	työsuhteen	työnantaja	paikkakunta
	kesto		

1 _____

2 _____

3 _____

4 _____

5 _____

5. Nykyinen työsi

() liikunnanopettaja Muut opettamasi aineet kuin liikunta? _____

Paikkakunta _____

Työsuhteen kesto _____

Kouluaste

() Ala-aste 1 - 6 lk

() Yläaste 7 - 9 lk

() Lukio

() Muu 2.aste, oppilaitos? _____

() Aikuiskoulutus, oppilaitos? _____

() Korkea-aste, oppilaitos? _____

() Muu, mikä? _____

Keskimääräinen, todellinen työmääräsi viikossa?

Opettajat: opetusta ____ h / vko ja muuta työtä yhteensä n. ____ h / vko

() muu kuin liikunnanopettaja, mi-

kä? _____

työnantaja

paikkakunta

keskimääräinen työmääräsi viikossa? _____ h/vko

() en ole tällä hetkellä työssä

6. Nykyinen työsuhteesi on () pysyvä () määräaikainen () osa-aikainen

7. Liikuntatieteellisen perustutkinnon (160 ov) lisäksi suorittamasi muut opinnot?

Opinnot (laajuus ov)	Paikka	Suoritusvuosi
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

8. Millaiset valmiudet liikunnanopettajakoulutuksesi aine - ja syventävät opinnot antoivat toimia nykyisessä työssäsi? Arvioi sekä opintojen sisältöä että toteutusta. Ympäroi mielestäsi kuvaavin numero (5=erinomaiset, 4=hyvät, 3= tyydyttävät, 2=välttävät 1=huonot). Perustele lyhyesti alla oleville viivoille.

a) Liikeoppi ja lajidadaktiikka

Sisältö 5 4 3 2 1

Toteutus 5 4 3 2 1

b) Liikuntapedagogiikka ja –didaktiikka (mm. ainedidaktiikan kurssit)

Sisältö 5 4 3 2 1

Toteutus 5 4 3 2 1

c) Liikuntapsykologia

Sisältö 5 4 3 2 1

Toteutus 5 4 3 2 1

_____	_____
_____	_____
_____	_____

d) Erityisryhmien liikunta

Sisältö 5 4 3 2 1

Toteutus 5 4 3 2 1

_____	_____
_____	_____
_____	_____

e) Terveystieto ja terveystieteet

Sisältö 5 4 3 2 1

Toteutus 5 4 3 2 1

_____	_____
_____	_____
_____	_____

f) Liikuntafysiologia, anatomia ja biomekaniikka

Sisältö 5 4 3 2 1

Toteutus 5 4 3 2 1

_____	_____
_____	_____
_____	_____

g) Liikunnan sosiaalitieteet

Sisältö 5 4 3 2 1

Toteutus 5 4 3 2 1

_____	_____
_____	_____
_____	_____

h) Opetusharjoittelu ja opettajan pedagogiset opinnot (OKL)

Sisältö 5 4 3 2 1

Toteutus 5 4 3 2 1

_____	_____
-------	-------

9. Millaisena koit opinnäytetyön (pro gradu) tekoprosessin?

10. Mitkä opinnot ovat jääneet erityisesti mieleesi ja miksi?

11. Alla on lueteltu erilaisia työtehtäviä.

a) Merkitse sulkuihin, kuinka usein teet työssäsi kyseisiä tehtäviä esim. (4).

b) Erittele viivalle työtehtäväsi hieman tarkemmin.

c) Millaiset valmiudet koulutus antoi kyseiseen työtehtävään? Ympäroi kuvaavin vaihtoehto.

1 = ei lainkaan 1 = huonot

2 = lukukausittain 2 = välttävät

3 = kuukausittain 3 = tyydyttävät

4 = viikoittain 4 = hyvät

5 = päivittäin 5 = erinomaiset

a) Useus	Työtehtävä	b) Tarkennus	c) Koulutuksen antamat valmiudet
()	Liikunnanopetus _____		1 2 3 4 5
()	Luokkaopetus _____		1 2 3 4 5
()	Luokanvalvoja/ryhmäohjaaja _____		1 2 3 4 5
()	Kerhot _____		1 2 3 4 5
()	Suunnittelu _____		1 2 3 4 5
()	Arviointi _____		1 2 3 4 5
()	Tilavaraukset _____		1 2 3 4 5
()	Koordinointi _____		1 2 3 4 5
()	Kuljetus _____		1 2 3 4 5
()	Valvonta _____		1 2 3 4 5
()	Leirikoulut yms. _____		1 2 3 4 5
()	Juhlaohjelmat _____		1 2 3 4 5
()	Koulutus _____		1 2 3 4 5
()	Kunnossapito _____		1 2 3 4 5
()	Projektit _____		1 2 3 4 5
()	Kokoukset _____		1 2 3 4 5
()	Kehittämistoimet _____		1 2 3 4 5
()	Ainekoht. erityistehtävät _____		1 2 3 4 5
()	Yhteydenpito koulun ulkopuolelle _____		1 2 3 4 5
()	Henkilökunnan liik.ohjaus _____		1 2 3 4 5
()	Kilpaurh. organisointi _____		1 2 3 4 5
()	Kokeilu ja tutkimus _____		1 2 3 4 5

- () Muut työtehtävät, mitkä? _____ 1 2 3 4 5
- () _____ 1 2 3 4 5
- () _____ 1 2 3 4 5
- () _____ 1 2 3 4 5

12. Mihin työssä kohtaamiisi asioihin koet saaneesi riittämättömästi koulutusta?

13. Mikä koulutuksessa oli turhaa nykyisten työtehtäviesi kannalta?

14. Miten työkokemuksesi perusteella liikunnanopettajan koulutusta voitaisiin kehittää?

a) Toteutustapaa

b) Sisältö-

jä _____

15. Koetko täydennyskoulutuksen tarpeelliseksi ammatissa toimimisen kannalta?

- () En
- () Kyllä, minkälaisen?

Kenen toteuttamana?

16. Kuinka tyytyväinen olet

Ympäroi kuvaavin vaihtoehto (5 = erittäin tyytyväinen, 1 = erittäin tyytymätön).

a) nykyiseen työhösi? 5 4 3 2 1

b) liikuntatieteelliseen koulutukseesi? 5 4 3 2 1

17. Nimeä seikkoja, joiden koet lisäävän / vähentävän työtyytyväisyyttäsi

a) Lisäävät

b) Vähentävät

18. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimpiä tämän hetken koulumaailmaa koskevia asioita?

KIITOKSIA VASTAUKSISTA JA AURINKOISTA KEVÄÄN JATKOA!

Liite 2.

Liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakokeet vuosina 1986-1991

Valinta liikuntatieteiden koulutusohjelmaan.

Ensimmäinen vaihe

Hakulomakkeessa kysytyistä tiedoista lasketaan ensimmäisen valintavaiheen pisteet seuraavasti:

		Kerroin	mak-
	simipistemäärä		
	- lukion päästötodistuksen lukuaineiden keskiarvo	1,5	15
	- liikunnannumero	0,5	5
	- ylioppilastodistuksen arvosanojen äänimäärä painotettuna	1,0	20
	seuraavasti		
	pakolliset aineet		
	vapaaehtoiset aineet		
a	0.8	0.4	
b	1.6	0.8	
c	2.4	1.2	
m	3.2	1.6	
l	4.0	2.0	

- lisäpisteet korkeakouluopinnoista (samalta tieteenalalta tai oppiaineesta a tai väh. 15 ov = 2 pist., c1 tai väh. 35 ov = 3 pist., l tai väh. 55 ov = 5 pist. Sekä yliopistollinen kieli- koe 1 pist.) ja seuraavista tutkinnoista

1.0	10	
	liikunnanohjaajan tutkinto	5 pist.
	nuoriso-ohjaajan tutkinto	3 pist.
	Perus- tai kansakoulun-	
	opettajan tutkinto	2 pist.
	lastentarhanopettajan tutkinto	2 pist.

lääkintävoimistelijan tutkinto

2 pist.

Toinen vaihe

Toisessa vaiheessa otetaan huomioon seuraavat valintatiedot ja lopullinen valintapistemäärä lasketaan niiden summana.

	Aineenopettajan sv maks. pist.	Hallinnon sv. maks. pist	Valmennuksen sv. maks. pist
Alkupistemäärä	-	130	40
Liikuntakokeet	144	40	50
Opetustuokio	30	30	30
Kirjallinen koe	80	60	60
Musiikkikoe	6	-	-
Urheilu- ja valmennustoiminta	-	-	80
	260	260	260

Liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakokeet vuosina 1992-1993

Ensimmäinen vaihe

Hakulomakkeessa kysytyistä tiedoista lasketaan ensimmäisen valintavaiheen pisteet seuraavasti:

	Kerroin	mak-
simipistemäärä		
- lukion päästötodistuksen lukuaineiden keskiarvo	1,5	15
- liikunnannumero	0,5	5
- terveystiedon numero	0,2	2
- ylioppilastodistuksen arvosanojen äänimäärä painotettuna	1,0	20
seuraavasti		
	pakolliset aineet	vapaaehtoiset aineet
a	0.8	0.4

b	1.6	0.8
c	2.4	1.2
m	3.2	1.6
l	4.0	2.0

- lisäpisteet

+ korkeakouluopinnoista samalta tieteenalalta tai oppiaineesta

a tai vähintään 15 Ov 2 pist.

cl tai vähintään 35 ov 3 pist.

l tai vähintään 55 ov 5 pist.

+ seuraavista vähintään opintoasteen tutkinnoista

liikunnanohjaajan tutkinto 5 pist.

lääkintävoimistelijan tutkinto 5 pist.

nuoriso-ohjaajan tutkinto 3 pist.

Perus- tai kansakoulun-
opettajan tutkinto 2 pist.

lastentarhanopettajan tutkinto 2 pist.

+ yhtäjaksoisesta 9 kk kestäneestä liikunnanopettajan

viran tai toimen hoitamisesta 2 pist.

Toinen vaihe

Toisessa vaiheessa otetaan huomioon seuraavat valintatiedot ja lopullinen valintapistemäärä lasketaan niiden summana.

	Aineenopettajan sv maks. pist.	Hallinnon sv. maks. pist	Valmennuksen sv. maks. pist
Alkupistemäärä	-	130	60
Liikuntakokeet	144	40	60
Opetustuokio	40	30	10
Kirjallinen koe	70	60	60
Musiikkikoe	6	-	-
Soveltuvuushaastattelu	-	-	10
Urheilu- ja valmennustoiminta	-	-	80
	260	260	260

Liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakokeet vuosina 1993-1994

Ensimmäinen vaihe

Hakulomakkeessa kysytyistä tiedoista lasketaan ensimmäisen valintavaiheen pisteet seuraavasti:

	Kerroin	mak-
simipistemäärä		
- lukion päästötodistuksen lukuaineiden keskiarvo	1,5	15
- liikunnannumero	0,5	5
- terveystiedon numero	0,2	2
- ylioppilastodistuksen arvosanojen äänimäärä painotettuna	1,0	20

seuraavasti

	pakolliset aineet	vapaaehtoiset aineet
a	0.8	0.4
b	1.6	0.8
c	2.4	1.2
m	3.2	1.6
l	4.0	2.0

- lisäpisteet

+ korkeakouluopinnoista samalta tieteenalalta tai oppiaineesta

a tai vähintään 15 ov 2 pist.

cl tai vähintään 35 ov 3 pist.

l tai vähintään 55 ov 5 pist.

+ seuraavista vähintään opintoasteen tutkinnoista

	liikunnanohjaajan tutkinto	5 pist.
	lääkintävoimistelijan /	
fysioterapeutin tutkinto	5 pist.	
	nuoriso-ohjaajan tutkinto	3 pist.
	Perus- tai kansakoulun-	
	opettajan tutkinto	2 pist.
	lastentarhanopettajan tutkinto	2 pist.

+ yhtäjaksoisesta 9 kk kestäneestä liikunnanopettajan
viran tai toimen hoitamisesta 2 pist.

Toinen vaihe

Toisessa vaiheessa otetaan huomioon seuraavat valintatiedot ja lopullinen valintapistemäärä lasketaan niiden summana.

	Aineenopettajan sv maks. pist.	Hallinnon sv. maks. pist	Valmennuksen sv. maks. pist
Alkupistemäärä	-	130	60
Liikuntakokeet	144	40	60
Opetustuokio	40	30	10
Kirjallinen koe	70	60	60
Musiikkikoe	6	-	-
Soveltuvuushaastattelu	-	-	10
Urheilu- ja valmennustoiminta	-	-	60
	260	260	260

Liikuntatieteellisen tiedekunnan valintakokeet vuosina 1994-1996

Ensimmäinen vaihe

Hakulomakkeessa kysytyistä tiedoista lasketaan ensimmäisen valintavaiheen pisteet seuraavasti:

	Kerroin	mak-
simipistemäärä		
- lukion päästötodistuksen lukuaineiden keskiarvo	1,5	15
- liikunnannumero	0,5	5
- terveystiedon numero	0,2	2
- ylioppilastodistuksen arvosanojen äänimäärä painotettuna	1,0	20
seuraavasti		
pakolliset aineet		vapaaehtoiset aineet

a	0.8	0.4
b	1.6	0.8
c	2.4	1.2
m	3.2	1.6
e	3.6	1.8
l	4.0	2.0

- lisäpisteet

+ korkeakouluopinnoista samalta tieteenalalta tai oppiaineesta

a tai vähintään 15 ov 2 pist.

cl tai vähintään 35 ov 3 pist.

l tai vähintään 55 ov 5 pist.

+ seuraavista vähintään opintoasteen tutkinnoista

liikunnanohjaajan tutkinto 5 pist.

lääkintävoimistelijan /

fysioterapeutin tutkinto 5 pist.

nuoriso-ohjaajan tutkinto 3 pist.

Perus- tai kansakoulun-

opettajan tutkinto 2 pist.

lastentarhanopettajan tutkinto 2 pist.

+ yhtäjaksoisesta 9 kk kestäneestä liikunnanopettajan

viran tai toimen hoitamisesta 2 pist.

Toinen vaihe

Toisessa vaiheessa otetaan huomioon seuraavat valintatiedot ja lopullinen valintapistemäärä lasketaan niiden summana.

	Aineenopettajan sv maks. pist.	Hallinnon sv. maks. pist	Valmennuksen sv. maks. pist
Alkupistemäärä	-	130	40
Liikuntakokeet	144	40	50
Opetustuokio	50	30	30
Kirjallinen koe	60	60	60
Musiikkikoe	6	-	-
Urheilu- ja valmennustoiminta	-	-	<u>80</u>
	260	260	260

Liikuntakokeet

Liikuntakokeet järjestetään seuraavissa kahdeksassa liikuntamuodossa:

telinevoimistelu

rytmiikka ja vapaavoimistelu,

palloilu

uinti

perusliikunta

suunnistus ja

luistelu,

joista testataan kokeissa kunakin vuonna kokeisiin kutsussa ilmoitettavat liikuntamuodot. Liikuntamuotojen keskinäinen painotus on samansuuruinen.

Telinevoimistelu

Telinevoimistelun kokeeseen kuuluu mm. lattiaa eri pitkin eri suuntiin pyörivät liikkeet, heilunnat eri telineillä, ponnistukset juoksuvauhdista, yksinkertaisimmat hypyt sekä pyörähdysliikkeet eri telineillä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota mm. liikesujuvuuteen ja suoritustekniikkaan.

Rytmiikka ja vapaavoimistelu

Rytmiikan ja vapaavoimistelun kokeeseen sisältyy mm. tavallisimpien kansantanssien askelrytmeihin pohjautuvia askelkombinaatioita, voimistelun perushyppyjä ja hyppysarjoja, vartalon ja raajojen vauhtiliikkeitä sekä liikeimprovisointia. Kokeen arvostelussa

kiinnitetään huomiota mm. koordinaatiokykyyn, suorituksen sujuvuuteen, rytmitarkkuuteen sekä kykyyn yhdistää musiikki ja sen elementit liikunnalliseen ilmaisuun.

Palloilu

Palloilun koe mittaa mm. ns. palloilun perustaitoja, joita ovat heitto, lyönti, potku, kuljetus, haltuunotto ja kiinniotto. Heitoissa ja lyönneissä erotetaan ylä-, sivu- ja alakautta tapahtuvat yhden ja kahden käden suoritukset. Kokeen arvostelussa kiinnitetään huomiota suoritustekniikkaan sekä suorituksen nopeuteen ja tarkkuuteen.

Uinti

Uintikokeeseen sisältyy mm. perusuintitavat, veden alla liikkuminen sekä alkeishypyt. Kokeen arvostelussa kiinnitetään huomiota mm. kehon hallintaan ilmassa ja vedessä, tasapainoon, hengitykseen, uintiliikkeisiin sekä veden alla liikkumisen tekniikkaan.

Perusliikunta

Perusliikunnan kokeeseen kuuluu yleisurheilun juoksut, hypyt ja heitot. Kokeen arvostelussa kiinnitetään huomiota mm. juoksutekniikkaan ja rytmiin, hypyissä hyppytekniikkaan ja -rytmiin, vauhdin liittämiseen suoritukseen sekä kimmoisuuteen ja tasapainoon.

Hiihto

Rullasuksin suoritettavassa hiihdon kokeessa testataan tasaisella hiihdon tekniikat kuten 2-vaihehein vuorohiihto, erilaiset tasatyönnöt ja niiden yhdistelmät. Arvostelussa kiinnitetään huomiota suorituksen nopeuteen, sujuvuuteen ja tekniikkaan.

Suunnistus

Suunnistuksen kokeeseen kuuluu kompassi ja kartan käytön sekä peruskartanluvun ja reitinvalinnan tehtäviä. Kokeen arvostelussa kiinnitetään huomiota suoritusnopeuteen.

Luistelu

Luistelun kokeessa testataan eteen- ja taaksepäinluistelu, kaarreluistelu, pysäytykset ja käännökset. Kokeen arvostelussa kiinnitetään huomiota suoritusnopeuteen, sujuvuuteen ja tekniikkaan.

Opetustuokio

Opetustuokiossa, jonka pituus on 3,5 minuuttia (valmistautumisaika 7 minuuttia) tehtävänä on liikuntasalissa opettaa valintaryhmän jäsenille (”oppilaille”) jokin yksinkertaisen koetilanteessa annettu liiketehtävä tai leikki. Arvostelussa kiinnitetään huomiota mm. siihen, kuinka selvästi ”oppilaille” pystytään esittämään annetun tehtävän tavoitteet, sisältö ja toimintaohjeet sekä kuinka osuvasti tehtävän kehittelyvaiheessa käytetään omaa harkintaa ja mielikuvitusta ja kuinka ”oppilaiden” ohjaus tilanteessa tapahtuu.

Musiikkikoe

Aineenopettajan suuntautumisvaihtoehtoon pyrkivät voivat osallistua vapaaehtoiseen musiikki- ja soittokokeeseen, jossa arvioidaan hakijan musikaaliset taidot. Musiikkikoe sisältää laulu- ja soittonäytteen.

Kirjallinen koe.

Kirjallisessa kokeessa tentitään eri vuosina ilmoitetut pääsykoekirjat.

LIITE 3

Vuosien 1986-1996 valintakokeiden liikuntaosiot:

1985:

- Rytmiikka
- Palloilu
- Perusvoimistelu
- Uinti
- Telinevoimistelu

1986:

- Rytmiikka
- Palloilu
- Perusvoimistelu
- Suunnistus
- Uinti
- Telinevoimistelu

1987:

- Rytmiikka
- Palloilu
- Perusvoimistelu
- Suunnistus
- Uinti
- Telinevoimistelu

1988:

- Rytmiikka
- Palloilu
- Perusvoimistelu
- Suunnistus
- Uinti
- Hiihto

1989:

- Rytmiikka
- Palloilu
- Suunnistus
- Uinti
- Telinevoimistelu
- Hiihto

1990:

- Rytmiikka
- Palloilu
- Perusvoimistelu
- Uinti
- Telinevoimistelu

1991:

- Suunnistus
- Uinti
- Telinevoimistelu
- Hiihto

1992:

- Rytmiikka
- Palloilu
- Perusvoimistelu
- Suunnistus
- Luistelu

1993:

- Rytmiikka
- Perusvoimistelu
- Luistelu
- Telinevoimistelu

1994:

- Palloilu
- Perusvoimistelu
- Uinti
- Telinevoimistelu
- Hiihto

1995:

- Perusvoimistelu
- Suunnistus
- Uinti
- Telinevoimistelu
- Hiihto

1996:

- Rytmikka
- Palloilu
- Suunnistus
- Telinevoimistelu
- Perusvoimistelu

